

# ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

## XIV<sup>то</sup> обикновено Народно събрание.

Трета редовна сесия.

### XII заседание, понеделникъ, 1 ноемврий 1910 г.

(Открито отъ прѣдседателя г. д-ръ П. Ораховацъ, въ 3 ч. 40 м. слѣдъ пладне)

**Прѣдседателъ:** (Звъни) Засѣданието се отваря.  
Моля г. секретаря да провѣри отсъствающитѣ г. г. народни прѣдставители.

**Секретарь д-ръ И. Дрънковъ:** (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Алипий Аврамовъ, Добри Алексиевъ, Георги Арабаджиевъ, Демиръ Атанасовъ, Михаилъ Бакърджиевъ, Константинъ Батоловъ, Василъ Бенчевъ, Янко Божиловъ, Димитъръ Бончевъ, Георги Булевъ, Страшимиръ Бърневъ, Никола Георгиевъ, Атанасъ Гузалски, Милошъ Дановъ, Петъръ Димитровъ, Ангелъ Дюлгеровъ, Владимиръ Дяковичъ, Никола Дяковичъ, Юрданъ Ивановъ, Тодоръ Икономовъ, Дани Илиевъ, Александъръ Каназирски, Георги Кермедчиевъ, Димитъръ Константиновъ, Теньо Константиновъ, Георги Копринаровъ, Димитъръ Манойловъ, Василъ Мантовъ, Асѣнъ Милчевъ, Добри Митовъ, Тодоръ Михайловъ, Емануилъ Начевъ, Колю Нечковъ, х. Семко Палавѣвъ, Илия Паликрушевъ, Дончо Папазовъ, Стефанъ Паприковъ, Димитъръ Пенковъ, Петъръ Петровъ, д-ръ Стефанъ Поповъ, Драганъ Поповъ, Никола Поповъ, Петъръ Пѣйчевъ, Георги Радойковъ, д-ръ Еньо Разполовъ, Диню Рашевъ, Стефанъ Родевъ, Стефанъ Рожевъ, Петъръ Рѣковъ, Ибрямъ Реджебовъ, Иванъ Саллабашевъ, Янко Симеоновъ, Тодоръ Статковъ, Стефанъ Стефановъ, Ангелъ Тараторовъ, Петъръ Тодоровъ I, Петъръ Тодоровъ II, Богданъ Токевъ, Недѣлко Топаловъ, Христо Тричковъ, д-ръ Иванъ Трувчевъ, Алекси Филиповъ и Ефремъ Христовъ)

**Прѣдседателъ:** Присѣствуватъ 140 народни прѣдставители. Има нужното число, за да се счита засѣданието законно.

Съобщавамъ на Събранието, че прѣдседателството е разрѣшило отпускъ на слѣднитѣ г. г. народни прѣдставители: на плѣвненския г. Асѣнъ Милчевъ — 4 дена, на провадийския г. Петъръ Тодоровъ — 6 дена, на провадийския г. Юрданъ Ивановъ — 6 дена, на татарпазарджишкия г. Георги Копринаровъ — 4 дена, на тутраканския г. Илия Паликрушевъ — 1 день, на ломския г. Никола Поповъ — 4 дена, на севлиевския г. Диню Рашевъ — 3 дена, на врачанския г. д-ръ Стоянъ Даневъ — 2 дена.

Освѣтнъ това има заявление отъ свищовския народенъ прѣдставителъ г. Ангелъ Дюлгеровъ, съ което моли да му се разрѣши 15-дневенъ отпускъ по болестъ; има медицинско свидѣтелство. Ония г. г. прѣдставители, които сж съгласни да се разрѣши на г. Ангела Дюлгеровъ по болестъ 15-дневенъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събра-нието приема.

Има постъпило запитване отъ народния прѣдста-витель г. Тодоръ Ноевъ къмъ г. министра на обще-ственитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията: (Чете)

„Съгласно чл. 107 отъ конституцията, запитвамъ да ми се отговори:

„Минпалата сесия съ едно законодателно прѣд-ложение се разрѣши на наемателя на държавната гора „Лонгоза“, Юрданъ Чакъровъ, да построи една нормална желѣзнопѣтна линия „Синдѣлъ—Чал-махле“, прѣзъ която да се прѣвозва материалътъ отъ „Лонгоза“, но наемателътъ измѣнилъ направлението на тая линия, която бѣше на западъ отъ с. Синдѣлъ, построи я на изтокъ отъ селото, успоредно съ дър-жавното шосе „Синдѣлъ—Лонгоза“, продължение на трети километъръ. На нѣколко мѣста е отмѣнилъ урегулираното шосе, за което се прѣдвизждатъ всѣки-дневно опасности за пѣтници и кола.

„Затова питамъ г. министра на пѣтищата и съоб-щенията, прѣдприемачътъ Юрданъ Чакъровъ съоб-щилъ ли е за това си измѣнение въ повѣреното му министерство и далъ ли е гаранция, че ще огради линията си покрай шосето, за да се избѣгнатъ въз-можнитѣ неприятни случки.“

Има второ запитване отъ народния прѣдстави-тель г. Александъръ Екимовъ къмъ г. министра на финанситѣ: (Чете)

„На основание чл. 107 отъ конституцията, правя слѣдующето запитване къмъ г. министра на фи-нанситѣ:

„Защо Българската народна банка отказва да за-мѣнява златнитѣ банкноти съ ефективно злато, ко-гато самиятъ законъ заповѣдва това, като сжшверѣ-менно и върху всѣка банкнота има записано, че щомъ се прѣдяви, банката веднага ще брои звонково злато за банкнотата.

„Не мисли ли г. министърътъ, че тия дѣйствия на Народната банка сж противозаконни и отъ тѣхъ страдатъ интереситѣ на населението?“

Сжщият народенъ прѣдставительъ запитва г. министра на търговията и земледѣлието: (Чете)

„На основание чл. 107 отъ конституцията, правя слѣдующето запитване къмъ г. министра на търговията и земледѣлието:

„Какво мисли г. министърътъ да прави съ държавнитѣ блатъ, които ако продължава да отдава подъ наемъ за експлоатиране сѣ по този начинъ, не само че се нанася грамадна загуба на околното население, но и самитѣ блатъ въ кжсо врѣме ще станатъ негодни за нищо и сѣ това ще се нанесе голѣма вреда на държавното съкровище, но и населението ще се лиши отъ една добра храна, каквато е рибата.“

Запитване до г. министра на търговията и земледѣлието отъ сжщия прѣдставительъ: (Чете)

„На основание чл. 107 отъ конституцията, правя слѣдующето запитване къмъ г. министра на търговията и земледѣлието:

„Защо г. министърътъ не допусна да постѣпятъ да слѣдватъ въ Държавната търговска гимназия въ Свищовъ повече отъ 100 момчета, на които родителитѣ сами бѣха дошли да ги запишатъ да слѣдватъ професионално образование и слѣдъ като чакаха нѣколко дена съ дѣцата си въ Свищовъ, принудиха се да си отидатъ, ако и дѣцата имъ да отговаряха на изискуемия отъ закона цензъ да могатъ да постѣпятъ като редовни ученици въ това училище.“

Запитване отъ сжщия къмъ г. министра на общественитѣ сгради, пжтищата и съобщенията: (Чете)

„На основание чл. 107 отъ конституцията, правя слѣдующето запитване къмъ г. министра на общественитѣ сгради, пжтищата и съобщенията:

„Защо на прѣдприемача по постройката на желѣзнопжтната линия Търново—Трѣвна—Борушица сж изплатени повече суми, отколкото би слѣдвало да му се изплатятъ за извършената отъ него работа.“

„Какви мѣрки мисли г. министърътъ да вземе, за да запази интереситѣ на държавното съкровище и да се гарантира изкарването на тази линия, когато прѣдприемачътъ има да доизкарва работи по нея линия на стойностъ отъ 4 до 5 пжти по-голѣма отъ сумата, която има да дири отъ държавата.“

Има запитване отъ старозагорския народенъ прѣдставительъ г. Георги Шиваровъ до г. министра на правосѣдието: (Чете)

„Съгласно чл. 107 отъ конституцията, отправямъ слѣдующето запитване:

„Извѣстенъ ли е г. министърътъ на правосѣдието, че търновосейменскиятъ сѣдебенъ слѣдователъ е образувалъ слѣдствено дѣло № 115/910 г. противъ Гължбовския селско-общински кметъ Димо Теневъ, Старозагорска околия, провинентъ въ извършване тежко прѣстѣпление — грабежъ придруженъ съ смъртъ, който е затворенъ отъ два мѣсеца насамъ, безъ да му се иска гаранция; защо досега не е отстраненъ отъ длжността кметъ или же, ако е отстраненъ, то защо не се съобщи на общинския сѣвѣтъ да си избере другъ кметъ и се оставя съ мѣсеци да страдатъ интереситѣ на селото.“

„Моля г. министра да отговори въ срока, прѣдвиденъ въ вжтрѣшния правилникъ на Народното събрание.“

Постѣпило е и едно питане до г. министра на финанситѣ, но понеже той отсъствува, питането се отлага.

Постѣпило е слѣдното заявление отъ варненския народенъ прѣдставительъ г. Кръстю Мирски: (Чете)

„До г. прѣдседателя на XIV-то обикновено Народно събрание.

„По силата на чл. 45 отъ правилника за вжтрѣшния редъ, моля Ви, г. прѣдседателю, да наредите да се прѣпечата и раздаде отново на г. г. народнитѣ прѣдставители прѣдложението ми, което внесохъ въ

миналата сесия — за допълнение закона за митницитѣ, досѣпо освобождение отъ мито вносимитѣ трѣби за водопроводъ и пр.

„София, 30 октомврий 1910 г.

„Съ почитъ: К. Мирски.“

По надлежния редъ, както е прѣдвидено въ правилника, това прѣдложение ще бѣде раздадено на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Минаваме на дневния редъ — докладъ на провѣрочната комисиия.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Азъ имамъ да отговоря на нѣкои питання, които ми бѣха отправени.

**Прѣдседательтъ:** Имате думата.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Отъ тия четири питання, които ми сж отправени, не ще мога да отговоря само питането на г. Димитрова за Кюстендилско, защото свѣдѣния нѣмамъ. Ще отговоря на другитѣ три.

Най-напрѣдъ ще отговоря на г. Вълча Георгиевъ за вълчетата. (Смѣхъ)

Получихъ отъ околийския началникъ слѣдната телеграма: (Чете) „Андрѣеву не е изплатено възнаграждението, защото Министерството на търговията върнало документитѣ по нѣмане кредитъ и изтичане бюджетното упражнение“.

**Прѣдседательтъ:** Г. Георгиевъ! Доволенъ ли сте отъ този отговоръ на г. министра?

**В. Георгиевъ:** Азъ не съмъ доволенъ. Нѣма въ какво г. министърътъ да бѣде виновенъ въ тази работа, но виновенъ е тогавашниятъ околийски началникъ, който въ сжщото врѣме не е изплатилъ на човѣка и сѣ туй е далъ възможностъ да се измине врѣме и да остане човѣкътъ невъзнаграденъ. Туй е констатирано, че вслѣдствие на партизанство ние виждаме, че ощетяваме българскитѣ граждани, които нарочно държатъ кучета за тая цѣль. Не е тѣй смѣшно, както мисли почитаемото болшинство, защото този човѣкъ, който се труди да унищожава звѣроветѣ въ нашенскитѣ гори, мисли, че държавата или властитѣ ще трѣбва да го поощряватъ, и затуй вѣрвамъ, че сегашниятъ г. министъръ на вжтрѣшнитѣ работи нѣма да позволи за въ бѣдѣше неговитѣ подвѣдомствени начальници и окржжни управители да се подиграватъ съ българскитѣ граждани, както се е подигравалъ бившиятъ околийски началникъ на това мѣсто.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Старозагорскиятъ народенъ прѣдставительъ г. Шиваровъ ми е отправилъ слѣдното питане: (Чете)

„1. Извѣстенъ ли е г. министърътъ за назначението на Божанко Данчевъ прѣди нѣколко седмици за полицейски старши стражаръ въ Чепинското корито;

„2. Извѣстенъ ли е г. министърътъ, че сжщиятъ този Божанко Данчевъ малко по-напрѣдъ е билъ горски старши стражаръ въ Лѣжене и е уволненъ по вземане рушветъ, за което има възбудено слѣдствено дѣло противъ него отъ татарпазарджишкия сѣдебенъ слѣдователъ; и

„3. Ако е извѣстенъ за всичко това, не счита ли, че сѣ назначението му за полицейски старши стражаръ се прави закононарушение и всѣва деморализация въ полицията и още повече насажда корупцията?“

Отправихъ двѣ телеграми: едната до пловдивския окржженъ управитель, другата до прокурора на Татарпазарджишкия окржженъ сѣдъ. Отъ окржж-

ния управител г. Дуровъ получихъ слѣдующия отговоръ: (Чете)

„Назначенъ е отъ замѣстника ми съ заповѣдь № 777 отъ 5 августъ т. г. по прѣдставление на пещерския околийски началникъ за врѣмененъ старши стражаръ, по нѣмане другъ кандидатъ. На управлението ми не е извѣстно да има заведени противъ него дѣла за рушветъ. При документитѣ му, обаче, е било приложено и свидѣтелство за честностъ № 1.005, издадено му отъ Каменишкото селско-общинско управление“.

Отъ г. прокурора получихъ слѣдующата телеграма: (Чете)

„Има дѣло № 322/910 г. Дава се въ сѣдъ съ обвинителенъ актъ, чл. 428, алинея втора, отъ наказателния законъ“ — значи, за рушветъ.

И азъ изпратихъ телеграма съ онзи денъшната дата до околийския управителъ: (Чете)

„Прѣдлагамъ Ви да уволните старшия стражаръ Божанко Данчевъ, тъй като срѣщу него има заведено дѣло подъ № 322/910 г. за вземане рушветъ“.

**Отъ мнозинството:** Браво!

**Прѣдседателъ:** Моля старозагорския народенъ прѣдставителъ г. Шиваровъ да каже, доволенъ ли е отъ обясненията на г. министра.

**Г. Шиваровъ:** Доволенъ съмъ.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Отправено ми е трето питане отъ г. Александра Поповъ, народенъ прѣдставителъ на втора Търновска избирателна околия, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Извѣстно ли Ви е, че лѣтосъ, прѣзъ мѣсецитѣ юлий, августъ, септемврий, между градоветѣ Дръново и Тръвна (въ една гора) заловенъ краденъ добитѣкъ, като тогавашния околийски началникъ, подъ своя лична отговорностъ, е освободилъ крадения добитѣкъ, и безъ да е заловенъ нѣкой крадецъ, какво е направено досега съ него, защото, доколкото ми е извѣстно, противъ него има заведени дѣла за произволно освобождаване на крадциѣ“.

По тоя въпросъ имамъ слѣдната телеграма: (Чете)

„Прѣзъ мѣсецъ августъ м. г. стражаритѣ Койчо Зиличевъ и Алекса Брънековъ, при провѣрка конетѣ на Петра Иванчевъ отъ с. Раданци, намѣрили между тѣхъ и двѣ кобили, едно мажко конче и едно кобилче, вързани въ гората надъ Дилшевъ-ханъ, за които Иванчевъ не прѣдставилъ билети, подъ прѣдлогъ, че били купени отъ цигани, безъ билети. Откарани, стояли въ Тръвненския участѣкъ петъ дни и постъ Иванчевъ идвалъ въ Дръново при прѣдшественика ми и по негова заповѣдь били прѣддени Иванчеву отъ трѣвненския старши стражаръ. На 20 августъ т. г. Иванъ Тодоровъ отъ с. Сломеръ подава заявление, че тия добитѣци били негови и откраднати. Тогава взематъ повторно добитѣка отъ Иванчева, и Тодоровъ си позналъ едната кобила и му била прѣддена, а за другитѣ двѣ кобили Иванчевъ прѣдставилъ билети, но се вѣрвало, че били фалшиви, и присвоилъ двѣ кобили, а кончето му, прѣддено срѣщу разписка, за което нѣмалъ билетъ, съгласно нареждането на г. I сѣдебенъ слѣдователъ при Търновския окръженъ сѣдъ, при когото е изпратена пѣлата прѣписка по тая кражба съ № 6.076 отъ 4 септемврий т. г. Отъ показанията на стражаритѣ излиза, че краденитѣ добитѣци възможно да били на Ивана Тодоровъ отъ Сломеръ, но били смѣнени съ по-стари добитѣци, за да ги скрие Иванчевъ“.

Дѣло, слѣдователно, за кражбата на тоя добитѣкъ има, но прѣстъпно участие на началника нѣма. Въпросътъ, както виждате отъ телеграмата на началника, стои тъй. Улавя се този добитѣкъ, който е

краденъ, държи се въ участѣка петъ дена, и при нѣмане хора да докажатъ, че сѣ собственици на добитѣка, той е билъ даденъ пакъ на този, отъ когото е билъ уловенъ. Когато идва човѣкътъ отъ с. Сломеръ, добитѣкътъ пакъ се е взелъ и му се е прѣдалъ, но само онзи добитѣкъ, за който човѣкътъ е ималъ билетъ, а за останалия прѣписката се е прѣпратила на сѣдебния слѣдователъ да разслѣдва и да установи кражбата.

**Прѣдседателъ:** Моля народния прѣдставителъ г. Поповъ да отговори, доволенъ ли е отъ обясненията на г. министра.

**А. Поповъ:** Г. г. народни прѣдставители! Доколкото чухъ г. министра, въпросътъ за тоя добитѣкъ не стои така. Заловенитѣ четири добитѣка сѣ били на Иванча Бочуковъ отъ с. Сломеръ — моето село. Когато добитѣкътъ е билъ уловенъ и собственикътъ питалъ началника, той му казалъ: „Добитѣкътъ е уловенъ въ гората и прѣдденъ на стражаритѣ. Иди си вземи документитѣ отъ село и ще ти дадемъ добитѣка“. Взема си човѣкътъ документитѣ, отива при добитѣка и познава само едно отъ тѣхъ. Други хора му казали: „Добитѣка смѣниха завчера, взеха тритѣ добитѣка и ги закараха на друго мѣсто; оставиха само едно“.

Обаче намѣрвамъ, че не всичко въ телеграмата е вѣрно. Има 9 вола откраднати на други хора, които, като забѣлѣжили още въ сѣщото врѣме, че ги нѣма, отиватъ да ги търсятъ, но не ги намѣрили. Азъ констатирамъ въ този случай, че въ нашия окръгъ, особено отъ двѣ години насамъ, г. г. народни прѣдставители, извършени сѣ голѣми кражби на добитѣци. Азъ не зная какъ стои тази работа, но ходятъ, ходятъ и сѣ около дръновскитѣ и трѣвненскитѣ гори ставатъ такива кражби и тамъ се криятъ крадциѣ. (Смѣхъ) Но че има много краденъ добитѣкъ, има. Изискватъ си хората заловения добитѣкъ, не имъ се дава. Тая работа изисква разслѣждане, но нѣма врѣме.

Азъ не съмъ благодаренъ отъ донесенията на околийския началникъ.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Г. Поповъ! Ако Вие поддържате, че има други 9 добитѣка откраднати, тогава трѣбва наново да искамъ свѣдѣния, защото Вие виждате, че азъ искахъ свѣдѣния за други добитѣка и ми ги дадохъ. Има заведено и слѣдствено дѣло, и най-хубаво е, ако Вие се интересувате отъ тази работа, прѣгледайте го. То е въ рѣцѣтъ на слѣдователя. Ако той намѣри нѣщо прѣстъпно въ началника, азъ вѣрвамъ, че ще го даде подъ сѣдъ; но Вие виждате, че тукъ нѣма никакво прѣстъпление и че никой не е виновенъ. Ако смѣтате, че има, запитайте ме отново.

**Министъръ д-ръ Т. Кръстевъ:** Кѣмъ мене има отправено едно питане отъ г. Стамболийски.

**Прѣдседателъ:** Имате думата.

**Министъръ д-ръ Т. Кръстевъ:** Г. г. народни прѣдставители! Г. Стамболийски ме запитва: прилага ли се законътъ за мѣрkitъ и теглитѣ. Отговарямъ му, че се прилага така, както диктуватъ разпореденията на закона за мѣрkitъ и теглитѣ. Този законъ прѣдвижда единъ промежутѣкъ врѣме между унищожението на стария законъ и пѣлното прилагане на новия, за който има особни правила.

**А. Стамболийски:** Да, този промежутѣкъ е отъ шестъ мѣсеца, които се изминаха вече.

**Министъръ д-ръ Т. Кръстевъ:** Не сѣ само шестъ мѣсеца. Ако бѣхте прочели, г. Стамболийски, глава 7, най-накрая, прѣходнитѣ правила, Вие щѣхте да

видите, че всичко, което е предвидено, се прилага. Върно е, както казвате Вие, че чл. 70 казва: (Чете) „Настоящият закон влиза в сила шест месеца следъ обнародването му въ „Държавен вѣстникъ“. Следъ тая дата всички употребявани въ обществениятѣ сношения мѣрки, теглилки и уреди за мѣрене и теглене трѣбва да отговарятъ на нормалнитѣ такива, предвидени въ закона и въ правилника“. Законътъ е публикуванъ на 12 май или априлий т. г. Значи, трѣбваше да влѣзе въ сила на 12 октомврий т. г.

**А. Екимовъ:** На 12 априлий.

**А. Стамболийски:** Трѣбваше да влѣзе въ сила на 12 септемврий.

**Министъръ д-ръ Т. Кръстевъ:** Собствено, той трѣбваше да влѣзе въ сила на 12 октомврий. Обаче следъ този чл. 70, има другъ чл. 71, който фактически продължава работата до 1 януарий 1911 г., защото тамъ се казва: (Чете) „Докрая на 1910 г. се прѣдоставя на общинитѣ да провѣрватъ мѣрките и теглилките и да събиратъ предвиденитѣ такси, по указанията на Министерството на търговията и земледѣлието“.

Това е законътъ.

Следъ публикуването на закона, министерството се постара да извърши всичко необходимо за неговото точно приложение. А какво трѣбваше да извърши министерството, това казва чл. 73. Тамъ е казано: (Чете) „За приложението на настоящия законъ ще се издаде специаленъ правилникъ, въ който ще се опредѣлятъ: формитѣ, размѣритѣ и материалитѣ, отъ които трѣбва да сѫ направени употребяванитѣ въ търговскитѣ сношения мѣрки, теглилки и разнитѣ уреди за мѣрене и теглене, толерансетѣ и отклоненията, които се допуцатъ при първоначалната и периодичната провѣрка на мѣрките и теглилките отъ контролнитѣ образци; времето за периодичнитѣ провѣрки, видътъ на официалния блѣтъ за първоначалната и периодичната провѣрки, както и всички други подробности, относящи се до приложението на закона“. Тя е една доста сложна работа, отъ която само една частъ е извършена, трѣбва да забѣлѣжа, че има единъ членъ въ закона, ми се чини, чл. 29, споредъ който по отношение на нѣкои мѣрки прѣдоставя се право на Министерството на търговията и земледѣлието да не ги прилага веднага. Така, напр., чл. 29 алинея трета казва: (Чете) „Що се отнася до провѣрката на захаромѣритѣ, водомѣритѣ, газомѣритѣ, електромѣритѣ, манометритѣ и всѣкакви други механически уреди за мѣрене, прѣдоставя се на министра на търговията и земледѣлието да издаде нужнитѣ распоредби за начина на провѣрването имъ, когато намѣри за необходимо“. Правилникътъ, за който говори чл. 73, е изработенъ само колкото се касае до другитѣ мѣрки, а не и за тия, предвидени въ чл. 29 алинея трета. Нѣкои части отъ него сѫ публикувани въ брой 200 на „Държавен вѣстникъ“. Споредъ закона, всѣки единъ, който има нужда отъ мѣрки и теглилки, ще трѣбва да си ги пабави. Отъ страна на Министерството на търговията и земледѣлието е обявено, че мѣрките и теглилките, които се внасятъ отъ странство — защото подобни тукъ почти нѣма — ще се прѣкарватъ само прѣзъ извѣстни митници, дѣто има специални чиновници, които ги провѣрватъ, турятъ имъ знакъ и следъ туй ги пуцатъ въ продажба. Следователно, всичко, що се касае до закона за мѣрките и теглилките, Министерството на търговията и земледѣлието е распоредило. То сѫ окръжно е напомнило на общинитѣ, че споредъ новия законъ тѣмъ се налага да провѣрватъ мѣрките до 1 януарий 1911 г., т. е. докрая на 1910 г., както е казано и въ закона,

Има само единъ малкъ недостатѣкъ, едно малко опущение отъ страна на Министерството на търговията и земледѣлието, колкото се касае до кринитѣ.

**А. Стамболийски:** Именно.

**Министъръ д-ръ Т. Кръстевъ:** Ще дойда и до тамъ. Значи, всички досегащни мѣрки и теглилки, които не сѫ съобразни съ новия законъ и правилника, трѣбва да се замѣнятъ съ други, съобразни съ закона и правилника. Това е работа на общинитѣ да контролиратъ, както сѫ контролирали и досега, споредъ закона за мѣрките и теглилките отъ 1888 г. Колкото се касае до кринитѣ, тѣ сѫ монополъ на държавата, следователно, тя трѣбваше да ги достави и да ги пусне въ продажба.

По този въпросъ ето какво има да кажа. Вѣрно е, че тѣзи крини още не сѫ готови. Търгътъ за тѣхното доставяне е насроченъ за 10 ноемврий т. г. Причинитѣ за късното доставяне на кринитѣ и късната имъ разпродажба сѫ следнитѣ. Законътъ е миналъ на 10 февруарий, когато бюджетътъ на Министерството на търговията и земледѣлието е билъ вече приетъ и, следователно, въ него не е имало предвидени суми, необходими за прилагането на закона за мѣрките, именно за зарѣчване на крини. Независимо отъ туй, въ законопроекта е било казано, че кринитѣ ще се доставятъ тѣй, както се доставятъ всички други мѣрки и теглилки; но, чини ми се, по едно прѣдложение на г. Стоимена Савовъ, ако се не лѣжа, е било допуснато едно измѣнение въ законопроекта, въ смисълъ, че кринитѣ трѣбва да бѣдатъ монополъ на държавата и за това министерството не е могло да прѣдвиди, че ще има нужда отъ кредитъ за доставяне на кринитѣ. Моятъ прѣдшественникъ г. Ляпчевъ е билъ назначилъ една комисиия още прѣзъ мѣсець юлий, която да опредѣли формата на тѣзи крини, двойни декалитри, вида имъ и пр. Комисиията се е събрала още на 2 юлий и е била готова съ своята работа едва на 5 августъ. Следъ това става промѣнение въ кабинета, г. Ляпчевъ напуска министерството, и когато азъ дойдохъ, поднесе ми се този протоколъ. Азъ распоредихъ веднага да се поиска кредитъ отъ Земледѣлската банка, отъ 150.000 л., за да се доставятъ кринитѣ. Банката отговори, че може да направи този заемъ отъ 150 хиляди лева, за да се доставятъ крини, но ще ни държи отговорни за лихвитѣ до деня, когато ще ги повърнемъ. Понесже държавата ще се обрѣмени съ лихви, поискахъ мнѣнието на г. министра на финанситѣ по тоя заемъ и той отговори, че не трѣбва да се прави заемъ отъ банката, а тази сума за крини да се прѣдвиди въ идущия бюджетъ — въ бюджета за 1911 г. — защото може да стане търгъ, да се утвърди той и кринитѣ ще бѣдатъ готови следъ нова година, когато ще имаме готова сума, за да я платимъ на доставчикитѣ. По тая именно причина, комисиията, която е била назначена, малко позакъснѣ. Тѣй шото, търгътъ е назначенъ на 10 ноемврий и азъ се надѣвамъ, че докрая на годината ще имаме двойни декалитри (крини), а дотогава ще бѣдатъ въ сила старитѣ двойни декалитри. Аслѣ дотогава остава пакъ, както е било досега надзорътъ върху мѣрките и теглилките да става отъ общинитѣ. Въ отношение надзора отъ страна на общинитѣ върху точното прилагане на мѣрките и теглилките по закона отъ 1888 г., министерството съ малкото персоналъ, съ който разполага, сѣ е направило нѣщо. Инспекторитѣ по мѣрките сѫ били изпратени да провѣрватъ мѣрките, а главно кринитѣ; около 3—4 хиляди крини сѫ промѣнени. Оказа се, напистина, че общинитѣ абсолютно никакъвъ контролъ не сѫ правили върху кринитѣ. Намѣрени сѫ изпочупени, изпокривени крини, съ които се е мѣрило, и тѣ сѫ били всички бракувани. На г. г. кметоветѣ е дадено едно строго окръжно, че тѣ сѫ длѣжни да провѣрятъ

съ еталонитѣ различнитѣ мѣрки и теглилки, като имъ се напомня, че, споредъ закона, дава имъ се срокъ да провѣрятъ мѣрките и теглилките докрая на 1910 г. и да взематъ всички необходими за това мѣрки. Така щото, всичко, което е зависѣло отъ министерството, е направено само по отношение на криинитѣ. Министерството на търговията и земледѣлието е закѣснѣло малко, но сѣ вѣрвамъ, че докрая на годината ще имаме двойни декалитри.

Това имаша да отговоря на г. Стамболийски.

**Прѣдседателъ:** Моля г. Стамболийски да отговори, доволенъ ли е отъ обясненията на г. министра.

**А. Стамболийски:** Г-да! Азъ знаехъ, че прилагането на закона за мѣрките и теглилките е съпроводено съ една сложна процедура, но именно затова азъ искахъ да подѣтя г. министра на търговията и земледѣлието да вземе оврѣме мѣрки да напомни на всички общини да изпълнятъ своитѣ задължения по силата на този законъ. Послѣ, да се взематъ мѣрки за изработването на правилникъ.

**Министъръ д-ръ Т. Кръстевъ:** Изработенъ е, г. Стамболийски,...

**А. Стамболийски:** Толкова по-хубаво.

**Министъръ д-ръ Т. Кръстевъ:** ... и е публикуванъ въ бр. 200 на „Държавенъ вѣстникъ“ отъ тази година.

**А. Екимовъ:** Правилникътъ е изработенъ само въ една частъ.

**Министъръ д-ръ Т. Кръстевъ:** Да.

**А. Стамболийски:** Послѣ, трѣбва да се достави една частъ отъ криинитѣ. Струва ми се, че за доставянето на тѣзи криини нѣмаше нужда да се продължава срокътъ шестъ мѣсеца на този, който ще ги достави. Има търговци, които за по-малко врѣме ще ги доставятъ. А пъкъ тамъ се извършватъ най-голѣмитѣ злоупотребления.

Ако всичко това, което г. министърътъ спомена, се извърши оврѣме, азъ ще бъда доволенъ.

**Прѣдседателъ:** Моля г. докладчика на провѣрочната комисия да докладва избора, станалъ въ Казанлъшката избирателна околия.

**Докладчикъ Ц. Мисловъ:** Докладчикъ по избора, извършенъ въ Казанлъшката избирателна околия, е г. Никола Дяковичъ, който замина въ отпускъ ненадѣйно, и затова именно, по разпореждане на г. прѣдседателя на комисията, даде се на мене да докладвамъ този изборъ.

Комисията при разглеждането на този изборъ се състоеше отъ 13 души. Рѣшението се взе съ осѣмъ гласа срѣщу петъ. Азъ ще кажа и едното, и другото мнѣние, слѣдъ като свърша.

Казанлъшката избирателна околия се състои отъ 48 секции. Избирателитѣ, записани въ цѣлата околия, сѣ били 15.167. Гласоподавали сѣ 8.556. Отъ всички тѣзи избиратели има 12 бѣли бюлетини, а останалитѣ сѣ дадени за разнитѣ листи.

Листи въ този изборъ е имало осѣмъ съ слѣдующитѣ кандидати: Иванъ Евстатиевъ Гешовъ — съ сини бюлетини, д-ръ Петъръ Джидровъ — съ червени, Сава Д. Черковски — съ морави, Гурко Серафимовъ — съ сиви, Александъръ Кипровъ — съ розови, Стоянъ Костурковъ — съ кремове, Марко Иванъ Турлаковъ — съ оранжеви и Георги Кирковъ — съ ясно червени.

**А. Стамболийски:** Кървави. (Смѣхъ)

**Докладчикъ Ц. Мисловъ:** Казахъ, секциитѣ сѣ 48. Ако г. г. прѣдставителитѣ желаятъ да докладвамъ бѣска секция поотдѣлно, то ще бѣде много дълга работа.

**Обаждаатъ се:** Нѣма нужда да се докладватъ поотдѣлно. Общо кажете.

**Докладчикъ Ц. Мисловъ:** Затова ще съобща общия резултатъ. Събрали гласовѣ отъ всичкитѣ 48 секции, съгласно протокола на централното бюро отъ 12 юлий 1910 г., даватъ слѣдния резултатъ: г. Иванъ Евстатиевъ Гешовъ е получилъ 2.709 гласа; слѣдъ него по гласове идатъ г. г. Сава Черковски, който е получилъ 1.934 гласа, д-ръ Петъръ Джидровъ — 1.502, Александъръ Кипровъ — 878, Гурко Серафимовъ — 837, М. Ивановъ Турлаковъ — 351, Стоянъ Костурковъ — 287 и Георги Кирковъ — 40 гласа.

Споредъ дневницитѣ, въ всички тѣзи 48 секции изборътъ е откритъ наврѣме — въ 8 ч. сутринята — и е продължавалъ до 5 ч. слѣдъ пладне. Въ никоя отъ тѣзи секции не е подадено никакво заявление отъ никого, и нѣма никаква бѣлѣжка въ дневницитѣ за нередовностъ на избора, съ изключение на Габаревската секция, дѣто има едно заявление съ съдържание: да се забрани на стражара Василъ Безуновъ да влиза въ изборното мѣсто. Бюрото веднага е провѣрило и е сложило на заявлението тази резолюция: „Не се оказа стражарътъ Василъ Безуновъ да е влизалъ въ изборното мѣсто“, и затуй заявлението е останало безъ послѣдствие.

По този изборъ тукъ, въ Народното събрание, е получена една контестация на 20 юлий 1910 г. съ заглавие „Контестация отъ избирателитѣ на Казанлъшката избирателна околия“, подадена въ срокъ. На края е подписана: „Съ почитание: П. Колевъ, Г. И. Кичевъ — споредъ моето прочитане; може да е и друго, но така се чете — Сюлейманъ Т. Беевъ“.

Не се казва отъ какъ сѣ, но въ заявлението се казва: отъ избирателитѣ на Казанлъшката избирателна околия. Съдържанието на контестацията се състои отъ два-три листа.

**М. Златановъ:** Провѣрихте ли по списъка, дали сѣ избиратели?

**Прѣдседателъ:** Моля, г. Златановъ, не прѣкъсвайте.

**Докладчикъ Ц. Мисловъ:** Понеже не се знае отъ какъ сѣ тѣ,...

**Прѣдседателъ:** Моля г. докладчика да докладва, а да не отговаря на такива въпроси.

**М. Златановъ:** Хайде-де-е-е! Може ли така?

**Прѣдседателъ:** Може.

**М. Златановъ:** Свѣдѣния се искатъ, които на минутата трѣбва да се дадатъ.

**Докладчикъ Ц. Мисловъ:** Понеже не се казва отъ какъ сѣ и какви сѣ тѣзи контестатори, комисията съчете за своя длѣжностъ да потърси въ избирателнитѣ списъци на гр. Казанлъкъ, който има три секции, и едва можахме да намѣримъ слѣдующото. Подъ № 311 въ избирателнитѣ списъци на една частъ отъ града намѣрихме името „Петъръ Колевъ“; само „П. Колевъ“ не намѣрихме. Записанъ е по редъ, както казахъ, № 311, 37-годишенъ, живѣе въ ул. „Радецки“, чиновникъ, съ IV-класно образование; за него не знаемъ повече. „Г. И. Кичевъ“ също не можахме да намѣримъ. Намѣрихме подъ № 197 „Сюлейманъ Тефикъ-беевъ“. Тукъ е писано „Сюлейманъ Т. Беевъ“ — прѣдполагаме, че е той, защото нѣма другъ —

42-годишен, ходжа, с V-класно образование. Това е, което комисията знае за тези три подписа. Както виждате, И. Кичев остава за нас неизвестен. Може да го има въ избирателните списъци на друга някоя избирателна секция, но не можахме да го намерим.

Контестацията е следующата.

**А. Екимовъ:** Цѣла ли ще я четете?

**Докладчикъ:** Ц. Мисловъ: Да.

**А. Екимовъ:** Няма нужда. Нека се каже само съдържанието ѝ.

**Докладчикъ Ц. Мисловъ:** Въ резюме съдържанието е следущето.

**Прѣдседателъ:** Моля г. докладчика да прочете цѣлата contestaция.

**Докладчикъ Ц. Мисловъ:** (Чете)

„Контестация на избирателитѣ отъ Казанлъшката избирателна околия.

„Господине прѣдседателю,

„Извѣстно Ви е, че на 11 того въ Казанлъшката избирателна околия се произведе изборъ за единъ народенъ прѣдставител на мѣсто починалия г. Минчо Кичевъ.

„Прѣди и въ деня на избора станаха слѣднитѣ закононарушения, които твърдѣ много опорочаватъ избора.

„Въ всички села и града подкупничествата, вършени отъ народната партия, бѣха неимовѣрно голѣми и даже прѣстѣпни, а най-вече се корумпира българскиятъ избирателъ, защото парата ще го кара да измѣни на съвѣстѣта си, на убѣжденията си и ще прѣстане да очаква и ламти за богатата на милото ни отечество, чрѣзъ народния избранникъ, тъй като истинскиятъ, честенъ и неопороченъ човѣкъ, който ще може съ своитѣ научни познания и съ практически си животъ да допринесе нѣщо полезно за страната ни, никога нѣма да бѣде избранъ, защото не ще има възможность да плати избирателю това, което му се е плащало и което ще му се плати отъ богатия — милионера.

„За да не бѣдомъ голословни, ще приведемъ само нѣколко факти, които съставляватъ  $\frac{1}{1000}$  частъ отъ това, което е извършила народната партия, чрѣзъ своитѣ агитатори-подкупници.

„1. С. Срѣдне-горово е едно отъ най-бѣднитѣ села въ околията, неговиятъ поминѣкъ е, да не кажемъ, изключително въ горнето на вжглища (кюмюръ). Въ него село повечето селяни прѣзъ живота си месо не сж виждали. Народната партия, като знае това, разпорежда и се заклаватъ тамъ повече отъ десетъ овни и месото се раздава на такива бѣдняци-избиратели; тамъ подкупничеството е било на едни е давано по 2 до 10 л. да гласоподаватъ за народната партия, а на други, въ които сж се съмнѣвали, сж имъ давали пари, за да се не явяватъ на избора да гласоподаватъ.

„2. Въ с. Александрово, което има 550 избиратели, а гласоподавали само 280, сж постигвали сжко така, както въ с. Срѣдне-горово, плусъ това, че сж оставили на група избиратели 200 л. за цѣлата. Това се подкрѣпя отъ слѣдния фактъ: отиватъ агитаторитѣ на прогресивно-либералната партия и се отпиратъ до сжшитѣ хора, които сж се числѣли въ нейнитѣ редове и сж апелирани къмъ тѣхъ, да работятъ за нея, обаче тѣ имъ сж казали, че това ще сторятъ само ако имъ се дадѣли 200 л., толкозъ, колкото имъ дали народняцитѣ (ето ти корупцията, насаждана отъ народняцитѣ); това, разбира се, имъ

е отказано. Това ще се установи отъ Спасъ Калчевъ и Никола Поповъ отъ сжщото село. Въ него село народняцитѣ сж получили 56 гласа — по 4 л. на гласъ.

„3. Въ с. Борисово агитаторътъ на народната партия, крупниятъ казанлъшки богатъшъ Тодоръ Христовъ, е подкупилъ Мустанъ Кестеловъ съ единъ наполеонъ, за да гласува и агитира между турцитѣ за народната партия. Това той е призналъ прѣдъ агитатора на младо-либералната партия, Ст. Ивановъ. Тамъ пловдивскиятъ адвокатъ Юруковъ е подкупилъ Ах. Кестеловъ срѣщу 5 л., което самъ прѣдъ свидѣтели е призналъ. Тамъ народната партия е получила надмощие надъ всички гласове, дадени за разнитѣ партии, което друго-яче е необяснимо, защото е неестествено да се получаватъ толкозъ гласове, ако не е имало подкупничества.

„4. Въ с. Шейново е билъ агитаторъ на народната партия старозагорскиятъ адвокатъ Димчевъ, той е употребилъ твърдѣ голѣмо давление надъ избирателитѣ съ горското имъ дѣло, което иматъ съ с. Шипка, като ги е увѣщавалъ, че само народната партия е партията, която е въ състояние да имъ прѣдаде спорното мѣсто (гора); експлоатиралъ е даже и съ положението си като адвокатъ по сжщото дѣло на шейновци, че както той, така и софийскиятъ адвокатъ Т. Теодоровъ, нѣма нищо да имъ взематъ за адвокатско възнаграждение и т. н., само да гласоподаватъ за Гешова; тамъ не малко пари, тютюнъ и папириси сж се прѣснали.

„5. Въ с. Шипка, пъкъ агитаторътъ на народната партия... е проповѣдвалъ сжщото, само, че въ полза на шипченци, а въ врѣда на шейновци; тамъ нито папириси, нито тютюнъ е имало день-два прѣди и въ самия денъ на избора, всичко е било откупено отъ агитаторитѣ на народняцитѣ и раздавано на избирателитѣ, както и въ всички крѣмъ бирата и други спиртни питиета сж се лѣли безразборно.

„6. Въ с. Голѣмо-село е билъ агитаторъ пловдивскиятъ адвокатъ Юруковъ; тамъ той е правилъ давление за дѣлото имъ съ калоферци, което се води отъ цѣли 92 години; агитацията му е била сжко като тая на г. Димчева въ с. Шейново и въ с. Шипка; тамъ народната партия нѣма никаква организация, освѣнъ човѣка на търговската кѣща въ Казанлъкъ Христо Христовъ — Иванъ Д. Петкановъ, който е прѣсналъ неимовѣрно голѣми суми по черпня и раздаване пари на избиратели и по крѣчмитѣ и по тоя начинъ получаватъ 102 гласа.

„7. Въ с. Мъглижъ е билъ стѣсрѣдоточенъ генералниятъ шабъ на народната партия, а именно: П. Радевъ, зетътъ на г. Гешова, Палповъ, иеромонахъ Инокентий и много други още, въ сжбота всички папириси, тютюнъ, бира и разни консерви сж били откупени, прѣзъ цѣлата нощъ се е пило и гуляло; пиляло се е пари отъ тѣхъ, съ които, както въ всички села, на проститѣ и наивнитѣ се е плащало по 2, по 5 л. да идатъ и гласоподаватъ за Гешова, а на по-събуднитѣ и за тѣхъ съмнителнитѣ се е давало споредъ човѣка, и по повече, само и само да се прѣмахне и да не гласоподава, а на водителѣ на стамболовиститѣ, Рую Атанасовъ, сж дали голѣма сума и по този начинъ сж го взели на страната си съ хората му.

„Въ Казанлъкъ сж ставали грозни подкупничества така:

„Петъръ Христовъ Боровъ, народняшки агитаторъ е подкупилъ маса казанлъшки избиратели, между които далъ на Ради Неновъ 5 л., Ст. Ивановъ — 4 л., Хр. Игнатовъ — 7 л., Стоянъ Христовъ — 2 л., Дон. Д. Доланчиевъ — 10 л., Христо Илчевъ — 5 л., Дим. Драгневъ — 5 л., Георги Стояновъ — 3 л., Киро Добревъ — 5 л., на Добря Казаковъ и Хр. Кутаджиевъ пари по за нѣкое и друго кило месо. Това ще се подкрѣпи отъ купъ свидѣтели, между които сж: Дим. Стояновъ, Георги Ивановъ и Митю Драгнеолу.

„Народникът Т. Христов е далъ съ сжщата цѣль по 5 л. на Стойко Теневъ и Христо Костовъ отъ гр. Казанлъкъ и на Хр. Ст. Кофаловъ отъ с. Турия 2 л.; този г. Христовъ въ с. Турия на 10 и 11 того е билъ тамъ и като крупенъ богатъ имъ е откупилъ гюловото масло скъпо и прѣскапо, обѣщавалъ имъ е, че той ще отвори въ кантората си единъ видъ банка за турийци съ малка лихва и безъ лихва, даже и ще ги избавялъ отъ разнитъ имъ задължения. Тамъ виното, ракията и бирата сж се лѣли просто. Коста Келчевъ (брашнарь), народняшки агитаторъ, е подкупвалъ съ пари и брашно избиратели, и единъ отъ тѣхъ е Колю Цигуларя, комуто е далъ 10 л.

„Слави Славовъ, прѣдседателъ на народняцитѣ тукъ, е далъ 16 л. на Доча Ангеловъ при свидѣтель Христо Бостанджиевъ, се съ сжщата цѣль.

„Т. Старчоолу, народникъ, далъ на Юда Бералъ отъ гр. Казанлъкъ 2 л. за да иде и гласоподава за Гешова.

„Теодоси Килъовъ е получилъ отъ клуба на народната партия 13-50 л., за да заведе извѣстно число избиратели да гласоподаватъ за народната партия, който е купувалъ на нѣкои отъ тѣхъ чораци, вино, хлѣбъ и гостба; свидѣтели за това: Колю Ибришимовъ, Георги Казанджиевъ, Петъръ Колевъ и Стефанъ Узуповъ (гостилпичаръ) отъ Казанлъкъ.

„1. Михалъ Дечевъ отъ Казанлъкъ казалъ въ дюкяна на Сл. Савовъ прѣдъ Василъ Ярмовъ Кидовъ и Петъръ Хаджията отъ сжщия градъ, че взелъ отъ народняцитѣ 4 л. да гласоподава и гласоподавалъ за тѣхъ.

„2. Стефанъ Танинъ казалъ прѣдъ Никола х. Стефановъ, че взелъ 7 л. отъ народняцитѣ да гласоподава за тѣхъ и гласоподавалъ.

„3. Митю Ивановъ отъ Казанлъкъ казалъ прѣдъ Стойно Костандиновъ и Никола Кжичевъ отъ сжщия градъ, че народняцитѣ му дали 10 л. да гласоподава за тѣхъ, затова и гласоподавалъ за тѣхъ.

„4. Антонъ Мирчевъ отъ Казанлъкъ казва, че видѣлъ Стефанъ Караилевъ отъ сжщия градъ да дава 2 л. на Никола Писановъ отъ сжщия градъ, да гласоподава за Гешова.

„5. Сжщиятъ видѣлъ Петко Чешмеджиевъ въ дюкяна на Ст. Мерджановъ отъ гр. Казанлъкъ да черпи Стоилъ . . . . . умопобъркания съ 100 драма вино, взелъ избирателното му тефтерче отъ джоба му и пиянъ го завелъ да гласоподава за Гешова.

„6. Слави Гоговъ, слабоуменъ подъ настояшество, отъ Казанлъкъ, го завелъ Ст. Караилевъ да гласоподава за Гешова — свидѣтель Христо Пинтевъ отъ гр. Казанлъкъ.

„7. Мехмедъ Тосалия отъ Казанлъкъ билъ условенъ да кара снопи срѣщу 20 л. въ изборния день. Теню Старчовъ му казалъ: „Азъ ще ти дамъ 30 л., ела да гласоподавашъ за Гешова“ и гласоподавалъ за Гешова; това Тосалията изповѣдалъ прѣдъ Костадинъ Рашевъ отъ Казанлъкъ.

„8. Иванъ Костовъ отъ с. Енина, далъ на 10 души по единъ грошъ да гласоподаватъ за Гешова. Това видѣлъ Христо Демировъ, което послѣдния изповѣдалъ прѣдъ Иванъ Торлаковъ и Христо Матевъ.

„9. Марко Станкинъ отъ Казанлъкъ, въ присѣствието на Христо Воденичаровъ, Дечко Драгневъ и Ст. Булашевъ отъ сжщия градъ, е казалъ, че въ негово присѣствие извѣстни на него лица отъ народната партия дали на Христо Царьтъ и братя Качулови отъ сжщия градъ по 5 л., за да гласоподаватъ за Гешова.

„10. Пеню Паламудовъ казва: народняцитѣ раздали три овена на избирателитѣ — Тодоръ Райковъ.

„11. Привечеръ въ Къренската секция на Казанлъкъ сж се явили тѣлпани пияни съ открити народняшки бюлетини и сж искали така да гласоподаватъ — открито — това ще се установи отъ самото бюро. Защо така — ще си прави заключение почитаемото народно прѣдставителство.

„Изъ цѣлата околия сж гласоподавали освободенитѣ на 10 дни отпускъ войници.

„Въ всички села, а особено въ Мъглишъ, Шипка, Енина, Габарево, Джово, Елжово, Голѣмо-село и други, народняшкитѣ агитатори сж заплашвали и съставлявали актове на общинскитѣ служащи и кметоветѣ, че тѣ нѣмали право да упражняватъ правата си като избиратели и, за да дадатъ по-голѣма тежестъ на това, сж имъ посочвали чл. 106 отъ избирателния законъ за 1910 г., който членъ нѣма нищо общо съ този изборъ. Такава е била агитацията на народняцитѣ въ всички села и града, което напълно ще се обоснове при анкетирането, тъй като, ако опишемъ дѣйността на тѣхнитѣ агитатори въ всѣко село, то настоящата ни ще бѣде въ десетки коли и, за да не отегчаваме почитаемото Събрание, считаме, че е достатъчно това, за да се убѣди то, че изборътъ е изцѣло опороченъ.

„Това като излагаме, най-почтително Ви молимъ, г. прѣдседателю, да го докладвате на г. г. народнитѣ прѣдставители, като молимъ да постановятъ за анкетирането на този изборъ, отъ която напълно ще се подкрѣпятъ тия факти и още много други по-грозни, и възъ основа доклада на анкетната комисиия, да го касира, защото това вече не е довѣрие на народа отъ Казанлъшката избирателна околия, а довѣрие, купено отъ г. Гешова, съ десетки хиляди лева, а такъвъ избраникъ е недостоеенъ за свещената българска ограда.

„Запазваме правото си да допълняме настоящата съ конкретни факти, на които сме въ слѣдитѣ.

Казанлъкъ, юлий 1910 г.

Съ почитание: Петъръ Кольовъ, Ганю Иванъ Кючюковъ, Сюлейманъ Т. Беевъ.“

Друга контестація нѣма.

Комисиията, когато разгледа избора — дневницитѣ и тази контестація — както казахъ, търсейки да види подписавшитѣ сж ли избиратели, кои сж, отъ какъдъ сж и какви сж, намѣри само двама: П. Колевъ и Сюлейманъ Беевъ. Третото лице не можа да намѣри — възможно е да е нѣидѣ тукъ изъ настоящитѣ списъци. (Показва изборното дѣло)

Прѣдъ видъ на тия изложени тукъ факти, които, ако сж дѣйствителни, споредъ комисиията, изборътъ се счита опороченъ, както казахъ, комисиията съ осемъ гласа се произнесе за анкетиране на избора, петъ гласа бѣха противъ анкетата, а за утвърдението му. Между тия петима бѣхъ и азъ. Понеже азъ съмъ докладчикъ, моето особено мнѣние сега тукъ, отъ трибуната, не мога да развия; това ще направя, може-би, по-послѣ, отъ мѣстото.

Слѣдъ като се изнесе изборътъ изъ комисиията, почнаха да слѣдватъ слѣдующитѣ заявления. Едно писмено заявление, което комисиията не е прѣгледала, защото е постѣпило слѣдъ разглеждането на избора, е отъ Слави Славовъ, съ което отхвърля отъ себе си по единъ най-категориченъ начинъ обвинението, което му се прѣписва, че е давалъ пари и е подкупвалъ избирателитѣ. Това заявление е адресирано до Събранието, а слѣдъ туй изпратено въ комисиията. Получени сж и деветъ телеграми съ сжщото съдържание отъ лица визирующа се тукъ като подкупатели. Всички отхвърлятъ клеветата и заявяватъ, че това нѣщо е невѣрно. Между тѣхъ има една — не мога да я намѣря сега, но твърдя, че има такава — която е, както отъ лица, които се обвиняватъ, че сж подкупвали, така и отъ онѣзи, които се обвиняватъ, че сж подкупени. И тѣ казватъ, че ние не сме подкупени отъ никого.

**Д. Мишевъ:** Кога сж получени? Не е ли имала врѣме комисиията да разгледа тия работи?

**Докладчикъ Ц. Мисловъ:** Азъ казахъ, че тѣ не бѣха получени прѣди разглеждането на избора; тѣ продължаватъ да постѣпватъ сега.

**Д. Мишев:** Понеже изборът не се е разгледал тутакси, аз питам: комисията не е ли имала време да се събере и да се произнесе по тях?

**Докладчик Ц. Мислов:** Аз, отговорих, че тѣ не сѣ постѣпили въ единъ день, а продължават да постѣпват постоянно — и днесъ даже постѣпи една. Би трѣбовало тогавъ, слѣдъ всѣка телеграма комисията да се събира, а тя това не е направила, защото ги намѣрва, че идатъ късно. Азъ ги докладвамъ, безъ тя да ги е имала прѣдъ видъ.

Прочее, азъ свършвамъ съ избора и казахъ, че имамъ свое особено мнѣние и мнѣние на останалитѣ петъ души отъ комисията, които сѣ за утвърждаването на избора и съмъ задълженъ и отъ тѣхъ да изкажа това тѣхно мнѣние, засдно съ своето. Мнѣнието на осемтѣ души отъ комисията е изборътъ да се анкетира.

**Прѣдседателъ:** Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Рашко Маджаровъ.

**Р. Маджаровъ:** Азъ съмъ на мнѣние да се приемо особеното мнѣние на комисията, защото миналата година, когато се възбуди въпросъ за подкупи, народното прѣдставителство по избора въ Балчикската околия рѣши, че не е достатѣчна само една констатация; за да може да служи за мотивъ за касирането на избора, а трѣбва да бѣде установено или поне да има признаци, че изборътъ е станалъ само благодарение на подкупи, както гласи чл. 49 отъ избирателния законъ, и тогава минахме на дневния редъ, че когато Народното сѣбрание се сезира съ подобни прѣстѣпления, то трѣбва да рѣши тѣ да се прашатъ на прокурора, а изборътъ да отиде по реда си и да се утвърди.

Второ едно съображение, което се изказваше порано и възъ основа на което много избори минаха, с нѣмането на констатации. Въ една околия, въ която се борятъ осемъ души кандидати и има такива избиратели, каквито сѣ онѣзи на социалистическата партия, начело съ г. д-ръ Джидрова, да се подаде констатация, на която не се подписватъ повече избиратели освѣнъ двама — на третия не се знае името — това е несериозно. Ние трѣбва винаги да гледаме да не се създаватъ прецеденти и практика, която да направи отъ Народното сѣбрание мѣсто, дѣто ще се правятъ обструкции за провѣрка на изборитѣ.

Третото съображение, по което трѣбва да се утвърди изборътъ е, грамадната разлика между гласовѣ на печалившия кандидатъ и ония на пропадналиятъ. Тамъ е сѣщинската причина. Подкупъ имало ли е или не, азъ ще оставя това настрана. Ако вземете листитѣ и видете, по колко гласове сѣ спечелили тѣ и ги сравните съ миналогодишнитѣ листи въ допълнителния изборъ, когато нашиятъ другаръ Дончо Велевъ бѣше избранъ, вие ще забѣлжите, че тѣ вървятъ приблизително при сѣществуването на много по-малко листи. Тукъ изникватъ още 4—5 листи, които миналата година не ги е имало. Така, напр., социалистическата партия отъ 1.300 гласа, тази година е получила 1.500. Това значи, че тя е имала успѣхъ. Демократитѣ, наистина, сѣ намалили своитѣ гласове, но това се дължи — това съмъ дълженъ да констатирамъ — първо на разцѣплението, което сѣществува между тѣхъ въ Казанлъшката околия, и второ на непопулярността на самия кандидатъ, и вслѣдствие на това, вие ще видите, че въ секциитѣ по селата, кѣдѣто се разправя да сѣ станали най-много подкупи отъ народната партия, пропадналиятъ кандидатъ върви добръ, а въ града прѣтърпѣва цѣла катастрофа. Послѣ, всички агитатори, които е трѣбовало да взематъ участие въ тоя изборъ, не сѣ взели такова. Това е една косвена причина, която установява, че пропадането на кандидата на демократическата партия се дължи на недостатѣчната работа

отъ негова страна и отъ неговитѣ съпартизани въ време на агитациитѣ.

Четвърто едно нѣщо, което трѣбва да се отбѣлжи и което ме кара да искамъ утвърдението на избора, е липса на констатации отъ самитѣ кандидати. Трима души избиратели се намиратъ въ една околия, въ която участвува социалистическата партия, която винаги добръ защищава своитѣ права — съ успѣхъ или не, то е другъ въпросъ — и въ която околия не се подава никаква констатация отъ пропадналия кандидатъ на демократическата партия, не се подава никаква констатация и отъ който и да било другъ кандидатъ. Азъ си спомнямъ, че вчера се лансираше една мисль, която и на мене дѣйствуваше и считашахъ, че трѣбваше да се утвърди босилеградскиятъ изборъ, че само пропадналиятъ кандидатъ се оплаква, когато други не сѣ подали никаква констатация.

Тия съображения мене ме каратъ да считамъ, че подадената констатация, сериозна или не, трѣбва да се остави настрана, а подкупитѣ не играятъ роль, защото разликата въ гласовѣтѣ е голѣма. Ако дѣйствително има такова нѣщо, то подобно заявление трѣбва да се изпрати на разсѣлване на прокурора, а не въ Народното сѣбрание. Ние сме трѣгнали въ нѣжта да не си служимъ съ тия работи въ прѣднитѣ три години и да не касираме избори по такива причини. Ще ходатайствувамъ, прочее, Народното сѣбрание да се съгласи съ мнѣнието на меншеството на комисията и да се утвърди избраниятъ депутатъ г. Гешовъ, защото той е получилъ много повече гласове, и затуй, защото още единъ фактъ се изтъкна, че тамъ сѣ агитирали г. Димчевъ и т. н. народняци, което ни най-малко не е незаконно, а е похвално. Ако пропадналиятъ кандидатъ г. Черковски, може да изпрати десетина или 15 души въ околията, нѣмше да вземе избора, но той не е могълъ да изпрати такива, а противната страна е изпратила г. г. Димчевъ, Юрковъ, Драгиевъ и пр. и е успѣла да вземе избора. Прочее, съгласенъ съмъ да се утвърди изборътъ.

**Прѣдседателъ:** Има думата г. Кръстьо Мирски.

**К. Мирски:** (Отъ трибуната) Съ нѣколко думи, г. г. народни прѣдставители, ще искамъ и азъ да подѣржа мнѣнието на меншеството отъ комисията. Едно съображение, обаче, за мене е неприемливо: защо двама избиратели били заявили за това и пр. Единъ избирателъ е достатѣченъ, стига наведениятъ отъ него факти да се установяватъ отъ книгата въ дѣлото и да може да се дойде до заключение, че изборътъ е неправилно произведенъ. Азъ даже щѣхъ да се откажа отъ думата, ако не дължехъ да отговоря, да възразя на една мисль, изказана тукъ, отъ трибуната, въ миналото засѣдание отъ г. Драгиева, че тия избори, които сега провѣрваме, били станали по стария избирателенъ законъ. Г. Драгиевъ укори единъ нашъ другаръ — г. Дограмаджиева — че винаги носѣлъ съ себе си закони.

**А. Стамболийски:** Защото не ги знае.

**К. Мирски:** Ако г. Драгиевъ бѣше чель и най-краткия катехизисъ на адвокатитѣ, какъвто той отъ день на день проявява желание да стане, като подражава сѣвероамериканеца Линколнъ, той щѣше да види едно категорическо правило, което не е изпълнявано отъ нѣкои адвокати въ нашия краткъ политически или, по-добръ, държавенъ животъ и на насътъ на нашитѣ съграждани грамадни врѣди. Единъ малкъ случай. Поканва се единъ отъ най-виднитѣ адвокати въ единъ провинциаленъ градъ да отиде при единъ човѣкъ съ твърда паметъ и съ здравъ разсѣдѣкъ, но не въ полѣжение да отиде при нотариата, за да извърши единъ усиновителенъ актъ; тоя адвокатъ, като зналъ наизустъ френскитѣ закони, мислил, че и българскитѣ закони по усинов-

лението, въ всичките имъ точки, сж тождествени съ французкитѣ и не отишълъ да вземе съгласието на прѣживѣлия прѣстаръ родителъ, 90-годишенъ, на 54-годишния усыновителъ. Прѣдставлява се медицинско свидѣтелство на прѣседателя на сжда; прѣдседателътъ на сжда отива съ тоя господинъ въ дома на болния, и той да установи при извършеното усыновление сжщественото нарушение на едно нѣщо, косто го има само въ българския законъ, . . .

**Прѣдседателътъ:** Моля, на прѣдмета, г. Мирски.

**К. Мирски:** Свършвамъ. — . . . въ италианския и отчасти въ пруския. Слѣдствие на това, не взето съгласието на прѣстарѣлия 90-годишенъ родителъ на усыновителя, 54-годишенъ, усыновяването пропадна въ тритѣ инстанции.

Ако г. Драгисвъ бѣше прочелъ коментаритѣ на новелата на избирателния законъ, дадени отъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи, вносителъ на законопроекта, отъ докладчика и отъ други народни прѣдставители, прѣди гласуването респективния членъ, на който се позовава г. Драгисвъ, за да счита, че тия избори трѣбвало да станатъ по стария законъ, той щѣше да види, че тая наредба, която се съдържа въ послѣдния членъ на сега дѣйствующия избирателенъ законъ, — се касае само до общинскитѣ и до окръжнитѣ избори и на всѣки случай съвсѣмъ не до процедурата на производството на избора.

И така настоящиятъ изборъ ще го гледаме и трѣба да го гледаме, като имаме прѣдъ видъ всичко, косто пише новиятъ избирателенъ законъ, защото този изборъ е за народенъ прѣдставителъ, а не за окръженъ съвѣтникъ или за общински съвѣтникъ. Пунктъ пети на чл. 49 отъ сега дѣйствующия избирателенъ законъ е новъ: (Чете) „Губятъ пълномощието си на народенъ прѣдставителъ лицата, за които съ сждебна присжда би се установило, че сж били избрани чрѣзъ подкупуване на избирателитѣ.“ Като имаме прѣдъ видъ това, което много пъти пожела, но не можа прѣзъ живота си да проведе въ нашето законодателство покойниятъ шефъ на демократическата партия, Петко Каравеловъ, именно да става слѣдствието по неправилността и на законодателнитѣ избори отъ сждебната власт, това се прокара съ послѣдната новела въ избирателния законъ, като се измѣни и допълни чл. 124 отъ сжщия законъ, дѣто е казано, че и когато Народното събрание рѣши да се анкетира единъ изборъ прашатъ се избирателнитѣ книжа на прокурора да ги прѣдаде на надлежния сждебенъ слѣдователъ, за да се произведе слѣдствие и слѣдъ това да се върне дѣлото въ Народното събрание, единствениятъ сждия, който ще се произнесе окончателно, безапелационно по неговата правилност, по неговата дѣйствителност. Обаче, като законодателятъ не се нарича сждия, той не ни отождествява на сждебнитѣ засѣдатели въ тѣсната смисълъ на думата. Ние сме сждебни засѣдатели въ случая, жури, подклетвени сждии, но въ границитѣ на изричитѣ наредби на избирателния законъ, който ние не можемъ да прѣнебрѣгваме, защото законитѣ сж задължителни и за Народното събрание, гласувани отъ него или отъ друго Събрание и утвърдени по установения редъ, докато тѣ по сжщия редъ не бждатъ измѣнени или отмѣнени.

Азъ съмъ отъ най-голѣмитѣ противници на подкупуване избиратели и азъ винаги съмъ съжалявалъ и ще съжалявамъ за това, дѣто у насъ се въвежда тѣй нареченото „английско цвѣте“. Азъ си спомнямъ какъ единъ кандидатъ за народенъ прѣдставителъ е рѣзалъ банкноти, струва ми се десетолевки, и е казвалъ: „Заповѣдай господине половината; ако чуешъ довчера, че съмъ излѣзълъ отъ урната, ела да ти дамъ и другата половинка; заповѣдайте, котленски цигани, на будама, кълцано месо, въ нѣколко корита приготвено, та си вземете за у васъ и го опе-

чете, но не ни забравяйте, ние сме най-добри кандидати за народни прѣдставители, окръжни съвѣтници или общински съвѣтници; заповѣдайте кола, заповѣдайте вагони да ви замесемъ на изборитѣ, заповѣдайте ракия, вино, бира, тютюнъ, папироси и т. н.“ Когато съмъ бивалъ по агитации въ Варненската селска околия, когато тя съставляваше едно цѣло съ Варненската градска околия, канили сж ме приятели въ нѣкои питейни заведения да почерпа. — „Ако искате почернете ме, азъ не мога да черпа, защото ще се каже единъ день, че азъ съмъ ви подкупвалъ, макаръ че една чаша ракия не е подкупъ, тоя именно подкупъ, за който се говори толкова много при отговора на тронното слово, като се казваше: корупция, корупция и корупция. И за това ще чакаме отъ червената маса единъ законопроектъ, пакъ съгласно декларацията на правителството — не помня добръ — но поне по едно отъ рѣшенията на централното бюро на демократическата партия, да се улесни издирването на прѣстѣпниците по подкупъ.“

Прѣвъзможно е много избиратели отъ Казанлъшката околия да сж били подкупени, но както каза г. прѣждоговорившиятъ, ние нѣмаме данни, че тѣхнитѣ именно гласове сж причина, за да бжде днесъ нашъ другаръ уважаемиятъ г. Иванъ Евстатисвъ Гешовъ. Ще чакаме да дойде тукъ една присжда, съгласно вече изричитѣ наредби на сега дѣйствующия избирателенъ законъ, и ако дойде тукъ една такава присжда, въпрѣки всѣко очакване, по пунктъ 5 отъ чл. 49 на избирателния законъ, Събранието ще има въ такъвъ случай да си изпълни своя дългъ.

Азъ заключавамъ, като моля, безъ да обръщаме внимание на моралното и материално влияние, което и при тоя изборъ, както, може-би, и при много други вече утвърдени избори, е станало, да се утвърди изборътъ на г. Гешова.

**Прѣдседателътъ:** Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Атанасъ Краевъ.

**А. Краевъ:** Г. г. народни прѣдставители! Отъ шесттѣ пъти, при които съмъ бивалъ удостоаванъ съ народното довѣрие, само единъ пътъ не съмъ ималъ неприятността да бжда въ стѣлкновение съ органи на властѣта; въ повечето случаи, дори и въ послѣдния — на 12 априлий м. г. — далечъ не съмъ билъ въ пазвата на властѣта! Вслѣдствие на това, отъ личенъ опитъ зная, че единъ — опозиционенъ кандидатъ има много по-малко шансъ да сполучи, отколкото единъ кандидатъ, покровителствуванъ отъ или симпатиченъ за властѣта, освѣнъ ако, като се поставятъ въ паралелъ по достоинство, по морално прѣдимство тия двама кандидати, първиятъ, сирѣчь опозиционниятъ кандидатъ, въ много отношения би прѣвъзходствувалъ правителствения.

Избирането на г. Гешова въ Казанлъкъ е едно явление, което, както подчерта прѣждоговорившиятъ г. Рашко Маджаровъ, се дължи на много причини. Азъ не ще ги повторя. Ще кажа само, че то не е безъ значение и прѣдъ видъ на силното подозрѣние, което основателно и неоснователно, но систематически биде подхранвано върху неговата морална личностъ.

Менѣ ми прави впечатлѣние, г. г. народни прѣдставители, фактътъ, че никой отъ опонентитѣ на г. Гешова, пропадналитѣ кандидати или тѣхнитѣ застъпници въ респективнитѣ секции, не се е натъкналъ на факти, каквито изкараха чрѣзъ своята констатация тримата избиратели, имената на които чухме; никой отъ тѣхъ не е далъ заявление нито на прокурора, нито на избирателнитѣ бюро, нито на Народното събрание.

**Нѣкой отъ прѣдставителитѣ:** Това е безъ значение.

**А. Храевъ:** Това не е безъ значение. Заключение, което може да се извади правилно, логично, то е това, което ми подсказва уважаемиятъ другаръ г. Дограмаджиевъ. Той казва: „вѣроятно, по този начинъ тѣ сж искали да подчертаятъ правилността на избора.“

Г-да! Тѣй както сж наредени фактитѣ въ конте-стацията, ако биха били основателни, дѣйствително сж отъ естество да причинятъ едно погнусяване по отношение на маниеритѣ, съ които ще си е служила народната партия въ този изборъ. Но за да бихме могли да приемемъ за вѣрни твърдѣнията на г. г. кон-тестаторитѣ, азъ мисля, че не е достатъчна само тѣхната дума: първо, защото не знаемъ да-ли на-истина подписитѣ, сложени върху тази конте-стация, сж дѣйствително тѣхни; второ, не познаваме морал-нитѣ качества на тия лица, за да дадемъ пълна вѣра на тѣхнитѣ думи; трето, нѣмаме абсолютно никаква гаранция, че при една било парламентарна, било сждебна анкета — а споредъ новелата на избира-телния законъ, парламентарна нѣма да се прави, но само сждебна, чрѣзъ сждебния слѣдователъ, т. е. сждебна по делегация отъ парламента — нѣмаме, казвамъ, абсолютно никаква гаранция, че, при една такава анкета, тия факти биха се потвърдили.

При туй положение, азъ мисля, че най-благора-зумно е за насъ да приемемъ възгледа на г. Мир-ски — да утвърдимъ избора.

Ако дѣйствително е било подкупувано избирател-ното тѣло въ Казанлъшка околия въ такива размѣри, че благодарение на този подкупъ се е добилъ резул-татътъ, що се констатира, една сждебна присяга ще бѣде достатъчна въ послѣдствие, за да изгуби уважаемиятъ ни другаръ г. Гешовъ мандата на на-роденъ прѣдставителъ. Това е изрично казано въ пунктъ пети на чл. 49 отъ избирателния законъ, който се прочете отъ г. Мирски.

При такова положение и при този текстъ на за-кона, който азъ разбирамъ въ смисълъ, че трѣбва да чакаме присядата, за да вадимъ отъ нея заключе-нието — а такава нѣма налице, даже, нѣщо повече, нѣма данни, че въ прѣдвидения отъ закона срокъ има подадена тѣжба на сждебната властъ, за да прави слѣдствие по подкупъ, което е важно обстоя-телство — менъ ми се струва, че ще се изложимъ твърдѣ много, ако бихме се увлѣкли по ума на тѣзи трима или двама дертливи избиратели. Рисуваме да направимъ една неправда.

Не искамъ да се спирамъ, г. г. народни прѣдста-вители, на личността, която е избрана; но като че-ли това се налага. Г. Гешовъ е виденъ общественъ дѣецъ; ако бихме посегнали на неговия изборъ при тия шаткави, ако мога да кажа, съвършено несѣсто-ятелни данни, алегириани голословно въ една дертлия конте-стация отъ неизвѣстни и непрѣдставляющи никакъвъ мораленъ авторитетъ лица, ние бихме се изложили и на подозрѣнието, че посѣгаме върху Гешова, не го допускаме въ нашата срѣда, или за-щото не е угоденъ на нѣкого, или защото ние искаме да бждемъ угодни нѣкому, тогавъ когато въ същностъ ще бжде неоснователно толкова първото, колкото и второто подозрѣние. Азъ мисля, че ако тия подозрѣ-ния биха имали мѣсто, ако биха могли да се повѣр-ватъ, то ние бихме могли да павѣримъ повече, от-колкото да принесемъ полза, било на себе си, на соб-ственото си достойнство, било на онзи, който се по-дозира, че не е въ добри отношения съ г. Гешова, който се подозира, може-би, че не би желалъ да остане г. Гешовъ депутатъ въ Народното събрание.

Г. Гешовъ има всичкитѣ качества, за да бжде народенъ прѣдставителъ. Обвиненията, които се хвърлятъ върху неговитѣ политически сътрудници въ избора, станалъ напоследѣкъ въ Казанлъшка околия, не сж доказани. И азъ съмъ убѣденъ, че ние ще направимъ едно право дѣло, достойно за нашия парламентъ, ако утвърдимъ този изборъ и приемемъ

г. Гешова въ нашата срѣда. Той би могълъ да ни ползува въ бѣдѣ съ своята обективна прѣвѣнка и критика на всички мѣроприятия отъ политически, икономически и финансовъ характеръ, съ които има да се занимаваме.

Като заключавамъ, бихъ желалъ да се подчертае, че ние, членовѣтъ на болшинството, не сме прѣдрѣ-шили сждбата на този изборъ; отъ никого никакви внушения нѣмаме, а всѣки отъ насъ е свободенъ споредъ убѣждението си и съвѣстѣта си да гласува въ конкретния случай. Вѣрвамъ, че никой отъ насъ, членовѣтъ на болшинството, нѣма да намѣри доста-тъчно основание не само за касирането на този из-боръ, но еднакво и за анкетирането му.

Моля, прочее, Народното събрание да утвърди избора на г. Гешова.

**Прѣдседателъ:** Има думата народниятъ прѣд-ставителъ г. Василь Димчевъ.

**В. Димчевъ:** (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣд-ставители! Вземамъ думата по този изборъ по осо-бенъ дългъ, не затова, защото избраниитѣ канди-датъ е шефъ на партията, на която принадлежа, но затова, защото азъ съмъ единъ отъ непосредствен-нитѣ наблюдатели, нѣщо повече, единъ отъ участни-цитѣ въ този изборъ и съмъ въ положение да изнеса прѣдъ васъ данни, които ще ви помогнатъ да имате по-ясна прѣдстава за истинското фактическо поло-ложение на нѣщата и съобразно съ това да се уле-сните, за да си дадете гласа въ една или въ друга смисълъ, както се убѣдите.

Както чухте, провѣрочната комисия съ болшин-ството на гласовѣтъ е рѣшила да се назначи анкета по този изборъ. Не мога да хвърля това въ упрѣкъ на г. г. членовѣтъ отъ тая комисия, които сж гласу-вали за анкета, защото съмъ убѣденъ, че тѣ чисто-сърдечно и съвѣстно, априористически сж възприели впечатлѣнието отъ съдържанието на тази конте-стация, че въ този изборъ има дѣйствително нѣщо прѣ-стѣпно, най-малко нѣщо неморално, което, устано-вено, би имало значение, за да опетни чистотата на този изборъ. Установена практика е въ парламента по провѣрка на изборитѣ да се има за рѣководяще начало, шото, ако се констатира въ избора дѣй-ствително извършени прѣстѣпни или неморални дѣйствия, които сж послужили да увеличатъ гласо-ветѣ на избрания кандидатъ и то до такава степенъ, шото да измѣнятъ резултата на избора, такъвъ единъ изборъ трѣбва да се касира. Установена прак-тика е още, че когато за фактитѣ, които се навеждатъ въ една конте-стация, се сочатъ доказателства и мо-гатъ да бждатъ провѣрени тия доказателства и, про-вѣрени, могатъ да иматъ значение за резултата на избора, да се назначава анкета. И азъ, като гледамъ съдържанието на тази конте-стация, напѣстрена съ случаи и съ имена, давамъ правото на господата отъ комисията, които при разглеждането на конте-стацията, на пръвъ погледъ, изобщо изотгорѣ, сж приели впечатлѣнието, че дѣйствително тукъ има нѣщо не-чисто, нѣщо неморално и затуй сж дали гласа си да се установи анкета по избора. Толкозъ повече, че ние тукъ по изборитѣ дѣйствуваме, както се знае, като жури, обсъждаме фактитѣ априористически и по-нататѣкъ очакваме, било съ парламентарна, или съ сждебна анкета, да се удостоверимъ вече чрѣзъ провѣрка върху фактитѣ. И аслж когато се дѣй-ствува по този начинъ, има обстоятелства, които обкрѣжаватъ единъ фактъ, които влияятъ на съ-вѣстѣта и на убѣждението на човѣка. Трѣбва да при-знаемъ, че тази конте-стация съдържа нѣкои отлич-ителни качества; писатѣтъ на тази конте-стация е дѣй-ствително единъ изкустникъ, който е наредилъ едно съдържание, което може да направи впечатлѣние на читателя и което може да смути неговия духъ. Пи-сатѣтъ е схваналъ, ако щете, и психологията на про-

тивниците на народната партия. Знае се, че най-големият обвинение срещу народната партия, станало вече почти традиция, е подкупничеството. Във Казанлък и във Казанлъшката околия кандидатирал г. Гешов, шеф на народната партия; народната партия се амбицира да иска да го избере; прави се голямо усилие да може да сполучи във избора; отива този, онзи там; отиват от всички партии лица да се борят там и, след като той успява във избора, захвана да се слуша и да се пише във вестниците: „Успя г. Гешов благодарение на своите милиони; там се сипяха пари налито и надясно, раздаваха се изобилно, толкоз хиляди се похарчиха — 20 хиляди, 30 хиляди, 50 хиляди“, въобще хилядите се хвърляха от разни места и ако щете и от разни органи. Писахте на тази контестация схванал тази психология и ще видите, че във тази контестация за нищо друго не се говори — за опорочване, за опетняване на избора — освен за подкуп; казвам, схванал добри психологията на противниците на народната партия, той смисля, че ако се изложат такива факти, случки и имена, това ще може да направи ефект и ще може да успее. И, както виждате, той до известна степен е достигнал своята цел, поне провтрочната комисия излезе с едно решение да се постанови анкета за избора.

Ако се прочете, г. г. народни представители, контестацията — впрочем тя се прочете и вне я чухте — общо от нейното съдържание се извлича едно впечатление, че във предизборния и във изборния период във Казанлъшка околия е имало масово подкупничество с избирани и неизбирани средства и разходи. Говори се, че във някои села сж се клали маса овци, да се раздава открито месо, че се е обрал тютюнът и папирсите от всичките дюкани, че вино, бира, питиета въобще сж се разливали изобилно, и че сж се давали по 5—10—20—30 л. на маса избиратели.

Г. г. народни представители! Има една турска поговорка, която казва: „Яланъ да олса, догрия бензесинъ“ — и да е лъжа трябва да прилича на истина. Този господин, като че ли не знае, че във Казанлъшка околия във предизборния период ние имаме едно такова положение, щото ако беше истина туй, което се разправя във контестацията, то не беше възможно да не стане достояние на противниците на народната партия, на заинтересуваните кандидати, на техните поддръжници и агитатори във Казанлъшка околия. И аз ви казах, вземам думата по особен дълг, защото съм бил участник и трябва да ви разправя нещо от онова, което беше във предизборния и изборния период, за да можете да си съставите и вне едно убъждение като мене, доколко туй, което се разправя във общи черти във контестацията, може да бъде истинско и правдоподобно.

Във Казанлъшка околия ние имаме кандидати и борба за шест политически партии.

**А. Краевъ:** Седемъ.

**В. Димчевъ:** Или седемъ. Да ги прочетем: освен народната, бяха демократическата, прогресивната, земеделската, младолибералната и социалистическата.

**Нѣкои отъ лѣвицата:** И тѣсносоциалистическата.

**В. Димчевъ:** Да, но най-малко шест активни партии вземаха участие във този избор и вземаха участие по единъ твърдъ заинтересованъ, и по единъ твърдъ усиленъ начинъ. Въ помощ на кандидата на социалистическата партия г. Джидровъ, във предизборния период, дойдоха г. д-ръ Възвъзовъ отъ Стара-Загора, г. Бакаловъ, г. Георгиевъ, г. Раковски, г. Кръстю Станчевъ; г. Джидровъ самичкъ ходи изъ околията. Независимо

отъ други второстепенни социалисти, които сж доста наспорени във Казанлъшка околия, дойдоха въ помощ на г. Джидрова и тия господа, и обиколиха по всичките кътове на Казанлъшката околия. На помощ на г. Черковски бяха г. Милевъ, г. Разповъ председателът на постоянната комисия във Стара-Загора и още някои други приятели отъ Стара-Загора. На помощ на г. Кипрова — той беше самъ във Казанлъшката околия — беше г. Шипковъ заедно съ още други приятели отъ Казанлъшката и Стара-загорската околии, които сжко обиколиха въ разни кътове Казанлъшката околия във предизборния и във изборния период. По-слабо участие взема кандидатът на земеделската партия. Кандидатът на младолибералната партия, който е отъ гр. Казанлък, обикаляше съ своите приятели по всичките села за да събужда своите последователи. Кандидатурата на г. Гешова във Казанлъшка околия се постави най-подиръ. Другите кандидати бяха вече доста направили, докогато ние поставимъ кандидатурата на г. Гешова във Казанлъшка околия; другите кандидати бяха вече обиколили няколко пункта, бяха държали публични политически рѣчи във Казанлък и въ по-големите села. Една недѣля преди избора ние рѣшихме да поставимъ кандидатурата на г. Гешова. По-напредъ във Казанлък беше поставяна кандидатурата на Карасимеонова, но ние казахме и отъ Казанлък пожелаха да поставимъ кандидатурата на г. Гешова, защото г. Гешовъ за Казанлъшка околия не е непознато лице, не е кандидат, който да не се е удостоверявалъ съ изборъ и то не веднажъ и още не на власт, а като опозиция. И когато ние рѣшихме да поставимъ кандидатурата на г. Гешовъ във Казанлъшка околия, ние казахме, че трябва да се заемемъ и да направимъ същото дѣло, което правятъ нашите противници, защото за насъ беше предначертана системата на борбата, която ние трябваше да водимъ. Ние казахме, че тъй както отиватъ всичките други между избирателите, това трябва да направимъ и ние, и тръгнаха отъ тукъ най-първо г. г. Буровъ и Пѣвъ, отидоха във Казанлъшка околия и държаха публични политически рѣчи въ два-три пункта. Точно въ надвечерието на изборния периодъ отъ тука г. д-ръ Никола Радевъ, отъ Пловдивъ г. Георги Юровъ, отъ Стара-Загора азъ, отидохме във Казанлъшка околия и ние не направихме нищо повече, а направихме, може-би, по-малко отъ онова, което направиха другите: във Казанлъшка околия презъ този периодъ имаше едно надтичане, едно надпрѣварване въ държане на публични политически рѣчи и когато въ тази контестация се говори, че ние въ този изборенъ периодъ сме били направили едно масово подкупничество, презъ даване на пари, това не можеше да не бъде чуто, видно, узнато отъ лицата, противъ които ние отивахме, защото публичните политически рѣчи, които се държаха във Казанлъшка околия не се държаха отъ някои отъ агитаторите, а презъ всички техни последователи. Може-би, за честта на избирателите отъ Казанлъшка околия, тамъ изборите ставатъ на чисто парламентарна почва; тамъ всеки единъ, който ще отиде да държи публична рѣчъ, не може да събере само свои приятели, а това се обявява съ афиши и рѣчта се държи на публично място. Ако днесъ отиде нѣкой агитаторъ тамъ да говори, той ще говори презъ последователи и на народната, и на демократическата, и на прогресивната, и на земеделската, и на младолибералната, и на социалистическата партии; ако подиръ този агитаторъ дойде други, и той ще говори презъ сжитите тия лица; трети — презъ сжитите; четвърти — презъ сжитите и т. н. Нѣщо тайно, нѣщо задкулисно във Казанлъшка околия въ този периодъ не можеше да стане и който предприемеше да прави такава нѣщо, успѣхъ не можеше да намѣри. Той трябваше да направи онова, което ние направихме, за да можеше да има успѣхъ

Това се дължи дѣйствително на единъ изборенъ моментъ. Господата, които говориха тукъ прѣди мене, казаха, че успѣхътъ на избора се дължи на особени нѣкои обстоятелства. Г-да! Отдѣлна ние се боримъ въ политически борби и, мнѣ, мнозина отъ васъ сж изпитали, че успѣхътъ на единъ изборъ често пкти се дължи на използването единъ така нареченъ изборенъ моментъ. Вие можете да спечелите или да загубите единъ изборъ благодарение на едно много дребнаво, по нѣкой път, обстоятелство — недобро подбиране на кандидата, угорчаване на нѣкои отъ по-виднитѣ приятели, или нѣкой скандалъ въ нѣкое мѣсто или неблагоприятстване на врѣме, или въобще могатъ да се явятъ други дребни на видъ обстоятелства, които могатъ да повлияятъ върху изхода на избора. Сжщественото нѣщо, обаче, за спечелване на единъ изборъ е, прѣди всичко, да се има почва на мѣстото, второ, да се работи усилено, за да може да се спечели, да се повдигне духътъ на населението и да се спечели течение въ твоя полза. Туй послѣдното ние успѣхме да го направимъ въ Казанлъшка околия. Има лица отъ Казанлъшка околия, които могатъ да засвидѣтелствуватъ това. Прѣди ние да заработимъ въ послѣдния прѣдизборенъ периодъ, положението въ Казанлъшка околия се рисувахе друго-яче. Г. Джидровъ се считаше като сигуренъ кандидатъ за успѣхъ въ този изборъ: и по-рано повдигането на духа въ населението и течението въ него, дѣйствително, бѣше къмъ негова страна. Това се виждаше, това се слушаше. Обаче, нашето заработване въ послѣдния прѣдизборенъ периодъ измѣни настроението и това се позна отъ прѣдставителитѣ на социалистическата партия: тѣ забравиха правителствения кандидатъ, забравиха кандидата на демократическата партия и захванаха да се разправятъ съ насъ, срѣщу насъ захванаха да издаватъ въззвания. И ние съ тѣхъ се разправяхме, защото и у насъ се бѣше създадо туй убѣждение, че борбата се води между насъ и тѣхъ; ние вече не се плашихме отъ кандидата на демократическата партия. Течението въ послѣдния прѣдизборенъ периодъ се бѣше вече тѣй очертало. Всѣки виждаше това и всѣки говорѣше това. А това е важното за успѣха въ единъ изборъ. Ние, обаче, г. г. народни прѣдставители какъ успѣхме да създадемъ това, азъ ви разправихъ: всѣки единъ отъ насъ ходи въ нѣколко пункта въ селата да държи политически рѣчи; ние имаме при това и благоприятното положение, че имаме здрави организации и, освѣнъ това, не бѣхме и ние безъ платформа въ изборитѣ.

По-нататкъ, г. г. народни прѣдставители, ще трѣбва да се спра сега конкретно върху контестацията, за да ви кажа и спомена какъ вѣрвамъ да ви докажа, че нѣма нищо вѣрно отъ писаното въ нея. Прѣди всичко, за подчертаване е този фактъ, че до деня на избора политическитѣ партии тамъ се толкова много прѣслѣдваха и гонѣха, че ако бѣше вѣрно нѣщо отъ писаното въ тази контестация, не можеше да не се изнесе то тогава и не можеше поне въ една отъ 48-тѣ секции — забѣлжете, секциитѣ бѣха 48 — не можеше, казвамъ, поне въ една отъ тѣхъ нѣкой заинтересованъ избирателъ да не изнесе това на бюрото за опорочване на избора. Както щете, но този е именно периодътъ, когато трѣбва да се сломи духътъ на противника, когато трѣбва да се защитите срѣщу противника, да го опозорите спрѣмо другитѣ, казвамъ, този е именно периодътъ, въ който всѣки единъ възмутенъ отъ прѣстѣпно дѣйствие човѣкъ дава на респективната властъ оплакване. Е добръ, въ този периодъ вие виждате — това се докладава — че нѣма нито едно оплакване въ тия 48 избирателни секции. Това е едно обстоятелство, което, както казахъ и по-напрѣдъ, ще ни служи за поводъ да не възприемаме за себе си впечатлѣнието, като обсъждаме фактитѣ априористично, че може да

бѣде истинско това, което е писано въ контестацията.

Но понеже нѣкои могатъ да кажатъ: „Фразьорството не помага, тукъ има посочени факти“, и срѣщу тия факти трѣбва да се каже нѣщо, азъ сторихъ намѣрение да излѣза прѣдъ васъ сжщо съ факти. Въ контестацията се визиратъ, г. г. народни прѣдставители, много случаи и се посочватъ много имена и пунктъ по пунктъ се посочватъ давани подкупи, имената на лицата, на които сж давани, имената на лицата, които сж ги давали. Сега, има нѣкои отъ тѣхъ, за които нѣма посочени доказателства. За тия, за които нѣма посочени доказателства, на менъ ролята е много лесна, защото Народното събрание има вече установена за това практика — тия, които сж безъ доказателства и тия, провѣрката на които е невъзможна, тѣ не могатъ да занимаватъ Народното събрание. Напр., по първия пунктъ, за с. Срѣдно-горово, което е едно отъ бѣднитѣ села въ околията, казва се, че въ него село се заклали десетъ овни и месото се е раздавало на такива избиратели, които други пътъ месо не яли и отивали да гласоподаватъ за кандидатурата на г. Гешова. И лицето, което, споредъ контестацията, заклало тѣзи овни, и лицето, което е дало нѣщо, което е поело, което е видѣло това, не посочва по първия пунктъ, слѣдователно, тоя пунктъ е съвършено голословенъ и по него, мисля, нѣма защо да се спирамъ.

Въ втория пунктъ на контестацията се говори за с. Александрово, че една група избиратели била получила 200 л. И какъ се обяснява тукъ, г. г. народни прѣдставители? То е доста характерно. Казва се: единъ отъ агитаторитѣ на прогресивно-либералната партия отишълъ да иска да гласоподаватъ избирателитѣ за тѣхния кандидатъ. Нѣкой си му билъ казалъ: „Направете, както направиха народняцитѣ, за да гласоподаваме за вашия кандидатъ: дайте и Вие 200 л., както сж дали тѣ, и тогава ще гласоподаваме за Вашия кандидатъ“.

Г. г. народни прѣдставители! Прѣди всичко, приведено по този начинъ едно обстоятелство, то става само по себе си явно неоснователно, защото може нѣкой да е искалъ да изкористи отъ кандидата на прогресивно-либералната партия и да вземе отъ него 200 л., и му казалъ: „Дайте 200 л., както даватъ народняцитѣ, и ще гласоподаваме за тебе“. Е това, че този избирателъ иска да доказва, какво нѣкой си искалъ 200 л. отъ кандидата на прогресивно-либералната партия, това доказателство ли е, че той е получилъ отъ нѣкого? Не се казва отъ кого е получилъ, кѣдѣ, кога, и кой му е далъ нѣкакви 200 л. Е, това е ли едно обстоятелство, което може да занимава Народното събрание? Но то, свързано съ многото други, които по-подирѣ сж изложени и въ които вече се визиратъ имена, има известно значение и то е една гарнитура, тѣй да се каже, на контестацията; то е за всѣки случай едно обстоятелство, което, споредъ мене, нѣма особено значение, но въ това обстоятелство за туй село има друго нѣщо, което има значение. Ако вземете изборното дѣло, ще видите, че въ с. Александрово кандидатътъ на демократическата партия, г. Черковски, е получилъ 101 гласъ, а г. Гешовъ е получилъ 56 гласа. Ако е вѣрно, че въ това село — вие знаете, че г. Гешовъ е печелившиятъ кандидатъ съ много гласове въ Казанлъшката околия — ако въ това село сж се правили подкупи, това именно трѣбваше да бѣде мѣстото, дѣто ние трѣбваше да вземемъ най-много гласове, а вие виждате, че тукъ пропорцията е такава, че кандидатътъ на демократическата партия е получилъ двойно повече гласове, отколкото г. Гешовъ — это едно обстоятелство, което, прибавено къмъ първото, прави съвършено неоснователно оплакването по този пунктъ.

Но има още едно друго обстоятелство. Въ първитѣ избори на 25 май 1908 г. въ това село сж гласопода-

вали 280 избиратели, а сега сж гласоподавали 225 избиратели, значи, ние не сме спомогнали въ това село съ нищо да вербуваме, да заинтересоваме хората, да ги привлечем повече къмъ урнитъ съ нѣкакви си подкупи. И така азъ минавамъ отъ това село и отивамъ на третия пунктъ.

Третиятъ пунктъ е, че въ с. Борисово се посочва, че Тодоръ Христовъ билъ далъ на нѣкой си Мустентъ Кестелевъ единъ наполеонъ, за да гласоподава и агитира между турцитъ за народната партия.

Г. г. народни прѣдставители! Г. Тодоръ Христовъ на мнозина, може-би, отъ васъ е известенъ. Той е синъ на покойния Христо Христовъ. Тодоръ Христовъ, Димитъръ Папазоолу, братя Стайневи и др. въ Казанлъшката околия, които въ други избори не сж мръждали краката си отъ гр. Казанлъкъ да отидатъ въ изборнитъ мѣста, ние въ тѣзи избори ги заинтересовахме и ги пратихме, и тѣ отидоха между населението. И тѣ сж хора, дѣйствително, съ голѣмо състояние, но и съ голѣмъ моралъ. Г. Тодоръ Христовъ не е човѣкътъ, който да не знае каква отговорност може да има той да дава подкупи на едно лице, и то какво? На нѣкой си Кестелевъ, на единъ турчинъ билъ далъ 20 л.

Г. г. народни прѣдставители! Като се говори много за народняцитъ, че подкупватъ, азъ ще ви кажа, че народняцитъ сж, които най-много си скѣпятъ паритъ, и особено такива, като г. Тодора Христовъ и г. Гешовъ; тѣ сж, които най-малко даватъ, особено пѣкъ за такива работи никога не даватъ. И г. Тодоръ Христовъ, който е единъ високо-интелигентенъ човѣкъ, единъ човѣкъ съ висше образование, съ голѣмъ моралъ, никога нѣма да падне толкова долу, да отиде да дава на нѣкой си Кестелевъ 20 л., за да отидѣтъ да гласоподава. За насъ е много по-важно, много по-цѣнно, г. Тодоръ Христовъ, който не бѣше го правилъ други пѣтъ, да стане да отиде въ селото, защото отиването на г. Тодора Христовъ въ това с. Борисово за насъ имаше особено значение, защото хора като него сж съ връзки, съ интереси между населението, което дѣйствително владѣятъ, държатъ го, може-би, съ авторитета си, но отиването на г. Тодора Христовъ за насъ бѣше важно, и то е, ако може да го вземете за подкупничество, то е, което ни е принесло нѣкаква полза, нѣкакъвъ гласъ, а не е нѣкой си Мустентъ Кестелевъ. И какво сме взели ние въ с. Скобелево, г. г. народни прѣдставители? — 54 гласа отъ 161; това сме взели отъ с. Скобелево. И този господинъ разправя тукъ, че Тодоръ Христовъ отишълъ и тамъ да дава подкупи, а когато отиването на г. Тодора Христовъ тамъ, независимо отъ съществуващата тамъ наша организация, ни е дало всичко 86 гласа, какво особено може да има тамъ тогава? И още едно, г. г. народни прѣдставители. Миналата година се спомена за други факти: тукъ се хвърляше едно обвинение, че мюфтията издавалъ окръжно помежду турското население; азъ искахъ да се провѣри, но Народното събрание не допусна да се провѣрява, защото такива факти, които се вмѣняватъ нѣкому си, че упражнилъ съ тѣхъ влияние върху други, ако той е билъ въ състояние да направи нѣщо съ тѣхъ, онѣзи, които сж били подведени отъ него, трѣбва да направятъ едно каквото и да било оплакване. Какъвъ е този Кестелевъ, та да може да направи нѣщо особено въ това село, за да му се дадатъ 20 л.? Вънъ отъ това, г. г. народни прѣдставители, сегашната система на избирателния законъ за всѣки единъ разуменъ човѣкъ, а ние, които дѣйствувахме въ Казанлъшката околия, като ръководители на тази работа, бѣхме толкова разумни да оценимъ и да знаемъ, че сегашната изборна система не дава никому шансъ за успѣхъ съ подкупничество, защото можешъ да си дадешъ паритъ, може да ти взематъ паритъ и да гласоподаватъ противъ тебе.

Каква гаранция може да имате, ако азъ ви взема 10—20 л. и ви кажа, че ще гласоподавамъ за васъ, а като отиде въ тайната станция, за да си пусна бюлетината? — соподавамъ за васъ, а гласоподавамъ за другъ? Отъ дѣ ние имате гаранция, че вашитъ или моитъ пари сж въздѣйствували върху лицето, което ги е получило? И ние не мислимъ, че въ нѣкакъвъ случай туй неблагоприятно и прѣстъпно срдѣство може съ нѣщо да ни помогне. На насъ при оная атмосфера, при онова положение, което бѣше въ Казанлъшката околия, ни се вмѣни въ обязаност да дойдемъ, да съзнаемъ, че ние трѣбва да дѣйствуваме, както сж дѣйствували и другитъ — на чисто парламентарна почва да събудимъ духа на населението и да спечелимъ едно течение между избирателитъ въ наша полза. Това бѣше, за което се стремѣхме. Заради това тѣзи тузове, като Тодоръ Христовъ, като Димитъръ Папазоолу, като братя Стайневи и други, искаме да накараме непрѣмътно да отидатъ и тѣ между населението въ околията, и недѣйте се чуди, г. г. народни прѣдставители, че ние имаме този успѣхъ въ Казанлъшка околия, защото, дѣйствително, въ Казанлъшката околия не само че имаме една здрава организация, но имаме на страната си такива видни прѣдставители, такива видни хора, които, дѣйствително, въ рѣдка околия можете ги намѣри въ такова голѣмо количество и които сж съ връзки, съ влияние между населението. И когато тѣ се заематъ, както сега ние ги заставихме да работятъ, могатъ да направятъ нѣщо. Това бѣше положението. Но по този пунктъ ние имате още тукъ и телеграмата на г. Христовъ, който грави единъ протестъ и обвинява въ долно клеветничество лицето, което пише въ тази контестация, че той билъ давалъ нѣкому подкупъ.

Слѣдъ туй, г. г. народни прѣдставители, минавамъ на четвъртия пунктъ. Четвъртиятъ пунктъ е за с. Шейново. Въ с. Шейново се казва тукъ, агитаторътъ на народната партия, старозагорскиятъ адвокатъ Димчевъ — визира се, мосто име — е употребилъ твърдѣ голѣмо давление надъ избирателитъ съ горското имъ дѣло, което иматъ съ с. Шипка. Тукъ писачътъ е писалъ не една инсинуация, а една клевета и е употребилъ едно безчестие — понеже се адресира къмъ мене, мога смѣло да го кажа. И ако бѣше визиралъ нѣкой какъвъ-годѣ фактъ, щѣхъ, мислѣхъ, да го дамъ подъ сѣдъ; той, обаче, се е ограничилъ да не посочва нито едно име, нитъ едно лице, на което да съмъ говорилъ нѣщо, но само казва: той отиде тамъ да влияе съ горското дѣло, което има това село.

Г. г. народни прѣдставители! С. Шейново имаше дѣйствително едно горско дѣло съ с. Шипка. Но това дѣло подъ № 82 — да се вземе бѣлъжка — се рѣши на 1 юний. Азъ, дѣйствително, бѣхъ прѣдставителъ, адвокатъ на с. Шейново, но когато изборътъ стана на 11 юлий, дѣлото бѣше свършено прѣди мѣсецъ и толкова — на 1 юний се рѣши дѣлото — и фактътъ, че азъ съмъ билъ адвокатъ на селото, мѣсецъ и половина прѣди да се назначатъ изборитъ въ Казанлъшката околия, какво свидѣлствува? Този фактъ свидѣлствува, че азъ съмъ ималъ приятели въ това село, че азъ съмъ ималъ хора въ това село, които сж имали довѣрие въ мене, затуй, защото, ако въ това врѣме, когато не се знаеше още, че ще има избори, азъ съмъ билъ наетъ отъ общинското управление да защищавамъ дѣлото, то доказва, че азъ имамъ тамъ хора, които иматъ довѣрие къмъ мене и затуй сж се отнесли къмъ мене и сж ми повѣрили дѣлото. Но важното е какво е станало съ дѣлото. Важно е, че това дѣло, което ние сме гледали и рѣшили на 1 юний, не сж го спечелили шейновци. То е спечелено една частъ въ полза на шейновци, а по-голѣмата частъ въ полза на с. Шипка. И ако трѣбва да се експлоатира съ това дѣло, то трѣбва да се експлоатира въ моя врѣда, защото азъ не съмъ

можалъ да дамъ на с. Шейново онова, което то е очаквало отъ мене, защото доказателствата сж били такива и сждътъ тѣй е рѣшилъ.

По-нататкъ въ сжщия пунктъ се казва, че сжщото сме направили въ с. Шипка. Въ с. Шипка пакъ сме агитирали съ дѣлото. Е добръ, ами азъ бѣхъ противъ с. Шипка. Ако съ това дѣло може да се експлоатира нѣщо, то трѣбваше да се експлоатира именно противъ насъ и, ако противниците ни, които се борѣха съ насъ, бѣха искали да постѣпятъ неморално, можеха да използватъ това обстоятелство въ наша връда, но въ никакъвъ случай това обстоятелство не можеше да помогне съ нѣщо на кандидатурата на г. Гешова. Въ с. Шейново азъ или бѣхъ изигранъ отъ единъ отъ противниците, отъ другитъ кандидати, или тѣй се стекоха обстоятелствата, че азъ не можахъ да отида тамъ и да си държа политическата рѣчъ. Ние бѣхме наредили така, че се гонѣхме въ Казанлъшката околия: ако днесъ единъ отъ агитаторитъ на една отъ борящитъ се партии отиде въ едно село да държи рѣчъ, на слѣдующия денъ отива другъ, за да развали ефекта отъ неговата рѣчъ, подиръ него отива трети и т. н. Това бѣше една систематическа борба въ Казанлъшката околия. Обявата за държането на рѣчи ставаше съ съ афиши, разпрѣснати изъ селата. Въ навечерието на избора, въ сѣбота, дойдоха отъ с. Шейново и ми казаха, че тамъ има разпрѣснати афиши, че г. Раковски ще държи тамъ политическа рѣчъ. Ние бѣхме пратени да бждемъ тази вечеръ въ с. Енина, но като ни казаха, че г. Раковски ще държи въ с. Шейново рѣчъ, наредихме азъ отъ с. Енина да стана и да отида въ с. Шейново. Азъ ставамъ и отивамъ, обаче социалиститъ, като се научили, че ние сме прѣснали афиши въ с. Енина, че ще държимъ рѣчъ, веднага прѣснали и тѣ афиши, че и тѣ ще държатъ рѣчи. Азъ отивамъ пакъ въ с. Енина, гледамъ, че се събрали хора. Трѣбва да ви кажа, че с. Енина въ болшинството на своитъ избиратели — туй се вижда отъ резултатитъ на избора — е социалистическо: тамъ отъ 400 гласа 250 сж подадени за социалиститъ. Ние имаме тамъ около 90 гласа, а социалиститъ 250. Отивамъ въ с. Енина и дѣйствително виждамъ тамъ на мегдана събрани хора, които ми казаха, че г. Раковски ще дойде да държи политическа рѣчъ. Видѣхъ, че това е неудобно и азъ рекохъ, тогава, да направя събрание въ друго едно мѣсто. Енинци, обаче, ми заявиха: „У насъ, казватъ, събранията ставатъ тукъ, на мегдана; ако ще говорете на мегдана, говорете. Въ двороветъ ние не отиваме, защото този дворъ може да принадлежи на този, онзи на онзи. Ако искашъ да те слушаме всички, трѣбва да говоришъ тукъ, на мегдана“. Ама по-напрѣдъ рекохъ, за да не ме обвинятъ, че съмъ искалъ да изкористя едно събрание, направете провѣрка, ще дойде ли г. Раковски. Прѣдседателтъ на социалистическото бюро — тамъ има телеграфна станция — попита веднага въ Казанлъкъ, ще дойде ли г. Раковски; отговориха, че г. Раковски отишълъ въ с. Шейново. И азъ казахъ: понеже той ще се забави тамъ, азъ ще си държа тукъ рѣчъта, и я държахъ на мегдана. Тамъ ми направиха и обструкция, но на всѣки случай държахъ си рѣчъта на мегдана. Слѣдъ това, като свършихъ, стана късно, стана нощъ, не можахъ да отида въ с. Шейново, обаче г. Раковски, слѣдъ като свършилъ въ с. Шейново, дойде въ с. Енина и той остана подиръ мене — изигра ме, може-би това да бѣше стечение на обстоятелствата — той дойде въ с. Енина, азъ отидохъ въ с. Шейново, но вече на другия денъ, когато изборътъ ставаше и не можеше да се прави събрание и не можехъ да направя нищо друго, освѣнъ да седна тамъ при дѣда попа, съ двамата му социалисти синове и се коночисахме малко. Това бѣше въ с. Шейново, а този приятелъ, като казва, че азъ съмъ употребилъ влияние съ нѣкакво дѣло въ с. Шейново, какво съмъ

направилъ въ това село? Въ с. Шейново, отъ 175 гласоодавши избиратели, ние сме получили само 45 гласа — това е, което ние сме направили въ с. Шейново. И забѣлжително е, че въ мѣстата, въ които ние сме получили сравнително по-много гласове, този приятелъ не е привелъ нѣкои обстоятелства, които да говорятъ нѣщо въ наша връда. Това е едно съвпадение, не че той е можалъ да схване тази тънкость, но азъ, като запознатъ съ работата, като ровѣхъ въ изборнитъ дневници, намирамъ пакъ тѣзи обстоятелства и като сждимъ априористически за достовѣрността на контестацията, виждаме, че онова, което той излага, е съвсѣмъ невѣрно. Подиръ този приятелъ казва, че въ с. Шипка, пакъ агитаторътъ на народната партия — безъ да е турилъ името му, оставилъ мѣсто за него — е проповѣдвалъ сжщото, каквото въ с. Шейново — пакъ за дѣлото — само че въ полза на шипченци, а въ връда на шейновци; тамъ, казва, нито папириси, нито тютюнъ е имало день-два прѣди и въ самия денъ на избора — всичко е било откупено отъ агитаторитъ на народната партия. Г. г. народни прѣдставители! На всички ви е извѣстно, че въ този периодъ тютюневиятъ картелъ бѣше оставилъ не само Казанлъшката околия, ами цѣла България безъ папириси и тютюнъ. Този приятелъ, възползуващъ се отъ туй обстоятелство, яе когато търсѣлъ да купи тютюнъ и папириси, нѣмало — кой ги е изкупилъ? Народняцитъ. И сигурно е намѣрилъ, че това може да се тури като една гарнитура въ контестацията, защото ще може да направи впечатлѣние и казва: „прѣди избора и въ самия денъ на избора, всичкиятъ тютюнъ и папириси сж били откупени отъ агитаторитъ на народната партия.“

Е добръ, какво става въ това село прѣди избора? Назначава се въ това село събрание и се обявява съ афиши, че ще се държатъ въ него рѣчи отъ страна на агитаторитъ на народната партия. Тамъ отиде г. д-ръ Никола Радевъ. Той още свършилъ-несвършилъ своята рѣчъ, въ сжщия салонъ се явява г. Джидровъ и заявява на г. Радева: „Приемате ли сега пакъ азъ да говоря срѣщу Васъ и Вие да ме слушате“, започнали двамата да се разправятъ, г. Радевъ си излѣзълъ отъ събранието, а г. Джидровъ останалъ подиръ него. Виждате, г. г. народни прѣдставители, че въ сжщия този моментъ, когато ние сме ходили въ с. Шипка, ходили сж и агитатори на другитъ партии. Ако този непознатъ нѣкой си агитаторъ на народната партия — името на когото не е писано въ контестацията, а тамъ ходи г. Радевъ — ако казвамъ, този непознатъ агитаторъ на народната партия е откупилъ всичкия тютюнъ и папириси въ с. Шипка, въ сжщото врѣме тамъ бѣше и г. Джидровъ и други; разбира се и тѣ сж хора, които иматъ послѣдователи тамъ — тѣ не можахъ ли да узнаятъ и да издирятъ това, ами то трѣбваше да се узнае отъ тѣзи вездѣсжщи двама души Петъръ Колевъ и Сюлюманъ Беевъ, които сж подписали тази контестация? Като дойдохъ на името Петъръ Колевъ, трѣбва да ви кажа, че държа въ ржката си една бѣлѣжка, въ която се казва: „Петъръ Колевъ, подавши контестацията, е свършилъ прѣди 15 години III класъ въ казанлъшкото училище и като учителствувалъ нѣколко години, билъ е уволненъ; послѣ е заемалъ длъжността писаръ при сѣдебния приставъ, отъ дѣто пакъ е билъ уволненъ и послѣ назначенъ въ Българската земеделска банка, отъ дѣто е уволненъ по злоупотребление“. Та, казвамъ, тѣзи кандидати, които сами лично ходиха въ с. Шипка, каждѣто имаха свои послѣдователи, тѣ не можахъ да узнаятъ туй обстоятелство, туй масово подкупуване и раздаване на папириси въ с. Шипка, а е могълъ да го узнае този Петъръ Колевъ и Сюлюманъ Беевъ въ Казанлъкъ, и да го узнаятъ подиръ седемъ дена отъ избора.

Още едно друго нѣщо. Необяснимо е, казаха, какъ народняцитъ въ с. Шипка да получатъ толкова много

гласове, когато въ това село тѣ нѣматъ своя организация. Азъ казахъ и по-напрѣдъ, че искамъ да изоблича този приятелъ по всички линии, и азъ оставамъ на виждане отъ страна на г. докладчика, протокола съ дата 3 мартъ 1909 г. на организацията, на бюрото и на клуба на народната партия въ това село, за да види, че въ това село сж били записани 60 души дѣйствителни членове на партията. Споредъ устава на нашата партия, народняцитѣ се дѣлятъ на двѣ категории: дѣйствителни членове и съмишленици. Дѣйствителни членове сж тѣзи, които си плащатъ членскитѣ вноски, а съмишленици сж, които не си плащатъ; дѣйствителнитѣ членове взематъ участие въ избора на бюро, а съмишленицитѣ не взематъ. Дѣйствителнитѣ членове, които плащатъ членскитѣ си вноски като народняци въ Шипченската община, на 3 мартъ 1909 г. — изборътъ става прѣзъ мѣсецъ юлий сжщата година — сж били 60 души — ето протоколътъ — а този приятелъ казва: „Какъ народняцитѣ можаха да спечелятъ въ това село 90 гласа, когато тѣ нѣматъ никаква организация въ него? Тѣ спечелиха благодарение агитацията имъ за дѣлото между с. с. Шипка и Шейново, благодарение откупването на тютюна и папироситѣ отъ всичкитѣ дюкяни“. Е, това е едно обстоятелство, което показва пакъ, че този приятелъ е писалъ всичко, каквото сж му занасяли, безъ да го знае положително, а отъ сокашки приказки си е съставилъ факти и ги е изложилъ въ една такава форма, щото дѣйствително да направятъ впечатлѣние на този, който ги прочете. И ние въ с. Шипка отъ 277 гласа сме взели 94. Това е положението въ с. Шипка.

По-нататкъ този приятелъ дохожда въ с. Мъглижъ и казва: „Въ с. Мъглижъ бѣше съсърдоточенъ генералниятъ шабъ на народната партия, въ деня на избора“, и че ние въ това село сме направили сжщото, както въ с. Енина, само че сме давали на избирателитѣ отъ 2—5 л., за да гласуватъ за г. Гешова. Този приятелъ, който е писалъ тази контестація, вѣроятно не е изучилъ добръ положението. С. Мъглижъ, най-голѣмото село въ Казанлъшка околия и Старозагорския окръгъ, е тоже прѣимуществено социалистическо, и за тия масови подкупвания, за които той говори, ако сжществуваше една стотна отъ всичко това, агитаторитѣ на социалистическата партия биха ни извадили очитѣ и щѣха да изнесатъ всичко въ афиши, написани съ голѣми букви, още въ навечерието на избора. Но този приятелъ казва само, че въ това село бѣше съсърдоточенъ генералниятъ шабъ на народната партия. Въ това село, г. г. народни прѣдставители, въ деня на избора, бѣха дѣйствително отишли г. д-ръ Никола Радевъ и г. Кжньо Пастоолу отъ Стара-Загора, а отъ другитѣ агитатори е билъ само г. Джидровъ; азъ не бѣхъ въ това село и не знаа, да-ли г. Кипровъ бѣше, но онова, което е като резултатъ отъ избора въ с. Мъглижъ, то е, че отъ 1.149 избиратели, г. Гешовъ е получилъ само 112, г. Джидровъ е получилъ 130 и Черковски — 95. Виждате, че гласовѣтъ въ това село не сж тѣй различни, щото да се вижда, че нѣкакво особено влияние е упражнено отъ единъ отъ борящитѣ се кандидати, щото дѣйствително той да завладѣе болшинството на гласовѣтъ и да вземе нѣщо повече отъ капитала на другитѣ и да го присѣдини къмъ своя.

Подиръ това иде гр. Казанлъкъ. Въ него, казва този приятелъ, ставаха грозни подкупничества; това се виждаше и чувствуваше налъво и надѣсно, като посочва, че Петъръ Хр. Боровъ, агитаторъ на народняшката партия, билъ далъ подкупи на маса избиратели, между които на Ради Неновъ 5 л., на Ст. Ивановъ — 4 л., на Хр. Игнатовъ — 7 л., на Стояна Христовъ — 2 л. и т. н. изброява 10 души. И какво мислите, г. г. народни прѣдставители, за тѣзи лица, които този приятелъ изброява? Нито единъ отъ тѣзи сжщитѣ лица, дирени въ списъцитѣ на Казанлъшката

околия, не се намѣрва, нито единъ отъ тѣхъ не сжществува, защото ние се заинтересовахме — ако ще се прави дѣйствително анкета, трѣбва да се отиде да се намѣрятъ тия лица и да се запитатъ: „Получихте ли пари, дадоха ли ви, кой видѣ?“ и т. н. Но най-напрѣдъ трѣбва да се намѣрятъ тия лица и ние се заинтересовахме и рекохме да издиримъ и да видимъ, има ли нѣкой, който да е далъ пари — защото тукъ не се казва, че г. Гешовъ е далъ, а; казва се, че нѣкой си Боровъ е далъ тѣзи пари — рекохме, казвамъ, чакайте да видимъ, да-ли нѣкой не е исмалъ да ни устрои нѣкой шантажъ, като раздаде на нѣколко души пари, съ цѣлъ да ни опорочи избора, провѣрихме и намѣрихме, че такива лица нѣма нѣкъдъ въ избирателнитѣ списъци, и за да не мислите, че този, който ви говори това, казва нѣща неистински, нѣща фантастични, г. Бозвелиевъ е кметъ на гр. Казанлъкъ, той е въ всѣки случай отъ партията на социалиститѣ и би му било много по-приятно да излъзеше като избранъ кандидатъ г. Джидровъ, отколкото г. Гешовъ, азъ ще остава пакъ въ дѣлото на разположението на г. докладчика и който ще отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, едно удостоверение, издадено отъ сжщия г. Бозвелиевъ, въ качеството му на казанлъшки градски кметъ, № 6.059 отъ 22 октомврий 1910 г., въ което казва: (Чете) „Казанлъшкото градско общинско управление съ настоящето си удостовѣрява слѣдното: първо, че въ избирателнитѣ списъци на Казанлъшката градска община за 1909 г. не сжществуватъ избиратели съ имена: Г. И. Кжичевъ, Ради Неновъ, Дончо Долапчиевъ, Ст. Ивановъ, Христо Илчевъ, Киро Добревъ, Димитъръ Драгневъ, Христо Комарджиевъ, Кольо Цигуларя, Дончо Ангеловъ, Петъръ Ханджията, Ст. Танинъ, Марко Станкинъ, Стоилъ умопобърканиятъ и Слави Гоговъ.“ Всички тѣзи отъ гр. Казанлъкъ, които се изброяватъ въ първия пунктъ на контестацията, че имъ сж били раздадени кому два, кому петъ, кому десетъ лева подкупъ, всички тѣзи лица не сжществуватъ. Има по-надолу въ тая контестація други имена, които се визиратъ, но за тѣхъ въ свидѣтелството има втори пунктъ, въ който се твърди, че лица съ подобни имена не сжществуватъ, но има лица съ други имена, за които кметътъ мисли, че може да сж сжщитѣ, и означава тѣхнитѣ имена; по-надолу ще ги чета, но тѣ сж вече други, които въ послѣдствие слѣдватъ въ контестацията. Въ първия пунктъ, дѣто сж изброени масово, 10—15 души, поименно лица, нито едно отъ тѣхъ не сжществува въ гр. Казанлъкъ като избирателъ.

**Т. Теодоровъ:** Значи, това е една мистификация, а не контестація, понеже измислени лица сж посочени и се турятъ да контестирайтъ.

**Прѣдседателъ:** Моля Ви, г. Теодоровъ.

**Т. Теодоровъ:** Това е срамътъ, дѣто тѣй се подиграва Народното събрание — мрѣтви души да изкарватъ тукъ като подкупени. Това се вижда отъ едно официално удостовѣрение! Това докарва покруса!

**Т. Васильовъ:** Народното събрание не е казвало, че ги вѣрва, г. Теодоровъ.

**В. Димчевъ:** Г. г. народни прѣдставители! По-нататкъ въ контестацията се казва: (Чете) „Тодоръ Христовъ е далъ за сжщата пѣлъ по 5 л. на Стойко Пеневъ и Христо Костовъ отъ гр. Казанлъкъ и на Христо Ст. Кефаловъ отъ с. Турия 2 л.; този г. Христовъ въ с. Турия на 10 и 11 того е билъ тамъ и, като крупенъ богаташъ, имъ е откупилъ гюловото масло сжкпо и прѣсжкпо, обѣщавалъ имъ е, че той ще отвори въ кантората си единъ видъ банка за турийци съ малка лихва и безъ лихва даже“, та селянитѣ да вѣрватъ тамъ и да взематъ пари.

Г. г. народни прѣдставители! Прѣди всичко, въ с. Турия положението е пакъ таково, че ние получихме пакъ по-малко гласове. Този Тодоръ Христовъ съ една телеграма енергически протестира. Най-важното е, че тѣ обвиняватъ Тодора Христовъ, че е далъ на Христо Кефаловъ 2 л. да отиде да гласоподава за кандидата на народната партия, а сѣщиятъ този Кефаловъ съ една телеграма, съ завѣренъ подписъ — която телеграма е въ дѣлото — протестира и казва: „Това е нагла клевета, дѣто се казва, че азъ съмъ получилъ 2 л. да отида да гласоподавамъ за кандидата на народната партия.“ Нѣщо повече: този човѣкъ се подписва отдолу, че е прѣдседател на бюрото на народната партия въ това село.

**Т. Теодоровъ:** И за него се казва, че сж му дали 2 л.!

**В. Димчевъ:** Каква нужда имаше г. Тодоръ Христовъ да отива да дава на прѣдседателя на бюрото на народната партия подкупъ да отиде да гласоподава? Ако най-сетѣ въ Казанлъжката околия на неговия гласъ ние не разчитаме, тогава тежко ни и горко да отидемъ да се боримъ на избори на това мѣсто.

По-нататъкъ се казва: (Чете) „Слави Славовъ, прѣдседател на народняцитѣ въ гр. Казанлъкъ, е билъ далъ на Доча Ангеловъ 16 л.“ Г. Слави Славовъ съ едно заявление до Народното събрание пакъ протестира и казва, че това е нагла клевета.

По-нататъкъ: (Чете) „Т. Старчевъ, народнякъ, далъ на Юда Берахъ отъ гр. Казанлъкъ 2 л.“ Не мога да си спомня, г. г. народни прѣдставители, дали бѣше Старчевъ, но ми се струва, че бѣше той. Когато се изнесе въ печата обвинението срѣщу народняцитѣ, че сж правили подкупи, партийниятъ органъ прѣдизвика да ни посочатъ нѣкой лица, понеже тогава не знаехме, че е подадена тази констестация до Народното събрание. Околийското бюро въ гр. Казанлъкъ поиска да се посочи едно име на лице, което е давало подкупъ, и тогава струва ми се, че бѣше посоченъ този Старчевъ — добръ не помня — пръвъ, който се посочи отъ партийния органъ между лицата, които могатъ да отговорятъ.

**Т. Теодоровъ:** Не пръвъ, а единственъ.

**В. Димчевъ:** Той заведе дѣло противъ редактора. Дѣлото се гледа на 6 октомврий и обвиняемото лице, не само че не прѣдстави никакви доказателства, но не се яви този денъ въ сѣда, и послѣдниятъ постанови за слѣдующето засѣдание да го доведатъ подъ стража. Когато тѣзи лица, слѣдователно, лица, които могатъ да отговорятъ — не като този уволненъ за злоупотребление чиновникъ и фишекчия въ гр. Казанлъкъ, а лица, които иматъ каква-годѣ морална стойностъ — посочиха едно единствено лице, послѣдното ги тегли подъ сѣдъ. Всѣки е свободенъ, като може да вземе поводъ отъ тази констестация — подкупитѣ сж едно прѣстѣпление отъ общественъ характеръ — да отнесе работата въ прокурора. Ако щете, който отъ васъ пожелае да направи опитъ да заведе дѣло, ето лицата, които се визиратъ тукъ, нека заведе дѣло, но сжсвѣрѣменно да поеме отговорностъ и той, че ако това е шантажъ, че ако това е едно несериозно обвинение, да може да го теглятъ и него подъ сѣдъ за клевета. Нека се намѣри единъ, който мисли сериозно, че дѣйствително тукъ има извършени такива подкупи, такива прѣстѣпления, да поеме една отговорностъ, да даде едно заявление на прокурора да се издиря работата, и споредъ чл. 49 пунктъ пети отъ избирателния законъ, независимо отъ това, дали избираниятъ кандидатъ ще бѣде утвърденъ или не, когато се прѣдстави една присѣда за даденъ подкупъ, той ще изгуби депутатския си мандатъ. Но този, който ще даде заявление до проку-

ра, трѣбва да поеме и отговорностъ въ случай, че това е единъ шантажъ, че това е едно несериозно обвинение. И този господинъ, струва ми се, Старчевъ, щомъ бюрото застави органа да каже: „Посочи едно лице, на което той е далъ подкупъ“, и посочиха единственъ него, веднага тегли редакцията подъ сѣдъ. Дѣлото бѣше на 6 октомврий. Имаше врѣме да се прѣдставятъ прѣдъ сѣда доказателства, да се установи този единственъ даденъ подкупъ и да ви се прѣдстави една присѣда, макаръ невлѣзла въ законна сила. Тогава поне сждебната провѣрка щѣше да бѣде налице и ние щѣхме да кажемъ, че има начало на провѣрка, нѣщо, на което човѣкъ може щогодѣ да се опре. И макаръ тѣзи лица да знаеха, че скоро ще стане провѣрка на избора, манкираха отъ сждебното засѣдание, но се явиха и не прѣдставиха никакви доказателства и заставаха сѣда да постанови да ги доведатъ подъ стража за слѣдующето засѣдание.

Сега, подиръ това, въ констестацията се споменава името на Теодоси Кисювъ, че е получилъ 13'50 л. отъ бюрото на народната партия и е направилъ голѣми подкупи — купувалъ вино, купувалъ хлѣбъ, купувалъ чорали на много избиратели да ги води да гласоподаватъ за народната партия. Въ една бѣлѣжка, която имамъ отъ гр. Казанлъкъ какъ ми казватъ? Казватъ, че този Теодоси Кисювъ не е човѣкъ на народната партия, а е работилъ противъ народната партия. Казва се, че това е ставало въ дюкяна на Стефана Узуновъ; послѣдниятъ съ една телеграма до бюрото казва: „Това е една нагла клевета, нищо подобно прѣдъ мене, въ моя дюкянъ, не е ставало.“ А този свидѣтель е най-достовѣрниятъ, който се посочва.

По-нататъкъ въ констестацията се сочи Михаилъ Дечевъ отъ гр. Казанлъкъ, който е казалъ въ дюкяна на Слави Славовъ прѣдъ Василъ Яржмовъ отъ сѣщия градъ, че взелъ отъ народняцитѣ 4 л. да гласува и гласувалъ заради тѣхъ. Тукъ, г. г. народни прѣдставители, се визира пакъ едно име, което е направилъ признание прѣдъ друго — нѣкой си отишълъ и казалъ, че народняцитѣ му дали 4 л. и той гласувалъ заради тѣхъ. Съ какво може да удовлетвори този приятел, че е гласувалъ и за кого е гласувалъ прѣди всичко? Ние сме сигурни, че когато този човѣкъ отиде при сждебния слѣдователъ, не само ще се опровергае, но и ще се посочатъ доказателства, че не е вѣрно това. Но питамъ ви: такова едно извѣнсждебно признание, което нѣкой счелъ за нужно да направи, има ли цѣна? Прѣди всичко, не се знае, дали този човѣкъ е народнякъ, за да иска да направи шантажъ и да копрометира избора. Малко ли сж такива, които казватъ: „На мене дадохъ?“ Ами кой ви даде, прѣдъ кого ви дадохъ, какъ? Нищо подобно въ този пунктъ не се казва. Такова едно обстоятелство, изложено по този начинъ, споредъ мене, нѣма никаква стойностъ, не е доказателство, ако щете да обсъждате по какъвто и да е начинъ.

По-нататъкъ, г. г. народни прѣдставители, въ констестацията се сочи Стефанъ Танинъ, който казалъ прѣдъ нѣкой си Никола х. Стефановъ, че взелъ отъ народняцитѣ 7 л. Въ свидѣтелството, което ви прочетохъ, Стефанъ Танинъ въ списъцитѣ на гр. Казанлъкъ не сжществува.

По-нататъкъ се казва: (Чете) „Мито Ивановъ отъ гр. Казанлъкъ казалъ прѣдъ Стойно Костадиновъ и Никола Кжнчевъ отъ сѣщия градъ, че народняцитѣ му дали 10 л. да гласува за тѣхъ“. Тоже Мито Ивановъ въ свидѣтелството не сжществува.

По-нататъкъ: (Чете) „Антонъ Мирчевъ отъ гр. Казанлъкъ казва, че видѣлъ Стефанъ Караиловъ отъ сѣщия градъ да дава 2 л. на Никола Писановъ отъ сѣщия градъ да гласува за Гешова“. Сега, не съмъ направилъ точна провѣрка, дали този Стефанъ Караиловъ сжществува; но и тукъ единъ казва, че видѣлъ нѣкого, който давалъ пари. (Чете)

„Сжщият видѣлъ Петко Чешмеджиевъ въ дюкяна на Ст. Мерджановъ отъ гр. Казанлъкъ да черпи Стоилъ“ — бащиното име не се споменава — „умопобърканиятъ съ 100 драма вино, взелъ избирателното му тефтерче отъ джеба му и пиянъ го завелъ да гласува за Гешова“. Г. г. народни прѣдставители! Тукъ нѣма нужда отъ повече доказателства затуй, че този пунктъ въ контестацията не е вѣрнъ, освѣнъ самото нейно съдържание. Ще изпаднемъ ние до този караръ да отидемъ да даваме и на единъ умопобърканъ човѣкъ подкупъ, за да го заведемъ да гласува. Ако бѣше по-напрѣдъ, да му хлузнемъ бюлетината и той да отиде да я пусне, иди-дойди; ами този човѣкъ трѣбва да отиде въ тайната стаячка, да вземе пликъ, да тури въ него бюлетината, да го запечати и тогава да отиде да гласува. Туй нѣщо допустимо ли е? Вѣроятно ли е, че единъ умопобърканъ човѣкъ може да извърши такава манипулация на избора? Вънъ отъ това, въ удостоверението се казва, че такова лице не съществува.

Въ контестацията се казва още: (Чете) „Слави Гоговъ, слабоуменъ, подъ настойничество, отъ гр. Казанлъкъ го завелъ Ст. Каранлиевъ да гласува за Гешова“. За-него сжщо се казва въ удостоверението, че не съществува.

По-нататъкъ: (Чете) „Мехмедъ Тосалия отъ гр. Казанлъкъ билъ условенъ да кара снопе срѣщу 20 л. въ изборния день. Теню Старчевъ“ — Старчевъ бѣше, който е завелъ дѣло — му казалъ: „Азъ ще ти дамъ 30 л., ела да гласувашъ за Гешова“. 30 л. нѣкой си Старчевъ да даде за единъ гласъ, да отиде нѣкой си да гласува за г. Гешова! Вие, г. г. народни прѣдставители, които толкозъ години наредъ боравите въ избори, знаете ли 30 л. да сж дадени за единъ гласъ? Къдѣ е било това? Може нѣкой да мисли, че г. Гешовъ има много милиони и че може тъй гьотуре да ги раздава; но сериозни хора, които могатъ съ достоинство да стоятъ въ едно Народно събрание и да обсъждатъ резултатитъ отъ изборитъ, по всѣка вѣроятностъ — азъ поне за себе си мисля — ще приематъ това за съвсѣмъ невѣроятно нѣщо.

По-нататъкъ: (Чете) „Марко Станкинъ, отъ гр. Казанлъкъ, въ присѣйствието на Хр. Воденичаровъ, Дечко Драгиевъ и Ст. Булашевъ отъ сжщия градъ е казалъ, че въ негово присѣствие извѣстни на него лица отъ народната партия дали на Христо Царътъ и братя Качулови отъ сжщия градъ по 5 л.“ Въ свидѣтелството е казано, че такива лица не съществуватъ. (Чете)

„Пеню Паламудовъ казва: народняцитъ раздали три овни на избирателитъ — Тодоръ Райковъ“. Кому сж ги дали, къдѣ сж-ти раздали, какъ сж ги дали — нищо въ контестацията не се говори. (Чете)

„Привечеръ въ Къренската секция на гр. Казанлъкъ сж се явили тѣлна пияни съ открити народняшки бюлетини и сж искали така да гласуватъ открито; това ще се установи отъ самото бюро“. Г. г. народни прѣдставители! Тукъ има кандидати отъ Казанлъшка околия, които ще удостовѣрятъ, че въ Казанлъшка околия тѣзи приеми на избори никой пътъ не се практикуватъ. Въ този пунктъ отъ контестацията се визира едно обстоятелство, което въ всѣки случай не съдържа въ себе си нищо, което да опозори или да компрометира правилността на избора. Казва се, че се явила една тѣлна хора, които искали да гласуватъ съ открити карти за г. Гешова. Това най-много може да свидѣтельствува, че тѣзи хора може да сж искали да деклариратъ демонстративно, че сж народняци; но бюротъ не ги пуснало да гласуватъ открито, а гласували по реда си. Казва се по-нататъкъ: „Защо така е ставало това, Народното събрание може да си направи само заключение“. Какво заключение ще си направи Народното събрание, азъ не зная, но въ всѣки случай тукъ не

може да има едно обстоятелство, което да компрометира въ нѣщо избора.

По-нататъкъ вече се говори, че гласували войници, освободени на 10-дневенъ отпускъ. Г. г. народни прѣдставители! И това се хвърля въ упрекъ на опозицията, че имало било въ този периодъ освободени войници и че тѣзи освободени войници сж гласували. Сега, нито едно име на такъвъ войникъ не се показва, за да може да се провѣри това обстоятелство. Но ако е имало пуснати войници, които сж били на служба по-рано, а когато сж били освободени въ отпускъ, сж отишли по домоветъ си и не сж били вече въ войнишки дрехи — прѣди всичко, въпросъ на тълкуване е: имали ли сж право да гласуватъ или не. Може да се тълкува съ голѣма увѣреностъ, че тѣ имаха това право. Но ако сж ги пуснали да гласуватъ, нема ние сме виновни за това нѣщо? И ако сж гласували — колко сж били на брой, това не се казва — нема тѣ всички гласуваха за г. Гешова? На-ли ужъ се казва, че младежитъ не сж съ народната партия, че само каквото е останало старо, рѣждяло, то е съ народната партия? Ако тази презумция е вѣрна, трѣбва да се приеме, че тѣ сж гласували по-скоро противъ г. Гешова, отколкото въ полза на г. Гешова. И ако има нарушение, то е въ полза на избора, отколкото противъ избора.

И по-нататъкъ казва: (Чете) „Въ с. с. Шипка, Енина, Габарево, Джово, Елхово, Голѣмо-село и др. народняшкитъ агитатори сж заплашвали и съставлявали актове на общинскитъ служаци и кметоветъ, че тѣ нѣматъ право да упражняватъ правата си като избиратели“. Тукъ пъкъ вече се казва, че народняцитъ сж вселили единъ тероръ въ Казанлъшка околия и този тероръ е билъ упражняванъ надъ управляющитъ, надъ властѣта. Това е върха на безобразнето — ще ме извините за изражението, ще го кажа азъ — защото въ Казанлъшка околия въ 48 села, въ 48 избирателни секции никъдѣ нѣма нито едно оплакване отъ нѣкого за тероръ, за нередовности, за неправилностъ, освѣнъ едно единичко, което докладва г. докладчикътъ, че въ едно село се оплакали, че единъ стражаръ влѣзълъ въ изборното мѣсто, даже оплаквателенъ актъ противъ никого нѣма. И това отъ всичко се вижда — не се визиратъ имена, не се визиратъ лица — но то е едно обстоятелство, което е турено като гарнитура, за да направи другитъ, въ които се визиратъ имена, по-истински и по-правдоподобни.

Въ единъ пунктъ тукъ се казва, че нѣкои избиратели въ с. Енина пакъ били подкупени. Азъ забравихъ да ви посоча едно удостовѣрение, което ще оставя пакъ на разположението на г. докладчика, подъ № 1.778, издадено на 24 октомврий 1910 г. отъ Енинското селско общинско управление, за че въ общината не съществуватъ лица на име Христо Димитровъ, Иванъ Тормаковъ и Христо Матовъ — тѣзи, които сж посочени въ това село, че единиятъ билъ давалъ подкупъ, а другитъ двама били свидѣтели по врѣмето, когато сж давани подкупи.

**Т. Теодоровъ:** Кой е издалъ това удостовѣрение?

**В. Димчевъ:** Енинското селско-общинско управление, енинскиятъ кметъ Кушевъ.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Защо не прѣдставихте това удостовѣрение въ анкетната комисиия? Вие ще прѣдизвикате хората тукъ да искатъ да видятъ, да-ли тѣзи факти сж дѣйствителни — да ги анкетираатъ. Трѣбваше да се изпрати това удостовѣрение въ комисиията.

**В. Димчевъ:** Ние не знаехме, че по казанлъшкия изборъ имало контестація. Азъ въ деня на разглеждане избора бѣхъ въ Стара-Загора — нѣмаше ме тукъ; послѣ прочетохъ въ вѣстникитъ.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Вие не знаехте, че имаше контестация по избора на г. Гешова! Въ в. в. „Миръ“, „Камбана“ се пишеше и спореше толкова мѣсеца, че то стана общественъ въпросъ.

**В. Димчевъ:** Ние не знаехме, че имало контестация, г. министре, додѣто не се откри тукъ въ Народното събрание. Ето, това е отъ 24 октомврий. Бждете увѣрени, че не знаехме.

**Т. Теодоровъ:** И да знаехме, че имало контестация, никой не я е челъ. Азъ и досега не я знамъ и нито съмъ я челъ, сега за пръвъ пътъ я слушамъ. И кой отъ васъ я е челъ?

**Министъръ Н. Мушановъ:** Азъ казвамъ, че, въместо да се четатъ за пръвъ пътъ тѣзи удостоверения, бѣше най-хубаво да се изпратятъ въ комисията; щѣхме да бждемъ по-начисто.

**Т. Теодоровъ:** Контестациитѣ се четатъ за пръвъ пътъ, когато се отворятъ книгата въ комисията; прѣди да отидатъ въ комисията, никой не ги знае. Това трѣбва да го знаете.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Въ комисията трѣбваше да ги прѣдставятъ.

**Т. Теодоровъ:** Тѣ сж дошли направо въ Народното събрание.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Ама вие водите работата натамъ, че ще накарате хората да искатъ да анкетиратъ избора.

**Т. Теодоровъ:** Ние искаме да анкетирате избора.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Ако вие искате да анкетирате избора, това е много лесно; но азъ ви казвамъ, че вие насъ ще поставите въ лошо положение.

**Т. Теодоровъ:** Тѣзи телеграми хората сж ги пратили, слѣдъ като прочели въ печата за пръвъ пътъ контестацията. Прочели сж имената си и пращатъ телеграми. Ние не ги събираме; само удостоверенията сме взели, защото и ние като прочетохме контестацията, направихме справка, да-ли има такива лица, и се оказа, че такива лица не съществуватъ. Тукъ сж подписитѣ на кметове, ваши демократи и социалисти. Ако вие тѣхъ не вѣрвате, трѣбва да принасте, че вашата администрация е развратна.

**Прѣдседателъ:** (Звъни) Моля, г. Теодоровъ.

**Т. Теодоровъ:** Вие, като казвате, че Събранието ще анкетира избора, даже когато има удостоверение отъ кметове, трѣбва да признаете, че тѣ сж лъжци. Атестацията, която Вие давате за вашата администрация, е най-доброто доказателство какво е вашето управление.

**Министъръ Н. Мушановъ:** А Вие давате най-добра атестація за Васъ.

**Т. Теодоровъ:** Азъ оспорвамъ съ данни, а Вие — де plano. Вие мислите, че щомъ е вашъ кметъ, той е лъжецъ и подлецъ. Азъ въ парламентъ не съмъ видѣлъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи да дезавуира официални документи на своитѣ кметове. Това не съмъ чулъ никѣдъ, за пръвъ пътъ го чухъ въ този парламентъ и при този министъръ на вътрѣшнитѣ работи.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Г. Теодоровъ! Вие за кого казвате, че е лъжецъ? Азъ не можахъ да разбера.

**Т. Теодоровъ:** Излиза, че тия кметове сж лъжци — разумѣва се.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Вие си създавате една кауза да пледирате, която азъ не съмъ поддържалъ. Азъ ви казахъ, че вие прѣдизвиквате хората да се съмнѣватъ въ всички документи, които за пръвъ пътъ се прѣдставятъ въ днешното заседание. Защо толкозъ се възпламенихте и започнахте да обиждате? Азъ само казахъ, че вие съ това удостоверения карате хората да искатъ анкетирание на избора. Вие не знаете какво правите.

**Т. Теодоровъ:** Азъ не обиждамъ, а сждя фактитѣ по Вашата декларация.

**Прѣдседателъ:** Г. Теодоровъ! Искали сте думата и каквото има да кажете, ще го кажете, когато Ви дойде редъ да говорите.

**Д. Мишевъ:** Азъ попитахъ г. докладчика, защо, като сж се получили депешитѣ, комисията не се занима съ тѣхъ, а ги е донесла въ камарата? Трѣбваше комисията да се занимае съ тѣхъ.

**Т. Васильовъ:** Тази контестация не заслужва внимание. Ние само си губимъ врѣмето. Противъ избора никой нѣма да говори.

**Прѣдседателъ:** Кой ще говори и какво ще говори, Вие не можете да знаете.

**Д. Мишевъ:** Комисията трѣбваше да разгледа тѣзи депеши.

**Прѣдседателъ:** Моля, г. Мишевъ, недѣйте прѣчи на оратора да се изкаже. Ако се пази редъ, той ще свърши по-скоро.

**Г. Димчевъ:** Продължавайте.

**В. Димчевъ:** Г. г. народни прѣдставители! Въ контестацията едно нѣщо прави впечатлѣние, а то е, че се обръща внимание на пунктове и на мѣста, дѣто е имало различие въ гласоветѣ, безъ да се обръща внимание, че новата система на изборитѣ, споредъ избирателния законъ, е такава, че може да се сюрпризира всѣка една партия въ една секция да има по-малко гласове, а въ друга да има повече. Това се дължи на организацията, която всѣка една партия трѣбва да има сега на всички мѣста. И за да ви дамъ доказателство, че въ Казанлъшка околия е имало мѣста въ много пунктове, дѣто сж получени повече гласове отъ единъ кандидатъ, а по-малко отъ други, благодарение на туй, че въ тѣзи мѣста една организация е по-силна отъ друга, че едни партии сж успѣли тамъ да могатъ да организиратъ работата повече въ своя полза, азъ ще ви посоча разни секции въ тази околия, отъ които да видите количественитѣ резултати на гласоветѣ, да видите какъвъ контрастъ има въ числото на гласоветѣ между пропадналитѣ и избранитѣ. Напр., въ с. Скеречево г. Черковски има 50 гласа, а г. Гешовъ — 5; въ с. Скобелево г. Серафимовъ има 103 гласа, г. Черковски — 31, г. Гешовъ — 10; въ с. Търничане г. Кипровъ има 57 гласа, г. Джидровъ нѣма нито единъ гласъ, г. Гешовъ има 50 гласа, г. Черковски — 18; въ с. Ржжина г. Джидровъ има 80, г. Черковски — 41, г. Серафимовъ — 4; въ с. Салтъково г. Серафимовъ има 60 гласа, г. Кипровъ — 1, г. Джидровъ — 9, г. Гешовъ — 47; въ с. Дунавци г. Кипровъ има 41 гласа, г. Джидровъ — 4, г. Серафимовъ нѣма нито единъ гласъ, а г. Гешовъ има 35 гласа; въ с. Бузовградъ г. Гешовъ нѣма нито единъ гласъ, г. Серафимовъ има 26 гласа; въ с. Черганово г. Серафимовъ нѣма нито единъ гласъ, г. Черковски има 64 гласа, г. Гешовъ — 23, г. Кипровъ — 11, г. Джидровъ — 7;

въ с. Крънъ г. Джидровъ има 99 гласа, г. Кипровъ — 32, г. Гешовъ — 28, г. Серафимовъ — 1, г. Черковски — 10; въ с. Осетеново г. Черковски има 65 гласа, г. Серафимовъ — 20, г. Кипровъ — 18, г. Джидровъ 5 и г. Гешовъ — 4; въ с. Енина г. Джидровъ има 246 гласа, г. Гешовъ — 95, г. Кипровъ — 73, г. Черковски — 15, г. Серафимовъ — 4; въ с. Долни-мждрецъ г. Черковски има 61 гласа, а другитѣ иматъ до десетина, а само г. Джидровъ има 1, и т. н.

Констестаторътъ, като твърди, че тѣзи разлики въ гласовѣтъ се дължатъ на нѣкакви особени обстоятелства, не е взелъ прѣдъ видъ, че ако г. Гешовъ е получилъ по-много гласове въ нѣкои общини, то има много други общини, много други секции, където г. Джидровъ, г. Черковски, г. Кипровъ сж получили повече гласове, а другитѣ кандидати — по-малко. Защо е това, г. г. народни прѣдставители? Това се дължи на новата изборна система. Споредъ сегашната изборна система, като въ всѣка община ще има секция, трѣбва да се бие табанъ да се отиде непрѣмъно въ надвечерието на избора въ всѣка община. И въ ония общини — напр., с. Борушица — където ние не сме могли да отидемъ никакъ, получили сж повече гласове други, които сж отишли тамъ, а въ други общини, където ние сме отишли, а другитѣ кандидати не сж отишли, ние имаме повече гласове, другитѣ иматъ по-малко, и т. н. Така че, разликата произлиза отъ това, че въ всѣко село партията трѣбва да има организация, а вие, които сте хора отъ различни политически групи, знаете, че може въ едно село, където една партия има организация, друга да нѣма такава, и въ деня на избора организацията, която съществува, ще заработи по-систематически, по-усилено и ще вземе всичкитѣ гласове. На това се дължи туй голѣмо различие на гласовѣтъ.

А какво бѣше положението на Казанлъшка околия въ надвечерието на избора? Социалиститѣ съ велосипеди, другитѣ съ файтони тичаха, гледаха да могатъ да отидатъ по селата, защото трѣбваше да се отиде въ всѣка община, понеже въ всѣка община ще има изборъ. Понеже врѣмето бѣше работно, та хората прѣзъ деня не се намираха, трѣбваше да се отива вечеръ. Намѣриха се, обаче, села, въ които ние не можахме да отидемъ никакъ и тамъ нашитѣ гласове сж по-слаби, а гласовѣтъ на нашитѣ противници сж повече; и обратно, тамъ където ние сме отишли, а нашитѣ противници не сж могли да отидатъ, тѣхнитѣ гласове сж по-малко, нашитѣ — по-много. Слѣдователно, ако има разлика на гласовѣтъ въ наша полза, това не се дължи на подкупничество, на злоупотребления или прѣстѣпления съ изборното право, а се дължи на самата система, на обстоятелството, че тамъ, където имаме повече гласове, ние сме успѣли да отидемъ, а нашитѣ противници не сж успѣли. Ето откъдѣ произлиза тази разлика. Констестаторътъ, безъ да държи смѣтка за това нѣщо, търси да намѣри факти на подкупничество тамъ, където г. Гешовъ е получилъ повече гласове.

Но, г. г. народни прѣдставители, че въ Казанлъшката околия ние имаме една здрава организация, едно положение таково, че можеме да разчитаме дѣйствително на успѣхъ въ този изборъ, се доказва, щомъ като заработимъ по-сериозно — съ данни отъ статистиката на гласовѣтъ, които ние сме имали тамъ по-напрѣдъ. Между гласовѣтъ, които сж получени въ първитѣ избори на 8 май 1908 г. и тѣзи, които сж получени въ послѣднитѣ допълнителни избори, има голѣма разлика. Въ първитѣ избори демократическата листа получава 3,650 гласа, народняшката листа — пакъ г. Гешовъ бѣше кандидатирани — получава 1,846 гласа, листата на прогресиститѣ — 840, на социалиститѣ — 670. Въ допълнителнитѣ избори, слѣдъ като г. Саллабашевъ се отказа отъ Казанлъшката околия, гласовѣтъ на демократическата

листа спадатъ на 2,200, нашитѣ спадатъ на 1,419; но сѣ пакъ отъ тѣзи избори, въ които нѣмаше заинтересованостъ, вие виждате, че организацията на народната партия въ тази околия е била тѣй силна, тѣй крѣпка, тѣй здрава, че и при туй положение е имала пакъ толкова много гласове. Въ 1902 г. въ Казанлъшката околия бѣше кандидатирани пакъ г. Гешовъ, пакъ въ положението на опозиционеръ и срѣщу кандидатури на министри, и получава 2,800 гласа, срѣщу 2,600 на правителството. Въ сегашнитѣ избори какво сме получили ние? Ние сме получили 2,700 гласа, когато въ общитѣ избори имаме 1,846 гласа. Ако сега положението бѣше таково, че благодарение на различнитѣ обстоятелства, за които говорихъ, демократическата партия не може да вербува гласове, ние въ това отношение нѣмаме никаква вина; но въ всѣки случай, когато се говори въ тази констестация, че народната партия е спечелила тѣзи гласове благодарение на подкупничество, вие имате данни отъ статистиката, отъ които можете да заключите, че въ Казанлъшката околия ние сме една дѣйствително здрава организация — въ продължение на нѣколко режима ние сме се избирали тамъ като опозиционери, именно избирали се е г. Гешовъ. И като е таково положението, азъ мисля, че тая констестация, оцѣнена изобщо и оцѣнена конкретно съ огледъ къмъ посоченитѣ въ нея факти, не заслужава да занимава Народното събрание, а още повече да го накара да гласува за една анкета.

Тѣзи господа, които се показватъ вездѣшци и сж виждали толкова случаи, имаха всичкото право, всичкото основание, всичката възможностъ да сезиратъ прокурорската властъ съ единъ случай поне, за да дойде тукъ една присѣда, защото трѣбва да признаемъ, че въ избирателния законъ се направи една стѣпка съвършено неоправдателна по отношение на срѣдствата, съ които кандидатътъ си служи въ изборитѣ. Въ чл. 49 пунктъ 5 е казано, че ако за единъ избранъ народенъ прѣдставителъ въ послѣдствие се прѣдстави една присѣда, че си е служилъ съ подкупъ, той губи мандата си. Г. г. народни прѣдставители! Ако толкозъ строго се е погледнало отъ Народното събрание къмъ подкупничеството, това означава, че то се гледа тукъ като едно зло социално, и трѣбва да се взематъ срѣщу него ефикасни мѣрки, за да се изкорени това зло. Е добръ, това е едната страна на острелото. Ами другата? Може нѣкой избирателъ, безъ да съмъ го оторизиралъ да ми вербува и печели гласове, да извърши подкупничество и утрѣ да бѣде прѣдставена тукъ присѣда, че азъ съмъ спечелилъ 1,000 гласа повече отъ противника си съ подкупъ, и да бѣда лишенъ отъ мандата си. Дотамъ сме отишли, че сме искали да заплашимъ избирателитѣ, а най-вече кандидатитѣ да не си служатъ съ подкупъ, защото въ такъвъ случай ги очаква една голѣма строгостъ на закона.

**К. Мирски:** Вие се лъжете. Прочетете текста на закона.

**В. Димчевъ:** „Избрани чрѣзъ подкупъ“.

**К. Мирски:** Трѣбва да се установи съ присѣда, че еди-кой си е избранъ чрѣзъ подкупъ, а не че е избранъ при подкупъ.

**В. Димчевъ:** Тѣзи господа, които визиратъ, че г. Гешовъ е билъ избранъ съ подкупъ, не знаеха ли този текстъ на закона? Тѣзи, които знаятъ толкозъ много тънкости, толкозъ много майстории при съставянето на една констестация, въ която сж вложили толкова имена на несъществуващи лица, само и само да я направятъ сигурна и правдоподобна, сигурно сж знаяли закона. И ако тѣ мислѣха, че съществува нарушение, щщо по имъ бъркаше да отнесатъ тази

работа въ прокуратурството, за да се направи едно разследване. Понеже тѣ не сѣ постѣпили по този начинъ, при наличността на онѣзи обстоятелства, които изброихъ, азъ мисля, че вие наистина можете да възприемете впечатлѣнието, че дѣйствително тази контестація въ голѣмата си частъ, въ 90% отъ това, което се съдържа въ нея, е неистинска и невѣрна. Тѣ ако искаха да увѣрятъ Народното събрание, щѣха по всѣка вѣроятностъ да сезиратъ прокуратурството съ тия толкозъ много факти, които сѣ изложили тукъ, та поне единъ да докажатъ и да опозорятъ името на г. Гешова, понеже си е билъ служилъ съ подкупъ. И какво по-лесно за тия господа или за другитѣ заинтересовани, които иматъ толкова доказателства на ръка, както ги посочватъ тукъ, като за единъ случай посочватъ по 10 души свидѣтели, какво по-лесно, казвамъ, за тѣхъ да се отнесатъ до прокуратурството и да докажатъ — както тукъ казватъ — че народняшката партия е такава и такава и г. Гешовъ е недостоеенъ за свещената ограда на Народното събрание? Но ако този приятелъ толкова много се възмущава отъ избора на г. Гешова и счита, че оградата на Народното събрание ще се омърси, ако той дойде тукъ, нема той не можеше това нѣщо да направи достойно на публиката, и като отнесѣше въ прокуратурството единъ отъ тия факти съ толкова свидѣтели, съ които разполага, да докаже нѣщо срѣщу него? Това е едно обстоятелство, г. г. народни прѣдставители, което ме кара, прибавено къмъ другитѣ изобщо оцѣнения, взети всичкитѣ съвкупно, априористически, до заключение, а още повече съ доказателства, че контестацията, е невѣрна, неосвѣтлена и че 90% отъ онова, което ние провѣрихме, е истинско. Ако оставатъ 10%, за които въ разстояние на 5—6 дена ние не сме могли да съберемъ доказателства, то не ще рече, че тази контестація съдържа и въ тази си частъ нѣщо истинско, защото трѣбва да ви кажа, че ние бѣхме въ положение въ разстояние само на 5—6 дена да съберемъ тия доказателства и да кажемъ прѣдъ васъ като прѣдъ съдии, че това, което се съдържа въ контестацията, е невѣрно. Ние не разполагаме съ властта, не разполагаме съ правата на съдствената властъ, за да можемъ да провѣримъ и другото. Но онова, което провѣрихме, азъ мисля, че ни дава достатъчно основание да поддържаме прѣдъ васъ, че това с, нищо по-много или по-малко, шантажъ, и ако вие, г. г. народни прѣдставители, сподѣляте моя възгледъ, ще се произнесете както оцѣните. Азъ за всѣки случай нѣма да правя прѣдложение, защото можѣ да се каже, че ние гледаме тенденциозно на работата, ние сме прѣдубѣдени, но за всѣки случай не можемъ да поддържаме, че и вие сте прѣдубѣдени въ наша полза. Вие можете да погледнете по-обективно, като по-голѣмо болшинство; вие сѣдете, гледайте и правете и каквото рѣшение и да издадете ние ще се подчинимъ, ние ще го приемемъ. За всѣки случай ние счетохме за нужно да поднесемъ тѣзи доказателства, и недѣйте ни обвинява, че сме забавили да ги донесемъ, защото трѣбваше въ 4—5 дена да ги съберемъ. Не знаехме по-рано обстоятелствата какви сѣ, които ще се изложатъ противъ насъ, и ако въ разстояние на толкова малко врѣме можахме да съберемъ толкова, ние сме убѣдени, че и другото е невѣрно.

Сега, вие сте възприели една практика, и тя е такава, че въ общи черти, когато се види, че онова, което се излага прѣдъ Народното събрание, като нѣщо грѣбѣнно и неморално, се възприема като невѣроятно, не стивате по-нататѣкъ и като жури по съвѣсть рѣшавате. Ако вие сега отъ това, което изложихъ, сте съ убѣдението, че това е невѣроятно, като жури по съвѣсть рѣшете, и каквото рѣшите, това ще бѣде. Отъ своя страна никакво прѣдложение не правя.

**Прѣдседателъ:** Има думата г. докладчикътъ.

**А. Стамболийски:** Отдиѣхъ малко.

**Докладчикъ Ц. Мисловъ:** Г. г. народни прѣдставители! Азъ ви казахъ, че комисията е на двѣ мнѣния. Разбира се, мнѣнието на болшинството на комисията е за анкетиране на избора. Това болшинство бѣше съ много малко гласове: съ 8 срѣщу 5. За да дойде до това убѣждение комисията въ тоя си съставъ, т. е. да иска анкетиране, причината бѣше, че дѣйствително обвинениата, които се пишатъ, биятъ на очи. Сега, да-ли сѣ подкрѣпени или не, то е другъ въпросъ, но тѣ отвлѣкоха вниманието на г. г. членовѣтъ отъ комисията, че дѣйствително приписватъ се работи много неморални. Ако имаме тѣзи доказателства, които сега тукъ се изтъкнаха отъ г. Димчева, когато чуѣхъ тѣзи свидѣтелства, въ които се казва, че визиранитѣ лица въ контестацията не съществуватъ като избиратели, възможно бѣше комисията да излъзеше съ единодушно рѣшение да се утвърди изборътъ.

**Н. Козаревъ:** Азъ казахъ на г. докладчика да се провѣри въ комисията, но той не си направи тоя трудъ, ами трѣбваше ние да ходимъ въ Казанлъкъ да ги събираме.

**Докладчикъ Ц. Мисловъ:** Моля, г. Козаревъ; г. Димчевъ каза, че сега слага тѣзи удостоверения. Щомъ като е така, азъ накратко, много набързо, се съвѣщавахъ съ нѣкои другари, членове отъ комисията, и сега се намирамъ въ едно положение, да-ли не бихъ билъ принуденъ да спра доклада, да се спре рѣшението по избора, за да се провѣрятъ тѣзи факти, и щомъ тѣ се окажатъ така, както г. Димчевъ приема, твърдѣ е възможно да се утвърди изборътъ, защото това нѣщо ние направихме.

**Нѣкои отъ мнозинството:** Прието.

**Прѣдседателъ:** Значи, Вие правите прѣдложение да се върне въ комисията.

**Докладчикъ Ц. Мисловъ:** Да, азъ правя прѣдложение, щото изборътъ да се не разрѣши сега, а да го повърнемъ въ комисията...

**А. Стамболийски:** Нѣма нужда.

**Н. Мирски:** Да изгубимъ още единъ день.

**Докладчикъ Ц. Мисловъ:** ... и други день да провѣримъ съдържанието на тѣзи свидѣтелства. Защото и отдевъ, когато стана онова нежелателно разправяне между г. Теодорова и г. Мушанова, бѣше, че не се разбира; г. Теодоровъ е много далеко и не разбра, а азъ съмъ наблизилъ и разбрахъ. Г. Мушановъ не каза да провѣримъ да-ли сѣ вѣрни подписитѣ и печатитѣ, както г. Теодоровъ е разбралъ, а той мене упрекна, защо комисията не се е занимала съ тоя въпросъ и да каже, че дѣйствително лицата, поменати въ контестацията, не съществуватъ. Азъ отсетнѣ му обяснихъ, че тѣхъ ние нѣмаме; тѣ сега се изнасятъ. Такава бѣше работата. И ако Събранието е съгласно, азъ бихъ молилъ да се отложи изборътъ днесъ, да се внесе наново въ комисията и да изучимъ тоя въпросъ.

**В. Милевъ:** Съгласни.

**Прѣдседателъ:** Има прѣдложение отъ г. докладчика да се изпратятъ книжата, които се прѣдставиха въ засѣданието днесъ, за проучване въ комисията. Моля ония, които приематъ това прѣдложение,

да си вдигнат ръката. (Малцинство) Събранието не приема.

Има думата народният представител г. Пешевъ.

**П. Пешевъ:** Г. г. народни представители! Азъ мисля, че нѣма защо да губимъ друго време и да разискваме тоя изборъ, защото асѣ и тъй ние изгубихме единъ денъ по него. Това е една контестація, която въ сѣщностъ е мистификація, защото лица съвършено неизвѣстни никому, такива лица, каквито се характеризиратъ отъ трибуната, не могатъ да иматъ значение съ своитѣ подписи, съ своитѣ протести, съ своитѣ контестації за избора на едно лице, каквото е г. Гешовъ. Досега никой отъ говорившитѣ не е искалъ да стане анкета по избора, дори и самъ г. докладчикътъ е на мнѣние, че никаква анкета не трѣбва да стане, а трѣбва бѣде утвърденъ изборътъ. И това, мисля, трѣбва да стане слѣдъ ония обяснения, които се наведоха отъ прѣждоговорившитѣ и особено отъ г. Димчева, който съ документи доказа, че лицата, за които се говори, че сѣ подкупени, не сѣществуватъ. И слѣдъ ония обстоянни разяснения, които той даде, азъ мисля, че ония членове отъ комисията, които сѣ били за анкетиране на този изборъ, нѣма да гласуватъ за анкетирането му, па вървамъ, че и ни единъ членъ отъ настоящето Народно събрание, къмъ която партия и да принадлежи, нѣма да вдигне ръка за анкетиране на Казанлъшкия изборъ, защото доказано е, че въ този изборъ сѣ борили осемъ партии, прѣдставени отъ своитѣ най-видни представители — оратори, писатели и вѣстникари. Отъ тия прѣдставители на осемъ партии, въ това число и правителствената, никой не излѣзе съ подписа си и авторитета си да твърди, какво да е отъ онова, което неизвѣстенъ нѣкой си чиновникъ има смѣлостта да твърди прѣдъ Народното събрание и прѣдъ българския народъ, за да позори едно тъй честно име въ българското общество и въ българския народъ.

Г. г. народни представители! Г. Гешовъ е подкупилъ избирателитѣ въ Казанлъшката околия, но не съ паритѣ си, а съ миналото си, съ честността си, съ знанията си и съ дългогодишната си дѣятелностъ още отъ прѣди освобождението. Честъ ще направимъ на нашето Народно събрание да имаме въ срѣдата си този дѣецъ, който винаги е стоялъ начело на нашитѣ обществени политически работи и който съ своитѣ знания, съ своето минало и съ своята опитностъ може да бѣде само полезенъ на Народното събрание.

Присѣдинявамъ се и азъ, прочее, къмъ мнѣнието, което се изказа тукъ — да се утвърди този изборъ.

**Прѣседателъ:** Засѣданието се прѣкъсва за 15 минути почивка.

(Слѣдъ отидхъ)

**Прѣседателъ:** (Звъни) Засѣданието продължава.

Има думата г. народниятъ представителъ Василъ Милевъ.

**В. Милевъ:** (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Бързамъ да започна своята си рѣчь съ отговоръ на рѣчьта на г. Пешева, който искаше да ангажира съвѣстѣта на г. г. народнитѣ представители, за да поддържатъ онова мнѣние, което той изказа. Нека ми бѣде позволено да кажа, че азъ допушамъ, че въ туй Народно събрание, между многото народни прѣдставители, има хора, ако не равни съ съвѣстѣта на г. Пешева, то, по крайнѣй мѣрѣ, такива, които могатъ да съзнаятъ единъ свой дългъ на народни прѣдставители, за да гласуватъ винаги само за онова, въ което тѣ сѣ убѣдени, безъ да има нужда отъ онзи апелъ, който направи г. Пешевъ. И нека

тукъ ми бѣде позволено да кажа, че рѣчьта на г. Пешева би била достойна за слушане на едно засѣдание на дружеството „Балканъ“, отколкото въ една българска камара. Азъ разбирамъ, единъ адвокатъ на дружеството „Балканъ“ да отиде да апелира къмъ съвѣстѣта на акционеритѣ, за да гласуватъ за или противъ исканията на Ивана Евстатиѣвъ Гешовъ, защото той ималъ велико минало, но не разбирамъ да се апелира къмъ съвѣстѣта на народнитѣ прѣдставители затуй, защото Народното събрание нѣма да се ръководи отъ користни цѣли. Нека ми бѣде позволено да кажа, че г. Пешевъ апелира за своята кауза, а не за правда и справедливостъ, и ако неговитѣ думи сѣ истински, че тукъ нѣма нито една съвѣстъ, която ще вдигне ръка за неутвърдяването избора на г. Гешова, то тази съвѣстъ е у г. Теодорова, който казва: „Азъ искамъ анкета“. И слѣдъ съвѣстѣта на г. Теодора Теодоровъ, съвѣстѣта на Милева ще бѣде, която ще каже: азъ искамъ анкета, и ми се струва, че нѣма да бѣда въ противорѣчие съ онзи апелъ, който прави г. Пешевъ. Но г. Пешевъ, който отъ трибуната обича да говори едно, а когато отиде въ конгреса говори друго, върши сѣщото и на дѣло: въ тѣхния в. „Народни права“ бѣ писалъ и бѣ простилъ на г. Гешова да похарчи въ Казанлъшката околия 50 хиляди лева затуй, защото Паскалъ Табурновъ билъ похарчилъ деветъ хиляди лева въ Бръзовската околия. Питамъ азъ, Вие, г. Пешевъ, Вие прѣдставителю на либералната партия, кога говорите истината и правдата — днесъ ли, когато апелирате къмъ нашитѣ съвѣсти, или тогава, когато вашиятъ органъ апелираше къмъ съвѣститѣ на вашитѣ съпартизани?

Г. г. народни представители! Азъ не очаквахъ отъ г. Пешева да се обърне съ подобенъ апелъ къмъ васъ. Зло е да се ангажиратъ съвѣститѣ на едни народни прѣдставители само заради туй, защото се дебатира върху избора на лице, което е малко по-извѣстно, или е много извѣстно въ обществото, защото тогавъ ще излѣзе права българската поговорка: „Сиромашътъ е малка муха, която не може да се промъкне и прѣзъ голѣма дупка, а богаташътъ или извѣстниятъ въ обществото чрѣзъ богатството може да се промъкне, ако и да е голѣма муха, и прѣзъ малка, тѣсна дупчица“. Не е въпросътъ да разсѣждаме ние тукъ, трѣбва ли г. Гешовъ, който е съ признати заслуги на българското общество, който е прѣдставителъ на една политическа партия, трѣбова ли, казвамъ, да остане личността Гешовъ, а ние обсъждаме туй — трѣбва ли изборътъ на избраника на Казанлъшката околия, вслѣдствие на нѣкои не-легални агитации, противни на закона и на морала, да се счете за правиленъ или не. Не може да се поставя въпросътъ тъй, както искахъ да го измѣсятъ нѣкой отъ г. г. народнитѣ прѣдставители. И единъ отъ нашитѣ другари, г. Атанасъ Краевъ, спомена: азъ, казва, ще гласувамъ за избора на г. Гешова само заради туй, за да не се рече, че оня, който седи на високото мѣсто, ни е билъ казалъ да го касираме. Азъ, който говоря отъ трибуната на Народното събрание като народенъ прѣдставителъ, не се познавамъ съ оня, който седи на високото мѣсто, не съмъ приказвалъ съ него, не мога да имамъ тази връзка, за да ни се диктува. Азъ искамъ да вървамъ, че народниятъ прѣдставителъ, който ще гласува, за или противъ настоящия изборъ, не ще се ръководи отъ агитациитѣ на народната партия, че нѣкой си отъ горѣ, нѣкаква си фатална ръка заповѣдала да се касира, а ще вдигне ръка за избора само затуй, защото върва, или защото не върва, че въ Казанлъшката околия сѣ били употребени добри или недобри срѣдства. И отъ тази точка зрѣние и азъ ще си позволя да кажа нѣколко думи за споровѣтъ, които ставатъ по избора на г. Гешова.

Г. Димчевъ бѣ правъ, когато каза, че дѣйствиелно народната партия бѣ прѣдставена отъ много души агитатори. Азъ ще прибавя въ скоби, че всички

агенти на дружеството „Балкант“ бѣха въ Казанлъшката околия и агитираха за г. Гешова.

**Т. Теодоровъ:** Четохте ли ги, че всички бѣха тамъ, и да-ли нѣма да е останалъ нѣкой въ София?

**В. Милевъ:** Азъ ще Ви кажа, г. Теодоровъ.

**Т. Теодоровъ:** Вие отъ себе си правите конте-стация.

**В. Милевъ:** Азъ асѣжъ ще я направя сега.

**К. Мирски:** Само бѣдете хладнокръвенъ.

**В. Милевъ:** Що говоря много хладнокръвно.

Г. Димчевъ бѣ правъ, когато каза още и друго: че всички партии, които имаха свои кандидати, бѣха застъпени въ своите агитации отъ външни хора. Едно забрави да каже г. Димчевъ, и то не е укоръ и упрекъ на народната партия: че тѣ имаха най-много агитатори дошли отъ другитѣ части на България, за да агитиратъ въ полза на своя кандидатъ. Най-слаби отъ лицата дошли отъ вънъ за агитатори бѣхмѣ ние. Може-би азъ бѣхъ единствениятъ, защото г. Разпоповъ се яви много късно въ Казанлъкъ, за да отиде въ нѣкои села и да агитира.

**Н. Козаревъ:** Смѣтахте се сигурни въ успѣха си, затуй.

**Т. Теодоровъ:** Сѣществуватъ фондове за партията.

**В. Милевъ:** Фондове за партията нѣма у насъ. Фондове за партията има тамъ, откъдѣто ми се отпращатъ шикани. Ние съ фондове, г. Теодоровъ, още не сме се обвинили.

**Т. Теодоровъ:** Г. Стоенчевъ напечата въ вашия органъ в. „Зора“ вашитѣ разписки.

**В. Милевъ:** Азъ ви канихъ и миналата година за тия разписки да направимѣ анкета; Вие не искахте да спорите.

**Т. Теодоровъ:** Защото датата на разпискитѣ е отъ него врѣме и за туй не е отишълъ на избора.

**Прѣдседателъ:** Моля, г. Теодоровъ, не прѣсвѣжайте.

**В. Милевъ:** Всички тѣзи политически партии, които имаха свои кандидати, имаха, казвамъ, агитатори и отъ вънъ, които свободно агитираха въ всички села и въ гр. Казанлъкъ. Нѣма споръ тукъ, че полицията е упражнила каквото и да е давление върху избирателитѣ. Най-голѣмитѣ наши политически противници, прѣдставителитѣ на народната партия, тукъ, отъ трибуната, абсолютно въ нищо не ни обвиниха, че полицията е взела каквото и да е участие въ изборитѣ въ гр. Казанлъкъ. Слѣдователно, и г. Гешовъ, като прѣдставителъ на народната партия, имаше всичката възможность да прояви своето влияние, влиянието на партията си, за да бѣде той избранъ, безъ какви да е недобри сръдства, за каквито се говори отъ тази трибуна и за каквито се говори и въ самата конте-стация.

Когато се дебатираше върху конте-стацията тукъ, спомена се, че тази конте-стация не е била подписана отъ нѣкои авторитетни хора, отъ лица прѣдставители на партии или отъ пропадналитѣ кандидати, за да може да ѝ се дадѣло нѣкакво значение. Г. Теодоръ Теодоровъ и по другъ случай е говорилъ върху това, че той отдава значение на една конте-стация само тогава, когато и лицата, които сѣ подписали тази конте-стация, му внушаватъ малко

или много довѣрие. И вижда се — поне туй се вижда отъ дебатирането, което направи г. Димчевъ — че лицата, подписавши конте-стацията, не внушаватъ довѣрие даже и на ораторитѣ, и вслѣдствие на тази неавторитетность, тѣ не искатъ да се спиратъ подробно върху всички факти и искатъ да бѣде оставена конте-стацията безъ послѣдствие, независимо отъ това, какво пише въ нея. Вѣрно е, г. г. народни прѣдставители, че г. Димчевъ се помъчи да разбие всѣки единъ фактъ, по-малкъ или по-крупенъ, и да докаже, че онуй, което се излага въ тази конте-стация, не е вѣрно, отъ една страна, защото лицата, които сѣ вписани вътрѣ, че сѣ вземали подкупъ, не сѣществуватъ, или пъкъ затова, защото било невѣроятно да се даде подкупъ на нѣкой отъ тѣхъ, понеже тѣ били прѣдставители на народната партия.

По първия въпросъ, за отдаване значение на подписитѣ въ конте-стацията и на количеството на подписането тази послѣдната, азъ съмъ напълно съгласенъ съ мнѣнието на г. Кръстья Мирски, който, мисля, е правъ въ изказаното отъ него мнѣние, че законътъ въ нищо не ограничава формата на самитѣ конте-стации, нито изисква, што тази послѣдната да бѣде подписана отъ много души. Щомъ е така, трѣбва да се приеме — и азъ мисля, че въ туй не може да има и споръ между насъ — че конте-стация, подписана даже отъ единъ избирателъ, може да бѣде прѣдметъ на обсъждане отъ народното прѣдставителство. Така што, количествеността, за която говорѣха нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, не може да отнеме интереса на народното прѣдставителство, за да се занимае то съ всичката сериозность съ онѣзи факти, които сѣ описани въ тази конте-стация.

По въпроса за авторитетностьта на тѣзи лица, менѣ ми се струва, че пакъ не сѣ прави тѣзи, които поддържатъ подобно едно мнѣние, затова, защото, г. г. народни прѣдставители, избирателниятъ законъ не говори за никакви авторитетности на избирателенъ гласъ или на избирателъ, нито пъкъ вие можете да приемете подобно едно мнѣние. За избирателната урна е важно правото на гласоподавателя да се яви да пусне своята бюлетина. Ако той има туй право, той може да извършва и всички онѣзи дѣйствиия, които избирателниятъ законъ му дава право да извършва, като на избирателъ. Прочее, че били добри или зли тѣзи личности, че тѣ не могли да заслужатъ авторитетъ въ лицето на нѣкои, че тѣ нѣмали нѣкакъвъ си общепризнатъ авторитетъ, това по никой начинъ не може да ви послужи за основание, за да считате, че такава конте-стация не би трѣбвало да бѣде разгледана, не би трѣбвало да бѣде обсъждана. Тогава по-добъръ ще бѣде да впишете въ избирателния законъ, че само авторитетнитѣ хора, и какви именно авторитетни хора би трѣбвало да бѣдатъ изслушани. Е добръ, Сюлейманъ Тефикъ-Беевъ, за когото вие или други говорятъ противъ личността му, е изборно лице: Казанлъшката околия му е дала нему довѣрие, като го е избрала за казанлъшки окръженъ сѣвѣтникъ. Той все таки трѣбва да бѣде авторитетенъ човѣкъ, за да може, като казанлъшки избирателъ, да авансира прѣдъ васъ извѣстни нарушения, станали по избора, и да моли народното прѣдставителство да се занимае съ тѣхъ.

Но азъ отивамъ още по-далечъ и казвамъ, че даже и да нѣма конте-стация по извѣстенъ изборъ, народното прѣдставителство не се лишава отъ правото, ако то забѣлжи извѣстни нередовности отъ книгата на дѣлото, само да повдигне въпроса за касирането или анкетирането или, въобщѣ, за унищожението на избора. Ако конте-стацията е само единъ поводъ отъ единъ избирателъ, за да се занимае народното прѣдставителство съ нередовноститѣ на извѣстенъ изборъ, толкозъ по авторитетно трѣбва да бѣде мнѣнието и на единъ народенъ прѣдставителъ, който ще се яви прѣдъ камарата и възъ основа на

книжа, въз основа на онуй, което той ще авансира, да иска вие да се занимавате с онъзи доводи, които той ще изложи.

Но Казанлъшкият избор не се констатира само от тѣзи лица, които сж подписани, а за него има вече извѣстно обществено мнѣние или, по-добър да кажа, въ обществото се борятъ двѣ течения: това сж течението, изразено въ в. „Миръ“, органъ на народната партия, и другото течение — мнѣнието на социалистичитѣ, изразено чрезъ в. „Камбана“, които от дълго време водятъ помежду си борба, водятъ помежду си споръ, да-ли дѣйствително онъзи факти, които в. „Камбана“ изнасяше, факти такива, каквито сж споменатитѣ въ констестацията, сж станали или не, и в. „Камбана“ намираше, че изборътъ на г. Гешова въ Казанлъкъ е тоже опороченъ. Не можеше ли днесъ съ туй публично слово, единъ народенъ прѣдставителъ, въз основа на такива данни, които изнася, които то е провѣрило, и, ако той се нагърбва, разбира се, съ истиността на тѣзи факти, да ги авансира тукъ прѣдъ народното прѣдставителство и да иска отъ него да се произнесе то върху тѣхъ? Прочее, менѣ ми се струва, че е много неоснователно туй домогване прѣдъ народното прѣдставителство, за да се иска непризнаването никакво значение, никаква авторитетност на онуй, което е писано въ констестацията. Менѣ ми се струва, че г. Теодоровъ е правъ, когато казва: „Азъ искамъ анкета“. И азъ мисля, че колкото сж по-големъ хората въ обществото, хора, които иматъ по-голема отвѣтственостъ въ туй общество — защото тѣ сж носители на извѣстни течения — колкото повече противъ тѣхъ се говори и се иска да се провѣри вѣрни ли сж или не извѣстни факти, лансирани противъ тѣхъ, толкова повече тѣзи хора трѣбва да се съгласятъ да бждатъ провѣрени фактитѣ. За народната партия се е говорило, че тя е партията, която само съ подкупничества си служи въ време на изборитѣ.

**Т. Теодоровъ:** Такива като Васъ го говорятъ, и съ данни, като тѣзи, които вие имате тукъ.

**В. Милевъ:** Откакто ние сме народни прѣдставители тукъ, толкова много избори минаха и нѣмаше нито въ една отъ констестациитѣ да се говори за народната партия, че била подкупвала, за да имаха възможностъ прѣдставителитѣ на народната партия тукъ, въ камарата, да излѣзатъ да кажатъ: „Ето момента. Всички вие вѣнка плещите, че ние подкупваме избирателитѣ, че ние се ползуваме съ златото; туй не е истина; изберете една анкета отъ безпристрастни хора, идете на мѣстото, докажете съ вашата анкета, че дѣйствително подкупваме или не подкупваме избирателитѣ“. Въ момента, когато народната партия ще иска да омие своето чело, за да докаже на всички свои противници, че не е вѣрна мълвата, че дѣйствително тя се ползува съ подкупничество...

**В. Георгиевъ:** Ама Васъ да пратятъ като анкеторъ.

**В. Милевъ:** Да, г. земледѣлски депутатъ, и менѣ да пратите анкеторъ, нѣма да съберкате; нѣма защо да ме покирате съ туй — да ме изпратите или не. Противъ васъ авансираха, че вие сте подкупвали избиратели въ Свищовъ; ние отидохме въ Свищовъ и доказахме, че вие не сте подкупвали.

**В. Георгиевъ:** Нищо не сте доказали.

**В. Милевъ:** Онуй, което се доказва, доказа се, но онуй, което не се доказва, казвамъ ви, че не се доказва.

**В. Георгиевъ:** За избора на г. Сарафова си затворихте очитѣ и го утвърдихте, при всичко че единъ

акцизенъ началникъ е осжденъ съ дѣло № 54 отъ 1910 г. И още смѣете да говорите за правда.

**В. Милевъ:** Менѣ ми се струва, че за честта и интереса на народната партия, за честта и интереса на единъ шефъ на политическа партия, като г. Гешова, и тѣ ще възприематъ анкетата, за която болшинството отъ провѣрочната комисия се е произнесло и нѣма защо тѣ да се страхатъ отъ това; ще иматъ тѣ прѣдставители вътрѣ и ще могатъ да авансиратъ всички доказателства, за да установятъ, че не е вѣрно туй, което се пише въ констестацията.

**Т. Теодоровъ:** Ами вие за толумитѣ, които биеха въ Вашия изборъ, за да плашатъ хората, съгласихте ли се да стане анкета?

**В. Милевъ:** Това е само фантазия, г. Теодоровъ.

**Т. Теодоровъ:** Азъ ще ви чета, какво се казва въ тази констестация за Васъ, но вие не искате да се очистите отъ петното.

**В. Милевъ:** Моля, г. Теодоровъ, ето единъ въпросъ. Азъ прѣдоставямъ на Васъ, г. Теодоровъ, да излѣзете вие, г. Теодоровъ...

**Т. Теодоровъ:** Да, да, но защо не се съгласихте тогазъ за анкета.

**В. Милевъ:** Тогава Ви прѣдложихъ и сега прѣдлагамъ на Васъ, г. Теодоровъ, вие да си изберете трима народника отъ София, не демократи, азъ ще имъ платя разноснитѣ, и да анкетиратъ.

**Т. Теодоровъ:** Късно е.

**В. Милевъ:** Моля. Азъ ще имъ платя разноснитѣ.

**Т. Теодоровъ:** Азъ Ви не ща разноснитѣ.

**В. Милевъ:** Нека тѣ провѣрятъ това и ако е истина, че въ Хасково толуми сж тупани въ изборитѣ, азъ ще поема всичкия позоръ.

**Т. Теодоровъ:** Защо не приехте тогава анкета по Вашия изборъ, по тая Ваша теория?

**В. Милевъ:** Азъ казахъ отъ трибуната по моя изборъ, че идеално се управлява въ Хасково. Вие не хвърляйте тия думи на мене. Азъ ще Ви кажа какво е ставало въ народнишко време въ Хасково. Вие биехте и изтезавахте; вие извадихте очитѣ на нашитѣ дѣца; недѣйте говори; ние нѣма да ви отмъщаваме, не сме ви отмъщавали.

**Т. Теодоровъ:** Добъръ, че Вашитѣ сж останали здрави и съвѣстта Ви е такава, за да клеветите. (Смѣхъ)

**В. Милевъ:** Азъ бихъ желалъ да се докаже, че азъ клеветя и да остане вѣрно туй, което г. Теодоровъ казва за мене. За мене и за обществото е много по-лесно и по-леко да остане единъ Милевъ невѣренъ въ своитѣ твърдѣния, защото единъ Милевъ е много малка частица въ политическия животъ на България, но не бихъ желалъ единъ Теодоровъ да излѣзе невѣренъ, да излѣзе лъжець; бихъ желалъ неговата честъ да бжде по-висока отъ честта на Милева и нека бждатъ пророчески неговитѣ думи за мене. Но азъ желая вие, г. Теодоровъ, чистъ да останете, защото вие ще управлявате сѣдинитѣ на тая България — азъ нѣма да бжда министъръ.

**Т. Теодоровъ:** Искахте, ама не можахте.

**В. Милевъ:** Никой пътъ, г. Теодоровъ, не съмъ искалъ. Азъ каня всички тия, които стоятъ на червената маса, да кажатъ нѣкой пътъ казвалъ ли съмъ имъ за такава работа.

**Т. Теодоровъ:** То не се казва; то се дава да се разбере само.

**В. Милевъ:** Азъ съмъ единъ сиромашъ ратникъ на общественото поле — това добръ трѣбва да го знаете — азъ съмъ изгубенъ за партията си, а Вие ще печелите отъ партията си.

**Т. Теодоровъ:** Ето, Вашата партия не Ви признава заслугитѣ. Загубени сте: не Ви признава заслугитѣ.

**В. Милевъ:** И противъ туй не роптая.

**Прѣдседателъ:** Г. Милевъ! Не се впускайте въ лични разправии, и Вие, г. Теодоровъ, не смущавайте Събранието; тукъ не е арена за лични разправии; въздържайте се, моля Ви се.

**Т. Теодоровъ:** Азъ отговарямъ на туй, което се говори.

**В. Милевъ:** Г. Димчевъ излѣзе съ едни официални удостоверения. Да си кажа право, г. докладчикътъ има любезността да ми даде изборнитѣ книжа въ дѣлото, за да мога и азъ да ги прѣгледамъ. Азъ не можахъ да прѣгледамъ онѣзи удостоверения, за които говорѣше г. Димчевъ, за да мога да излѣза прѣдъ народното прѣдставителство да твърдя за тѣхната вѣрност или невѣрност. Той ги чете. Вѣрвамъ въ тѣхната официалност, но не мога да се ориентирамъ, доколко може да се даде достовѣрност на онѣзи сѣждения, които вади отъ тѣзи факти, за които се говори вжтрѣ. Безспорно е, че грѣшката е отъ тѣхна страна, че не сж ги прѣдставили въ надлежното врѣме — възможно е да сж имали много уважителни причини за това — за да можемъ и ние да говоримъ по фактитѣ, които сж изложени въ тѣзи документи.

Но г. Димчевъ се спре да разправа за всички онѣзи свои дѣйствия, да оправдава себе си за всичко онуй, за което го изобличаватъ въ контестацията и да разказва като какъ е станалъ изборътъ въ Казанлъшка околия.

Прѣди всичко, г. г. народни прѣдставители, дължа много въ кратицъ да кажа двѣ думи за Казанлъкъ и за Казанлъшка околия. Бившиятъ народенъ прѣдставителъ, тѣсенъ социалистъ, г. Кирковъ, въ една своя рѣчь, като народенъ прѣдставителъ, отъ тази трибуна бѣ ярко обрисувалъ политическитѣ страсти на Казанлъкъ и Казанлъшка околия. Г. Димчевъ, който искаше да убѣди народнитѣ прѣдставители въ туй, че народната партия имала най-силната и най-мощната организация тамъ, се силаваше да докаже, че влиянието на тази народна партия и нейната популярностъ сж били изключителната причина, за да може тя да излѣзе съ свой кандидатъ. И това се твърди отъ г. Димчева, че народната партия не отъ днесъ е силна тамъ, а е била отъ много години силна. Но никой пътъ народната партия не е изпитвала борбата сама въ Казанлъшка околия, а винаги тя се е борила въ коалиция съ други оппозиционни партии и, когато се е борила въ коалиция съ други партии, тогавъ дѣйствително е спечелвала. Азъ нѣма да говоря подробно върху туй, но дължа да кажа, че въ Казанлъкъ има политически кантори за гюлово масло, но нѣма силни политически партии, съ изключение на социалистическата. Народната партия, вѣрно е, държи нѣколко гюладжийски кѣщи, . . .

**Т. Теодоровъ:** Ами демократическа гюладжийска кѣща нѣма ли?

**В. Милевъ:** . . . вѣрно е, че държи повече гюладжийски кѣщи и тѣзи гюладжийски кѣщи сж силни въ деня на избора, силни сж затуй, защото тѣ държатъ въ своитѣ мощни капиталистически рѣцѣ селската маса. Ако туй е силата на народната партия, азъ не ѝ завиждамъ. Това е за гр. Казанлъкъ.

Въ околията народната партия нѣма тия организации, за които г. Димчевъ идва тукъ да говори. И азъ бѣхъ по селата, и азъ познавамъ Казанлъшката околия, защото съмъ родомъ отъ Казанлъкъ, и зная колко е голѣма силата на народната партия по селата. По селата народната партия е много слаба, по селата народната партия не проявява животъ на сѣществуване, по селата народната партия, даже въ селски избори, никой пътъ самостоятелно не се е борила. Това е народната партия въ селата. И на помощъ сега на народната партия дойдоха почти всички гюладжийски кѣщи — Христовъ Тодоръ, Папазовъ — Никола мисля се казва — въ туй число и други нѣколко кѣщи, които удариха агитация за въ полза на г. Гешова, и работѣха да взематъ избора.

**Т. Теодоровъ:** Кажете коя е демократическата гюладжийска кѣща?

**В. Милевъ:** Братътъ на тази гюладжийска кѣща, единъ Вашъ роднина, Митко Папазовъ, и той тоже агитираше за васъ.

**Т. Теодоровъ:** Той вашъ ли бѣше, та ви напусна? Значи, и демократическа партия нѣма тамъ, понеже нѣмате гюладжия; гюладжията ви отиде въ Виена, ми се струва.

**В. Милевъ:** Срѣдствата, съ които народната партия се ползуваше тамъ, не бѣха срѣдства отъ голѣмъ, отъ високъ мораленъ интересъ. Отъ изборнитѣ книжа се вижда, че народната партия може да се е ползувала отъ слѣдното срѣдство: да изпише 5 или 10.000 — не знамъ колко — картини отъ Русе, за да ги прѣсне между избирателитѣ и да казва: „Ето коя е демократическата партия; тя е, каже, кървава, тя произведе кланета“, и съ туй оръжие агитатори на народната партия навсѣкждѣ ходиха и навсѣкждѣ агитираха. На много мѣста тѣ въведоха дѣйствително въ заблуждение избирателитѣ съ тѣзи картини, които прѣснаха съ десетки хиляди между избирателитѣ.

**В. Димчевъ:** Г. Милевъ! Възмущавамъ се. Единъ случай такъвъ не можете ми каза. Други си служеха съ това. Недѣйте ме прѣдизвиква.

**В. Милевъ:** Азъ твърдя, че народната партия изписваше картини отъ Русе и тя ги пращаше изъ селата. Азъ видѣхъ народняци да раздаватъ тия картини и спорѣхъ въ с. Енина за тия картини; 3¼ часа говорихъ въ с. Енина и спорихме сѣ за русенскитѣ кланета.

**Т. Теодоровъ:** Това ли е кабахатътъ на народната партия, че раздавала картината на русенскитѣ кланета; това ли е поводъ за анкетиране?

**В. Милевъ:** Въ контестацията се изтъква, че народната партия е подкупувала избирателитѣ и се цитира не единиченъ подкупъ, а се цитира подкупъ, станалъ въ много села. Като-че-ли подписавшитѣ контестацията сж въ съглашение и съ мислитѣ на г. Петра Пешевъ, защото отъ тази трибуна г. Пешевъ говорѣше за касапница и клане на българския народъ.

**П. Пешевъ:** Това е истина: касапница направихте въ Русе.

**И. Инджовъ:** Ами Дуранг-колакът и Шабла?

**П. Пешевъ:** Недѣйте оскърбява.

**Т. Теодоровъ:** (Къмъ г. Инджова) Гледайте фотографията на русенската случка по-хубаво.

**В. Милевъ:** Въ с. Срѣднотерово избирателитѣ разпаятъ, че не правителството сложи десетъ овни, ами тамъ се отвори касапница отъ народната партия и се викаха избирателитѣ да ядатъ отъ нея. И Вие, г. Пешевъ, не искате да обърнете внимание на тия факти, Вие ги считате за недостатъчни, за да кажете: мораленъ ли е изборътъ на г. Гешова въ Казанлъшка околия или е ненормаленъ.

**Т. Теодоровъ:** Къдѣ бѣше това, г. Милевъ, въ кое село, въ с. Срѣднотерово ли бѣше?

**В. Милевъ:** Избирателитѣ, подписавши контестацията, посочватъ на много имена. Азъ нѣмахъ възможностъ да провѣря, да-ли г. Димчевъ опроверга съ тѣзи свои документи съществуването на всичкитѣ тѣзи личности, за които се говори тукъ, че дѣйствително сж били подкупени; но имената, които се цитиратъ съ онуй удостовѣрение, което ви прѣдставява г. Димчевъ, то е, което трѣбва да накара народнитѣ прѣдставители да постаноятъ една анкета, за да видятъ, да-ли туй, което се говори тукъ, е истина, или туй, което трибунътъ на народната партия идва да твърди отъ трибуната на Народното събрание, е истина. И менѣ ми се струва, че народното прѣдставителство ще изпълни не само единъ свой дългъ, но ще спази и буквата на закона, защото азъ отричамъ онази теория, че народниятъ прѣдставителъ е съдебенъ заседателъ: ако се приеме тази теория на съдебно заседание, Народнитѣ събрания ще отиватъ далечъ въ правдинитѣ на българския народъ, защото народнитѣ прѣдставители ще могатъ да прокаратъ тукъ закони по съвѣсть и по убѣждение. Вие ще оправдавате тогавъ най-насилническитѣ камари, онѣзи, които суспендиратъ и законитѣ, защото народнитѣ прѣдставители ще кажатъ: „ние сме съдебни заседатели — туй ни бѣ убѣдението, туй ни бѣ съвѣстѣта.“ Не, народното прѣдставителство, което пише закона, трѣбва да каже, станали ли сж изборитѣ по закона или не. Народното прѣдставителство трѣбва да се базира на това. И ако тълкуванията на нѣкои г. г. народни прѣдставители сж въ смисълъ, че ако се докаже прѣдъсѣдишката, че дѣйствително единъ народенъ прѣдставителъ е избранъ чрѣзъ подкупничество, той губи правото на пълномощие, тогавъ по-големо право има едно Народно събрание, прѣди да чуе даже присѣдата на сѣда, да се обърне то чрѣзъ свои пълномощници и да пита, да-ли е имало тѣзи срѣдства при избирането или не е имало тѣзи срѣдства. Пунктъ пети на чл. 49 отъ избирателния законъ говори не за случантѣ, когато изборътъ ще се разисква, а за тѣзи случаи, когато народниятъ прѣдставителъ е вече избранъ, когато неговиятъ изборъ е вече утвърденъ, когато той има, казвамъ, всичкитѣ качества на единъ правилно утвърденъ народенъ прѣдставителъ. Менѣ ми се струва, че нѣма защо нито прѣдставителитѣ на народната партия, нито другитѣ г. г. народни прѣдставители да скъпятъ да се провѣрятъ онѣзи факти, които сж изложени за с. Срѣднотерово, които сж изложени за с. Александрово, които сж изложени, казвамъ, за всички други села, цитирани тукъ въ самата контестація.

Г. г. народни прѣдставители! Въ контестацията се говори, че не е имало въ гр. Казанлъкъ тютюнъ.

В. „Прѣнорецъ“ писа едно дълго антрефиле по този случай — азъ протелефонирахъ туй антрефиле. Въ гр. Казанлъкъ въ сѣбота и недѣля нѣмаше драмъ тютюнъ и всичкитѣ тютюнджии казваха: „Агитаторитѣ на народната партия изкупили тютюна.“

**И. Инджовъ:** Вѣрно!

**Т. Теодоровъ:** На цѣлия ли Казанлъкъ изкупили тютюна?

**В. Милевъ:** На цѣлия Казанлъкъ.

**Т. Теодоровъ:** Това Вие вѣрвате ли го?

**В. Милевъ:** Вѣрвамъ го. Азъ не можехъ да си купя тютюнъ.

**Н. Козаревъ:** Това вѣрвате ли го?

**В. Милевъ:** Вѣрвамъ го. Силавамъ се на единъ радославистъ — на Ивана Хаджибончевъ, фабрикантъ въ гр. Казанлъкъ, при когото азъ отидохъ и го помолихъ да ми даде тютюнъ, а той ми заяви: „Всичкиятъ тютюнъ е изкупенъ; въ Казанлъкъ, казва, нѣма тютюнъ; ще ти дамъ отъ приемната ситая двѣ-три цигари, за да запушишъ.“

**Т. Теодоровъ:** Затова ти си се разсърдилъ на народняцитѣ! (Смѣхъ)

**В. Милевъ:** Избирателитѣ отъ Казанлъшката околия разказваха на всички и азъ мога да ви цитирамъ имена, които твърдѣха положително, че тютюнитѣ се носѣха въ сѣбота срѣщу недѣля вжтрѣ въ селата и се раздаваха на избирателитѣ.

**Т. Теодоровъ:** Вие казвате, че взели тютюна отъ Казанлъкъ и го занесли въ селата, а въ контестацията се казва, че и въ селата нѣмало тютюнъ.

**Прѣдседателъ:** Моля, г. Теодоровъ, дайте възможностъ на оратора да говори.

**В. Милевъ:** Въ контестацията се твърди, че въ Казанлъкъ сж се подкупвали избирателитѣ при урнитѣ. Азъ увѣрявамъ народното прѣдставителство, че ще се докажатъ флагрантно явнитѣ подкупничества отъ агитаторитѣ на народната партия въ Кърненската махала.

**Н. Козаревъ:** Защо нѣма актове за това?

**В. Милевъ:** Азъ ще Ви кажа, защо нѣма актове. Азъ бихъ желалъ да се вика прѣдседателъ на Кърненската секция, сѣдия, който ще ви установи, че въ изборното мѣсто дѣйствително сж се давали подкупи отъ агитаторитѣ на народната партия.

**Е. Начевъ:** Защо не е вписалъ туй въ протокола?

**К. Мирски:** Защо не го е казалъ на прокурора? Това е негова длѣжностъ.

**Н. Козаревъ:** Тамъ ние сме получили най-малко гласове.

**Т. Теодоровъ:** Въ тази секция ние имаме най-малко гласове, отколкото имаме въ другитѣ секции.

**В. Милевъ:** Азъ ви говоря искрено и, повтарямъ, не бихъ желалъ, за ваша честъ да се установятъ тия факти, не бихъ желалъ тѣ да се докажатъ. Вие недѣйте мисли, че азъ идвамъ да ви говоря неистини. Нѣмамъ абсолютно никакъвъ интересъ да отивамъ

да маскаря — кого? — Г. Гешова, съ когото абсолютно никакво познание нѣмамъ.

**Т. Теодоровъ:** Защо не го познавате, затуй говорите така. Ако го познавахте, нѣмаше да говорите така.

**В. Милевъ:** Нѣмамъ защо и на васъ да се сърдя. Не твърдя, че г. Гешовъ е подкупвалъ, а твърдя, че народната партия въ гр. Казанлъкъ вършеше подобни работи. Вие, за да се извадите светци, се навърхлихте много неоснователно върху насъ и не искате да се проверятъ тѣзи факти; страхъ ви е, когато ние искаме да се проверятъ за васъ тѣзи факти. Демокрацията, г. г. народни прѣдставители, се бори съ едно оръжие навсѣкѣ въ свѣта противъ всички сръдства, които употребяватъ малки или голѣми хора, за да насилиятъ свѣстѣта на избирателя, за да бѣде измѣнена неговата воля; демокрацията и въ България трѣбва още повече да въстава противъ всички опѣзи, които съ желѣзото, съ парата искатъ да боравятъ между този народъ. (Ржкопѣскане отъ мнозинството) Тежко и горко на този народъ, който ще остане да се управлява отъ подкупници народни прѣдставители и да му рѣшаватъ съдебата подкупени избиратели! Корупцията, за която се говори въ отговора на тронното слово, е най-голѣма, най-силна тукъ, въ изборитѣ. Демокрацията не трѣбва да допуска тази корупция. Навсѣкѣ въ свѣта демокрацията се бори противъ това зло — златото — защото то е, което съблазнява гладния, за да яде, то е, което съблазнява голия, за да се облѣче. Противъ тѣзи съблазни възстанете, вдигнете си гласа. Ако партията на г. Гешова въ Казанлъкъ е чиста отъ подкупничества, ние съ аплодиране ще утвърдимъ избора му и ще кажемъ: българската преса е шантакна, тя лъже, тя мошеничи; българските избиратели излѣгахъ и насъ, за да назначимъ нѣкаква анкета. Но, ако се докаже, вие прѣдставители на тази партия, имайте тогазъ доблестта да се защитите тукъ.

Може ли да се млъкне, обаче, прѣдъ тѣзи крупни факти, които сж изтъкнати тукъ, въ контестацията? Е, ще ми възрази г. Теодоровъ, че азъ говоря неистини, за да правя впечатлѣние, но азъ нѣма да соча на имена. Единъ кметъ, нашъ партизанинъ, въ сѣбота слѣдъ обѣдъ, когато се готвѣхъ да отида въ читалището „Искра“, за да говоря, поднесълъ едно заявление въ околийското управление, съ което казва: „Отказвамъ се отъ демократическата партия; азъ ще агитирамъ за народната партия“. Този кметъ бѣ позлатенъ съ 400 л. — ние знаемъ това положително. Дайте анкета, за да се докаже.

**Т. Теодоровъ:** Кой е той?

**В. Милевъ:** Казахъ, че нѣма да ви соча имена. Вие ще ме обвините, че азъ лъжа?

**Т. Теодоровъ:** Отъ кое село е този кметъ? Кажете името му.

**В. Димчевъ:** Азъ казвамъ, че това е въпросъ на честъ. Азъ ще се откажа отъ политическа дѣйностъ, ако се докаже това.

**В. Милевъ:** Каквото желаете ми говорете, но нѣма да ви посоча името му. Кажете, че съмъ анонимникъ, но нѣма да ви послушамъ, за да ви кажа името му.

**Т. Теодоровъ:** Тогава Вие сте човѣкъ безъ доблестъ и човѣкъ безъ срамъ.

**Отъ мнозинството:** А-а-а!

**В. Милевъ:** Моята доблестъ е по-голѣма отъ Вашата.

**Т. Теодоровъ:** Доблестта Ви отива дотамъ, щото Вие клеветите анонимно отъ най-високото мѣсто въ България — отъ трибуната на Народното събрание. Вие лансирате факти и не смѣте да назовете имена — това е долно, това е подло! Трѣбва да кажете името, трѣбва да кажете лицето, щомъ то е извършило прѣстѣпление — инакъ трѣбваше да мълчите. Азъ оставамъ на България и на тази камара да Ви ирѣцѣни поведението.

**Прѣдседателятъ:** (Звъни) Г. Теодоровъ!

**Т. Теодоровъ:** Отъ трибуната не се говори тѣй, г. Милевъ.

**В. Милевъ:** За всички Ваши комплименти, г. Теодоровъ, азъ покорно Ви благодаря.

**Прѣдседателятъ:** На г. Теодорова правя напомниване за неговото буйство и за оскърблението, което си позволи да направи на г. Милева.

**Т. Теодоровъ:** Азъ съжалявамъ, по неговото поведение ме прѣдизвика. Всички г. г. народни прѣдставители трѣбваше да протестираатъ, когато единъ народенъ прѣдставителъ казва, че на единъ човѣкъ е дадено подкупъ 400 л. и не смѣе да нарече името му. Каква държавна тайна има тукъ?

**Н. Гешевъ:** Той каза, че ще го каже прѣдъ анкетната комисия.

**Т. Теодоровъ:** Не, сега да го каже. Анкета я има, я не. (Звънение)

**Н. Кичевъ:** Моля, г. Теодоровъ, дръжете свѣтитѣ си за Васъ; ние нѣмаме нужда отъ Вашитѣ свѣти, почтени г. Теодоровъ.

**Т. Теодоровъ:** Азъ казвамъ мѣннието си.

**Прѣдседателятъ:** Моля, продължавайте, г. Милевъ.

**В. Милевъ:** Г. г. народни прѣдставители! Когато въ една контестація се твърди отъ известни лица, че сж съществували подкупи, менъ ми се струва, че не би трѣбвало отъ тѣзи послѣднитѣ да се изисква подробно изброяване на всички тѣзи случаи, въ които е имало дѣйствително подкупи, защото често пъти подкупа, може-би ще го докажете, може-би и да го не докажете; но когато има хора, които съ подписитѣ си излизатъ и ви казватъ: този и този дѣйствително взеха пари, или: този и този агитаторъ дѣйствително ходѣше и раздаваше пари и бѣ агитаторъ на еди-кой си политическа партия, менъ ми се струва, че имате всичкото основание, ако не да вървате безусловно въ това, то поне да проверите туй, което тѣ твърдятъ. Не е възможно и не е мислимо да бѣдатъ прецеждани въ една контестація всички случаи. Ако въ тази контестація сж изброени толкозъ многото случаи на подкупъ — г. Димчевъ се стремѣше да посочи, че не сж много случаитѣ, въ които се говори за подкупъ — питамъ се азъ, дали тя е едно основание, за да се твърди, че не трѣбва да се уважи едно рѣшение на комисията, за да стане проверка на избора? Казахъ се въ тази контестація, че ако въ тѣзи, въ тѣзи и въ тѣзи села ние твърдимъ, че има дѣйствително подкупъ, вие можете да си прѣдставите, че и въ другитѣ села, кждѣто не сж били тѣзи избиратели, подписани въ контестацията, могла е дѣйствително да се ползува тази сѣщата партия съ онѣзи сръдства, съ които се е ползувала въ селата, отъ кждѣто сж лицата, които тѣ визиратъ, че сж били подкупени. И нѣма защо, слѣдователно, нито имена да посочвамъ, нито повече факти да по-

сочвамъ. Достатъчно е туй да се цитира на нѣколко мѣста — однородни случаи отъ подкупничество — за да може да се каже има ли или нѣма основание, за да отиде една анкета отъ страна на народното прѣдставителство да провѣри вѣрни ли сж тѣзи факти или не сж вѣрни.

Струва ми се, г. г. народни прѣдставители, че доводитѣ, които г. Димчевъ изтъкна, не обориха фактитѣ въ контестацията. Но какъ вие ще приемете за достоверно онуй, което говори г. Димчевъ, а не искате да приемете за такова онова, което се говори въ контестацията? За да можете съ спокойствие да се произнесете върху твърдѣнията на г. Димчева, който се явява да говори съ извѣстни документи върху онѣзи факти, които сж изброени въ контестацията, струва ми се, че вие ще трѣбва да възприемете непрѣмѣнно мнѣнието на болшинството отъ комисията. И азъ дълбоко вѣрвамъ въ това, че вие ще се съгласите съ туй мнѣние; ще искате да докажете, че вие се гнусите отъ подкупничествата, че вие сте дѣйствително истински поддържатели на свободата на избирателя, че вие се стремите, като народни прѣдставители и като обществени дѣйци, да каните българския избирателъ не въ името на златото да гласоподава или да не гласоподава за васъ или въобще за отдѣленъ народенъ прѣдставителъ, а ще го каните въ името на вашата личностъ, въ името на партията, къмъ която принадлежите, въ името на правдата и справедливостта. И зъ името на тази правда и въ името на тази справедливостъ азъ намирамъ, че вашиятъ воцъ, за да бѣде анкетиранъ изборътъ въ Казанлъкъ, с най-правилното разрѣшение на въпроса. (Ръжкоплѣскане отъ мнозинството)

**Недѣлчо Георгиевъ:** Защо отъчера не искахте туй, г. Милевъ?

**Прѣдседателъ:** Моля г. г. народнитѣ прѣдставители да рѣшатъ да се продължи засѣданieto, защото часътъ минава 8. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ да се продължи засѣданieto, да си вдигнатъ ръжката. (Мнозинство) Приема се.

Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Г. г. народни прѣдставители! Тоя изборъ, който отиваше най-редовно въ дебатитѣ си, трѣбваше да се острасти; той се острасти не по наша вина, а пакъ по вината на почтения г. Теодоръ Теодоровъ. И той, който, може-би, винаги смѣта себе си за правъ, а смѣта насъ за криви, служи всекѣдневно да доказва тѣмъ противното. Когато почтениятъ старозагорски народенъ прѣдставителъ г. Димчевъ говорѣше много искрено, азъ го прѣкъснахъ, като му заблѣжихъ, че ако ли наистина има такива цѣлни документи, каквито той притежава, съ които цѣли да установи, че всичкитѣ онѣзи хора, които сж показани въ контестацията като свидѣтели или пъкъ свидѣлствуватъ за нѣкакви си корумпирани дѣйствия сж фиктивни, лъжовни — прѣдставятъ се двѣ свидѣтелства, за да се докаже, че тѣзи хора, които сж показани въ контестацията, сж фиктивни, лъжовни — безспорно е, че всички ние, сериозни хора, които дебатираме по единъ въпросъ отъ капитална политическа важностъ за нашата страна и за достоинството на парламента, трѣбваше да видимъ, истина ли е това или не. То направи своето впечатлѣние и на мене направи сериозно впечатлѣние. И азъ не направихъ нищо друго, освѣн онова, което дългътъ на всеки единъ съвѣстенъ, честенъ човѣкъ му диктува; казахъ: „Г. Димчевъ, ако вие прѣдставѣте тѣзи удостовѣрения въ комисията по провѣрката на изборитѣ, вѣроятно хората, които сж били за анкета, при такива потресающи факти,

щѣха да кажатъ, че нѣма нужда отъ анкета, щѣше да се докаже, че тази контестация, наистина, е една мистификация, както казва г. Теодоровъ. Но г. Теодоровъ се нахвърля върху мене и отиде по дяволитѣ администрацията и каза, че тажъвъ министъръ на вътрѣшнитѣ работи въ България досега не е виждалъ.

**Е. Начевъ:** Такова нѣщо не е казвалъ. Само когато вие казахте, че трѣбва да се провѣри, тогава вие каза.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Правъ ли бѣхъ азъ да направя възражението на г. Димчева? Бѣхъ много правъ, г. г. народни прѣдставители. Ето, два факта ще ви посоча, за да видите какъ мога да разколѣбая хората, които можахъ да останатъ подъ впечатлѣнието на г. Димчева, и, може-би, сериозно да разколѣбая нѣкои, когато имъ прочета удостовѣренията. Първо, вие сте взели удостовѣренията на 22 октомври, прѣди деветъ дена отъ днесъ. Изборътъ на почитаемия г. Гешовъ с вече отъ 3—4 дни на дневенъ редъ. Вие непрѣмѣнно имахте удостовѣренията прѣди четири дена поне, г. Димчевъ.

**В. Димчевъ:** Нѣмахъ ги.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Защо тогава не направихте една отъ най-пжтнитѣ работи, да кажете: г. г. членове на комисията, съберете се, ето ви нови данни? Въ такъвъ случай всички, съ познаване на работата, щѣха да съставятъ за себе си едно убѣждение. Но вие не направихте това.

**Т. Теодоровъ:** Какъ ще се събератъ? Тѣ не сж се събирали по-прѣди, че тогазъ ли? По-прѣди отъ 30 души 13 се събрали.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Моля Ви, г. Теодоровъ, оставете ме да се изкажа. А тоя начинъ, г. г. народни прѣдставители, е единъ отъ много опаснитѣ за провѣрката на изборитѣ. Г. Теодоровъ пръвъ ще го разбере. Ако ли трѣбва изведнажъ да се скорпирзира народното прѣдставителство съ неизвѣстни на комисията данни, азъ мога да ви прѣдставя случай, които ще бѣдатъ най-нежелателни за провѣрката на изборитѣ. Прѣдставете си, че въ деня, когато се дебатира изборътъ, злосторници хора, прѣстѣпни хора издадатъ лъжовни свидѣтелства, и единъ режимъ, който не се зачита тукъ, въ сжщата минута може да сезира народното прѣдставителство и да каже, че фактитѣ, изложени въ контестацията, сж тѣмко обрватни по удостовѣрения на надлежнитѣ урѣждения или на надлежнитѣ лица — а такива работи въ България сж ставали и могатъ да ставатъ — и, прѣди да знаете злосторството или фалшификацията на тѣзи удостовѣрения, ще подведете съвѣстѣта на народното прѣдставителство да утвърди единъ изборъ или да не го анкетира. Не казвамъ, че това се отнася за този случай, но ако се установи този пътъ, той ще бѣде много опасенъ.

**Т. Теодоровъ:** Колко пжти вие сте чели документи въ послѣдния моментъ!

**Министъръ Н. Мушановъ:** Азъ не казвамъ, че случаятъ е такъвъ, но казвамъ, че практиката е опасна, и народнитѣ прѣдставители винаги могатъ да се подвеждатъ много лесно.

**Н. Козаревъ:** Г. министре, вчера на докладчика г. Мисловъ съобщихъ, че счита ли за нужно да свика комисията и наново да провѣри телеграмитѣ и това удостовѣрение, което щѣхме да прѣдставимъ въ комисията,

**Министъръ Н. Мушановъ:** Г. г. народни прѣдставители! Кой не остана отъ васъ подъ впечатлѣнието, че всички хора, показани като свидѣтели въ конте-стацията, сѫ личности фиктивни, хора, които не съ-ществуватъ като избиратели въ Казанлъшката око-лия? Азъ не зная, дали е тъй, но азъ останахъ подъ впечатлѣнието, че всичко това е една лъжовна конте-стация. Ще ви прочета сега удостоверението отъ почтения, даже много почтения кметъ на гр. Ка-занлъкъ — г. Бозвелювъ — на когото името само като ви спомена, че е подписано отдолу, смѣтамъ, че е дѣйствителна и вѣрна тая бумага. Тѣй почитамъ азъ този човѣкъ. Единъ фактъ нуженъ пакъ за насъ — набърже-набърже, въ малкото врѣме, което имахъ, азъ направихъ справка, че има 49 души свидѣтели, посочени въ конте-стацията, за да установяватъ разни обстоятелства, а въ удостоверението вие имате 15 души, за които кметъ на Казанлъшката градска община установява, че нѣма такива лица, а за дру-гитѣ казва: (Чете) „Че слѣднитѣ избиратели: Митю Драгювъ“ и т. п. — седемъ души — „не фигуриратъ въ сжщитѣ избирателни списъци, а вмѣсто тѣхъ фигу-риратъ други“. И азъ ще съпоставя името на всѣки единъ отъ тѣхъ съ името, което фигурира въ списъ-цитѣ. Митю Драгювъ фигурира въ списъцитѣ като Митю Ст. Драгювъ; вториятъ, Михалъ Дечевъ — Михалъ Д. Костадиновъ, навѣрно Михалъ Дечевъ Костадиновъ, съ три имена; третиятъ, Митю Ива-новъ — Митю Ивановъ Кючуковъ; четвъртиятъ, Ни-кола Кънчевъ — Никола Д. Кънчевъ; петиятъ, Ни-кола Писановъ — Никола Д. Писановъ; шестиятъ, Христо Царя — Христо Христовъ Царъ и Иванъ К. Гробниевъ. Казва се отгорѣ, че братя Качулеви не фигуриратъ въ избирателнитѣ списъци, защото това е фирма „Братя Качулеви“; какви сѫ имената, не зная.

Г. г. народни прѣдставители! Имахъ ли право да кажа, че може наистина да се случатъ работи, които подозирахъ? Ето, както виждате, осемъ души, удо-стоверени отъ самия кметъ на гр. Казанлъкъ.

**Т. Теодоровъ:** Г. Димчевъ казваше за първитѣ, че не сѫ записани, а за тѣзи не се знае. (Смѣхъ) Нема г. Димчевъ удостоверение, че всички сѫ дѣйствителни? Той прочете само първата половина и спрѣ. Послѣ ви каза за другитѣ, че не имъ съответствували на-пълно имената. Малко ли е да има вътрѣ 15 души измислени?

**Министъръ Н. Мушановъ:** Г. г. народни прѣдста-вители! Г. Димчевъ, който говори, е човѣкъ, когото познавамъ. Азъ не съмъ отъ ония, дѣто ще го смѣ-татъ, че е безчестенъ, но защо вие го оскърбявате, като ми казвате, че той е казалъ това?

**Т. Теодоровъ:** Азъ казахъ, че той не е казалъ това, което вие казвате.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Това е фактъ, г. г. на-родни прѣдставители; това удостоверение всѣки отъ васъ може да го прочете, за да не смѣтате, че азъ съмъ лъжець, или че фалшифицирамъ това, което чета. Та когато сега тѣй изтълкувате фактитѣ и се вижда, че отъ 50 души, които сѫ показани въ кон-те-стацията, 15 не ги намѣрихъ, нѣмахъ врѣме да ги търся, намѣрихъ само шестъ отъ 15-тѣ въ първата половина — може да е мой грѣхъ, азъ нѣмахъ врѣме да провѣря тѣзи работи; провѣрихъ ги сега, като оти-дохме на отдишъ — но да кажемъ, че сѫ десетина души хора, които ги нѣма, нѣма да се умаловажи фактитѣ, че 35 души има, които сѫ дѣйствителни лица. И ако тѣй сложимъ въпроса, правъ ли бѣхъ азъ, г. Теодоровъ, когато Ви казахъ, че вие са-мичкѣ повдигате такива въпроси тукъ, че наистина и хората, които се бѣха убедили за утвърдението на избора, вие ги карате да се съмнѣватъ и да ис-

катъ, може-би, неутвърдението или анкетирането на избора.

**Т. Теодоровъ:** Азъ не ги карамъ да се съмнѣватъ, а вие ги карате.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Моля, г. Теодоровъ, моя длъжностъ тукъ, като министъръ на вътрѣшнитѣ работи, не е да съвѣтвамъ народното прѣдставител-ство да анкетира, утвърдява или да касира изборитѣ. Традицията на тоя кабинетъ, откакъ сме дошли на-власть, е да посочи на факти, които сѫ въ състояние да дѣйствуватъ тѣй или инакъ върху съвѣстѣта на народното прѣдставителство, да даде тълкуване по известни въпроси отъ юридическа стойностъ, които се повдигатъ отъ страна на народнитѣ прѣдстави-тели. Азъ зная само едно за тоя изборъ, че липсва едно условие, което би дало най-големата тежестъ на тая конте-стация — нека да го кажемъ — единъ голѣмъ недостатъкъ на нашитѣ политически партии, защото азъ бѣхъ подъ впечатлѣнието, че тоя из-боръ съдържа много некрасиви и корумпирани ра-боти. Но когато единъ виденъ прѣдставителъ на со-циалистическата партия у насъ, г. Джидровъ, чо-вѣкъ, който се бори постоянно за чистотата на на-шитѣ политически партии и се бори устойчиво за свободата на този народъ, не е ималъ смѣлостѣта да постави подписа си на една конте-стация, тогава, ко-гато той или хората мислятъ, че тамъ е имало въз-мутителна корупция, азъ смѣтамъ, г. г. народни прѣдставители, че бихъ отишълъ противъ себе си, лично азъ; шестъ партии се борятъ, всички видни хора се борятъ и да нѣма виднитѣ хора на партиитѣ да подпишатъ конте-стацията или да накаратъ своитѣ хора да я подпишатъ и да изложатъ фактически вси-ката работа, това е недостатъкъ на нашия политиче-ски животъ. Нека приематъ тѣ отговорностѣта, че служатъ най-много на корумпирани партии, тѣ пле-диратъ прѣдъ васъ всички, че тѣ сѫ прави. (Ржко-плѣскане отъ мнозинството)

**Д. Мишевъ:** Вѣрно!

**Министъръ Н. Мушановъ:** То е първиятъ въпросъ, който на мене прави впечатлѣние.

Второ, г. г. народни прѣдставители, вие знаете, че винаги се смѣта, че прѣстѣплението само по себе си е единъ фактъ, който се прѣслѣдва, доколкото може да се накажатъ прѣстѣпницитѣ, тоя, който подкупва или оня, когото подкупватъ. Но тамъ не е въпросътъ при провѣрката на избора; доколкото тѣзи прѣстѣпни дѣйствия биха имали значение за резултата на избора — това е политичното въ про-вѣрката на избора, и вие трѣбва сами, по вашата съвѣстъ да разберете това. Ако ли даже се устано-вѣха всички тѣзи факти, тѣ биха ли наистина на-малнили количеството на избирателитѣ, гласопода-вали въ полза на г. Гешова, съ хиляда души, за да може да смѣтате, че неговиятъ изборъ е взетъ подъ влиянието на тия прѣстѣпни дѣйствия, то е ваша работа, вие тамъ ще рѣшавате. На мене, г. г. на-родни прѣдставители, прѣдстои да спомена само онова, съ което завърши г. Милевъ: нѣма по-опасна изва за демократическитѣ режими, отколкото е под-купничеството въ изборитѣ. България прѣмина вече епохата на физическитѣ насилия; тѣ, може-би, но бѣха тѣй опасни и, може-би, никога нѣма да бѣдатъ опасни за демокрацията, защото тя има физическата сила винаги да се противопостави на насилията, а демокрацията нѣма пари. Тѣй е обикновено. И ко-гато тя се изправи спрѣмо ония, които култивиратъ въ нашата страна култа на парата, култа на зла-тото, азъ ви казвамъ, тамъ се състои засега най-о-пасниятъ, най-опасниятъ червей, който ще разяде основитѣ на демократическа България. То има и

друга слабост, г. г. народни прѣдставители, защото насилникътъ е достоенъ човѣкъ, който поне може да поеме отговорността за насилията си прѣдъ очитѣ на цѣль свѣтъ, а оня, който корумпира, който подкупва съ пари, е по-доленъ, защото дѣ минава това магично сръдство, никой не го вижда; то е тайно и то дава право на всички, които си служатъ съ пари, да могатъ наистина да докарать винаги прѣстапни резултати и да иматъ куража, смѣлостта да бждатъ прѣдъ свѣта честни и чисти хора. Затова е опасно. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

**К. Мирски:** За голѣмо внимание на сждитѣ.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Но азъ мисля, изборътъ на г. Гешова да не го свързвамъ съ тѣзи факти, защото азъ никакъ не съмъ забравилъ само една истина, която смѣтамъ, че ще приемете всички: нашитѣ дебати тукъ, относительно политическата стойностъ на нашитѣ партии, никога нѣма да дадатъ единствената оцѣнка. Ние може да сме заблудени, ние може да се лъжемъ, ние може да не сме видѣли нѣщо; българското общество, въ сръдата на което ставатъ и се разиграватъ всички тѣзи страсти, то има своята свѣсть, и азъ ви увѣрявамъ, че то досега има вече своя прѣцѣпка за похватитѣ на нашитѣ политически партии въ изборитѣ. Вие искате да констатирате само отъ любовъ къмъ изкуството, че г. г. народняцитѣ сж харчели пари въ Казанлъкъ и мислите съ това да констатираме още единъ фактъ на корупция въ тази страна. Азъ съмъ увѣренъ, г. г. народни прѣдставители, че, ако всичко това е вѣрно, казанлъжкото общество знае много добръ, защото вие може да знаете само онуй, което ще ви кажатъ, а тамъ знаятъ всичко, което нѣма да ви кажатъ, че похватитѣ на тая партия въ изборитѣ сж опорочени. Българското общество, тая сръда, която живѣе съ нашия политически животъ, тя си има вече свое мнѣние. И ако бѣше въпросътъ тукъ, когато ние разглеждаме единъ изборъ, да даваме атестация за честностъ, за порядъчностъ или непорядъчностъ на партията, азъ бихъ ви накаралъ наистина, като длъжностъ наша, на едно учрѣждение, да направимъ анкета. Но не тази е длъжността на Народното събрание. То иска да знае, при условията, при които сж станали тия избори, даже съ тия корумпирани сръдства да ги кажемъ, ако тѣ сж истински, тѣ влияха ли и могатъ ли да влияятъ на избора, защото не ние въ днешното Събрание, пакъ г. Теодоровъ и почтената народна партия изплѣзнаха нѣкакъ, измѣстиха въпроса изъ правилния пътъ, по който той трѣбваше да си върви. При това настроение на всички почти, да приемемъ този изборъ за редовенъ, даже безъ анкета, какво пожела, г-да, г. Теодоровъ и почтената народна партия? Тѣ пожелаха да дадете тукъ атестация на народната партия, че тя не си служи съ такива работи.

**Т. Теодоровъ:** Лъжете се. Отъ Васъ атестация не ща.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Това бѣше единствената цѣль на г. Теодорова, който се провикваше отъ тамъ: „Виждате ли вие, демократи, социалисти, мѣщеници, които пишете и тржбите всѣкидневно, че има корупция въ избора, какъ се лъжете, защото тѣзи удостоверения доказватъ туй?“ Това не трѣбваше за избора и за сждбата на г. Гешова; това трѣбваше само да се даде атестация отвѣнъ на българското общество, че народната партия съ такива сръдства не си служи. Азъ тази цѣль не гоня, когато искамъ рѣшение отъ Народното събрание въ една или друга смисълъ, и не тая цѣль вие трѣбва да гоните съ вашето гласуване.

Тѣзи сж моитѣ нѣколко думи, които азъ трѣбваше да кажа, и съ туй да смѣтна, че изпълнихъ длъж-

ността си като министъръ на вътрѣшнитѣ работи. Тия двѣ удостоверения сега, които азъ взехъ отъ тамъ, наедно съ контестацията, ми даватъ правото, г. Теодоровъ, да Ви погледна сега азъ по-отгорѣ и да ви кажа: често пакти Вие служите на демокрацията повече съ Вашитѣ постепенни отрицания и постоянни атаки, отколкото всѣки единъ отъ тѣзи (Сочи мнозинството), който седи и мълчи на своя чинъ. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

**Прѣдседателъ:** Има думата г. Никола Кжневъ.

**Г. Кжневъ:** Г. г. прѣдставители! Струва ми се, че нито цѣхмѣ да губимъ толкова врѣме, нито пъкъ въ станалитѣ досегашни разисквания цѣмѣ да има тази струя на разгорещаване, както забѣлжи г. министъръ Мушановъ, това енергиране, ако ние си бѣхме дали ясонъ отчетъ за властта, която парламентътъ има, когато провърва изборитѣ; ако имаме едно правилно схващане за правата на парламента при разрѣшаване на въпроса: трѣбва ли даденъ изборъ да се валидира или да се инвалидира. Поради липса, струва ми се, на правилно схващане на този въпросъ, ние разисквахме много врѣме по избора на г. инженера Сарафовъ; виждате, че разисквахме доста и по избора на г. Гешова; вѣроятно, ще има да разискваме доста и по оня на г. Табурнова.

Г. г. прѣдставители! Когато парламентътъ има да се произнася по валидността или по правилността и дѣйствителността на избора, той не законодателствува, той не упражнява законодателна функция, а упражнява чисто сждебна функция. Той е, тъй да кажемъ, сждъ, той е сждъ съ сждебни засѣдатели, той е жури. Каква е нашата длъжностъ, когато имаме прѣдъ себе си една контестация? Нашата длъжностъ е да видимъ, да провъримъ оплакванията въ тази контестация и да ги провъримъ не като прѣдставители на тази или онази партия, а като членове отъ едно държавно учрѣждение, отъ една държавна институция, отъ единъ парламентъ. Тукъ ние не ще дѣйствуваме като прѣдставители нито на демократическата партия, нито на народната партия, нито на коя и да било партия. Дѣйствуваме като прѣдставители на българския народъ въ своята цѣлокупностъ. Това гласи конституцията, и менъ ми се виждаше много непонятно какъ прѣждеговорившитѣ оратори, както г. Милевъ, а също и другитѣ, често тукъ внасяха единъ елементъ въ своитѣ разисквания, който би могълъ да бжде прѣдметъ или внасятъ въ рѣчи, произнасяне на публични стггди, на мегдани, но не въ едно държавно учрѣждение, въ единъ парламентъ. Единъжъ ние, народнитѣ прѣдставители, повикани да се произнесемъ по въпроса за валидността или не на даденъ изборъ, играемъ ролята на единъ сждъ съ сждебни засѣдатели, на едни жури, намъ се налага първата обязаностъ да опрѣдѣлимъ естеството и прѣдѣлитѣ на нашата властъ, като сждъ, и да разберемъ, каква е тая властъ, какви сж нейнитѣ прѣдѣли и наспоредъ туй да дѣйствуваме, безъ да си правимъ какви да сж подмѣтания за честността или нечестността на Драгана или на Стояна. Установено единъжъ, че парламентарната практика въ всичкитѣ културни държави смѣта атрибуцията, прѣдоставена на парламента по отношение провърката на избора *vérification du pouvoir*, както казватъ французитѣ, е атрибуция чисто сждебна, а не легислативна, това установено, много лесно е вече да разрѣшимъ всички други въпроси безъ страсть, безъ шикани, безъ подмѣтания, безъ оскръблениа, дѣйствувайки само отъ името на обществения интересъ, дѣйствувайки само въ изпълнение на тая своя обязаностъ, наложена ни отъ законитѣ, да ги разрѣшимъ правилно. Тѣзи, които познаватъ добръ парламентарната практика въ другитѣ държави, каз-

вать, че единъ народенъ прѣдставителъ, избранъ, но не още утвърденъ отъ парламента, е единъ презумптивенъ народенъ прѣдставителъ. Не е достатъчно вие да получите болшинство отъ гласоветъ въ дадена избирателна околия, за да се смѣтате като дѣйствителенъ народенъ прѣдставителъ, а е необходимо още парламента да потвърди вашия изборъ; до момента на утвърдението на този изборъ отъ парламента или до момента на проверката на вашето пълномощно, както казватъ французитъ *vérification du pouvoir*, вие сте само единъ прѣдполагаемъ народенъ прѣдставителъ. Проверката ви дава вече окончателно мантията на народенъ прѣдставителъ. Тогава въ каква посока трѣбва да се прави тази проверка? Какви въпроси парламента трѣбва да възбужда и да разрѣшава, когато има да изпънява наредбата на чл. 125 отъ избирателния законъ, споредъ който „Народното събрание е единствениятъ съдия за правилността и дѣйствителността на изборитъ“. Въ конкретния случай, за да не отивамъ далечъ, ще трѣбва, г. г. народни прѣдставители, да ви кажа, че по мнѣнието на единъ добъръ коментаторъ на конституционнитъ френски закони и на другитъ държави, извѣстниятъ писателъ Еженъ Пиеръ, правата на камарата, когато има да се произнася по валидността на избора, иматъ за прѣдметъ три въпроса: избираемостта на прогласения кандидатъ, моралната стойностъ на избора, и трето, материалната стойностъ на полученитъ гласове. Ето, тукъ никой не оспорва избираемостта на г. Гешова. Какво се оспорва тукъ? Не се оспорва и материалната стойностъ на полученитъ гласове. Г. Гешовъ е получилъ 2.709 гласа, и никой не е дошълъ тукъ да каже, че това прѣброяване е неправилно. Значи, двата въпроса, които, споредъ Еженъ Пиеръ, сж едни отъ прѣдметитъ на правата на Народното събрание, когато има да проверява единъ изборъ, тѣ сж за насъ тукъ безспорни. Кой е спорниятъ въпросъ? Моралната стойностъ на избора. Ето, тукъ се не атакува личността на избрания, не се засѣга неговото лично достойнство, неговиятъ моралитетъ, пѣкъ и нѣма никакво значение, г. г. народни прѣдставители, личността на единъ прогласенъ кандидатъ, когато вие имате да се произнасяте по валидността или не на избора. Абстрахирайте се вие за минута отъ личността — Драганъ ли е, Иванъ ли, Стоянъ — това не ви интересува. Туй, което васъ трѣбва да интересува, то е пѣтътъ, по който той е дошълъ тукъ, въ камарата — тая процедура, не само процедура изборна, но и прѣдизборна и околноразборна, конкомитантна, слѣдизборна и пр., тая съвкупностъ отъ дѣйствия, които прѣдшествуватъ избора, които го съпровождатъ и които иматъ въ края на крайщата за резултатъ едно опрѣдѣление на компетентния съдъ, съ което се обявява Драганъ Стояновъ за избраникъ на дадена околия. Ето, вие видите, тукъ се атакува моралността на срѣдствата, употребени отъ хората, които сж дѣйствували за г. Гешова, атакува се не тѣхната моралност — обърнете внимание — а се атакуватъ тѣхнитъ дѣйствия, тѣхнитъ постѣпки. Тогава, защо има тукъ да се горещимъ? Намъ остава като съдии, като жури, безъ никакво горещене, безъ никакво взаимно обвинение и оскръбление, да видимъ какъ трѣбва да постѣпимъ ние, какво трѣбва да направимъ въ конкретния случай, когато единъ български избирателъ, упражнявайки едно дадено му отъ закона право, се обръща къмъ парламента и го моли не да инвалидира избора — това не се иска въ контекстацията — но да допусне проверка на онѣзи факти, на онѣзи данни, които се алегира въ контекстацията. Кои сж фактитъ и даннитъ, азъ ще ви ги кажа въ едно резюме, защото г. докладчикътъ ви чете цѣлата контекстация, но не ни даде едно резюме.

Жалкото е, че въ нашия парламентъ не се приема поредъкътъ, приетъ въ френския парламентъ, споредъ

който, колчемъ има да се разглежда единъ контекстованъ изборъ, докладътъ е писменъ. Той се печати дори въ тѣхния държавенъ вѣстникъ, прѣди още парламента да почне своитъ дебати. Тамъ, въ Франция, изборитъ се дѣлятъ на: *contestés et non contestés*, оспорени и неоспорени. Досѣжно неоспоренитъ избори, може докладътъ, рапортътъ да бѣде вербаленъ, но колчемъ се касае за единъ изборъ, чиято валидностъ се атакува, рапортътъ трѣбва да бѣде писменъ, отпечатанъ, раздаденъ своеврѣменно на народнитъ прѣдставители, плусъ обнародване въ „Държавенъ вѣстникъ“, а тѣй нашата практика, тя е несъвмѣстима съ онова уважение, което парламента трѣбва да отдава на единъ народно-прѣдставителски мандатъ, на едно народно прѣдставителско пълномощно; ние трѣбва да погледнемъ по-сериозно на онази обязаностъ, която изпъняваме въ силата на закона, когато се произнасяме по валидността на избора; трѣбва да разберемъ, че всички тукъ стоимъ въ името на този вотъ, който днесъ се оспорва, въ името на сѣщата воля, която се атакува, досѣжно извѣстна избирателна околия. Вотътъ, мандатътъ на единъ народенъ прѣдставителъ се презумира да е изразителъ на волята на българскитъ избиратели въ дадена околия. И ние сме длъжни да зачитаме тази воля, защото въ името на нея ние стоимъ тукъ и изпъняваме наложенитъ ни отъ конституцията обязанности. Тѣй леко не може да се гледа на единъ прѣдставителски мандатъ. Този мандатъ, по принципъ трѣбва да се смѣта, че е даденъ правилно и, за да го инвалидирате, трѣбва да имате сериозни и безспорни данни, че той дѣйствително е продуктъ на противоморални и противозаконни дѣйствия. Презумцията е, че всѣки мандатъ е полученъ правилно, а противното трѣбва да се докаже. Но, на кѣсо, да дойдемъ на прѣдмета.

И тѣй, г. г. народни прѣдставители, единъ български избирателъ, упражнявайки едно дадено му отъ закона право, се е обръналъ къмъ Народното събрание и е алегиралъ въ своята контекстация факти, възъ основа на които той иска, вие да издадете рѣшение за анкетирането на избора, т. е. за изследване и издирване на онѣзи факти, които той сочи; не иска отъ васъ да анулирате този изборъ, а иска отъ васъ да му дадете възможностъ да докаже това. Ние сме съдъ; нека ми позволите да ви кажа, че ипещътъ въ дадения процесъ, ако щете, или обвинителтъ, това е подписавшиятъ контекстацията; отвѣтникътъ е г. Гешовъ, а ние сме съдътъ. Този, който е подписалъ контекстацията — контекстаторътъ — се обръща къмъ насъ, журитъ, съда съ съдебни заседатели, и ни казва: „Ето факти, които сж отъ естество да опорочатъ избора на г. Гешова, молимъ ви, моля съда — ще кажа азъ, политическия съдъ — да ми даде възможностъ да докажа тия факти“. Е добръ, ние какво ще направимъ? По тѣзи въпроси има установена парламентарна практика; не сме ние, които ще създаваме сега тази практика: нашиятъ парламентъ е единъ отъ най-младитъ парламенти, и намъ не остава, освѣнъ да видимъ, каква е тази практика въ онѣзи държави, дѣто институцията, парламента се е зародилъ, развивалъ исторически и отъ дѣто ние сме копирали тази институция. Е добръ, тамъ разрѣшаватъ въпроса така: безъ да се каратъ, безъ да си подмѣтатъ, отъ двѣ нѣща — едно: или наведенитъ въ контекстацията — французитъ казватъ още и *protestation* — въ протестацията факти, сж отъ естество, бидейки доказани, да опорочатъ избора, или, бидейки дори доказани, не сж отъ такова естество. Ако фактитъ, бидейки установени, сж отъ естество да опорочатъ избора, тогава вие ще допуснете анкетата, защото иначе, ще извършите една неправда, ще извършите едно нарушение на вашитъ обязанности. Парламентътъ е силенъ; той е властенъ, но всѣка властъ на парламента трѣбва да се движи въ рамкитъ и на разумъ,

на обществените интереси, на политическите интереси и на морала. Когато ние имаме широка власт, то не ще рече, че ние можем да се движим въ посока противоморална, противна на обществените интереси, противна на законите. Ние, народните представители, или парламентът, преди всичко, първо трябва да даде пример за зачитане на законите, за зачитане на обществената нравственост и на обществените интереси. Ето, прочее, предишните на нашата власт. Прескочим ли тези предиши, ние нарушаваме нашата власт. Веднага се връщаме към въпроса. Когато, прочее, парламентът, когато вие, г. г. народни представители, имате преди вас дадена контестация, първото нищо, което трябва да направите, е туй: да съгледите, да систематизирате фактите, като ги очистите от фразити — фразата настрана — да извадите само фактите, да съпоставите тия факти с резултата от избора, на първо място, с броя на гласовете, които е получил кандидатът, и после, като турите на едната страна на възните, фактите, на другата страна на възните, гласовете, ще видите накрай ще натегне — като справедлив съдия, без да държите сметка, да-ли е г. Гешов, да-ли е г. Пешев, да-ли е г. Табурнов, г. Муханов, г. Моллов или Драганов — безразлично: това е с народен изборник, каквото име и да носи той, към която партия и да се числи. Тук нямаме разлика на народните представители; ние всички сме само народни представители — не сме, нито демократи, нито национали, нито нищо — въз може да сме такива. Когато вие видите, както казах, по вашата съвест, по вашето убеждение като съдебни заседатели, че действително, ако фактите, посочени въ контестацията, бидейки установени, сж от естество да опорочат избора, допуснете анкета. Ако-ли тези факти не сж от естество да опорочат избора, няма да допуснете анкета. Защо? Защото това е елементарна и даже процесуална истина въ съдилищата — не се доказва това, което няма значение: и да го докажете, никакво влияние не ще упражни. Примерът аз ви казах, когато говорих по избора на г. Сарафова; н бях кратък. Оплакваха се избиратели, че въ деня на избора, г. бирникът, движимъ от желанието да помогне на един кандидат, отишъл въ с. Драганов, да го наречем, и заставял дажко-платителът него денъ да плаща данъка. Вамъ е известно, че законът забранява на г. г. бирниците да искат данък от данкоплатците въ изборния и дори въ предизборния денъ. Той, г. бирникът, обаче, отишъл въ самия денъ на избора въ туй село и стегнал хората — „Пари искамъ“. — Ние пари. — Пари и свършено — ще ви секвестрирамъ имота. Накарва ги даже да отидат въ града, насам-нататък да се блъскат за пари, и времето изминава. Освѣтн това идва ли на умъ на един селянинъ да прави изборъ, когато бирникът го стѣга за данък и той трябва да търси пари от лихваря? Е, ще разберете, че има нищо по-важно за него въ дадения моментъ. И по този начинъ не по-малко, казахъ, отъ 15 души сж били лишени от възможност да отидат да гласоподават. Казахъ ви, че азъ, бидейки тогава председател на Варненския окръженъ съдъ, като длъжностно лице, участвахъ въ разрешението на контестацията. Бѣше думата за окръжните избори. Азъ си зададохъ слѣдующия въпросъ — има ли значение това оплакване, да допуснемъ за минута, че действително е вѣрно; ако допуснемъ, че 15 души сж били лишени от възможност да отидат да гласоподават. Отговорихъ — има, защото разликата бѣше въ три гласа. Не помня името . . .

**К. Мирски:** Не е важно.

**Н. Къневъ:** Да. То бѣше, струва ми се, едно-времешенъ лѣсничей — кандидатът — и струва

ми се членъ на либералната партия. Важното е, че ние казахме: щомъ разликата е три гласа, а 15 души явно е, че тоя фактъ, бидейки установенъ, ще има значение. Отидохъ самъ азъ лично да изследвамъ — бѣхъ командированъ да отида самъ въ селото да изследвамъ. Изследвахъ. Бѣха ми представени самите квитанции, които носѣха датата на изборния денъ. Фертигъ — доказа се. Казахъ ми още лично: „Ние не можахме да отидемъ да гласоподаваме.“ И тогавъ ние дадохме мѣние — тогавъ комисията даваше само мѣние — и покойниятъ д-ръ Стойловъ, министъръ на вътрѣшните работи, на основание на нашето мѣние, инвалидира избора и заповѣда да стане новъ изборъ. Така трябва и тукъ да разрешимъ въпроса, г-да, безъ всѣкакви взаимни обиди, съ пълно спокойствие.

Да видимъ сега, какви сж фактите, които се сочатъ въ тая контестация, защото нѣкои отъ г. г. ораторитъ, мои другари, които говориха по-рано, бѣха неясни, други бѣха недостатъчно ясни — това не го казвамъ за укоръ — но затуй, защото ни е нужно да имаме пълна представа за тия факти. Трябва да ви кажа, че азъ си дадохъ трудъ да изуча пълното досие; помагаше ми дори и г. Козаревъ, за да видя, какъ стои този въпросъ, защото дѣйствително въ в. „Камбана“ трѣбѣше се и струва ми се още се трѣби, че тукъ имало грозни подкупи. Вземахъ си най-обстойно бѣлѣжки, смлѣхъ фактите, тъй да се каже, систематизирахъ ги, и отъ всичката тая дълга контестация, азъ извадихъ само слѣдующето, което може да се нарече факти, а всичко останало е фразеология.

Първо, съмишлениците на г. Гешова давали пари на избиратели, точно посочени тукъ. Азъ вземахъ само имената на тези, които сж точно посочени, защо има подмѣтания за Иванча, на Драганча, които не вземахъ. Нека ви кажа и азъ точно, за да излагамъ факти, а не фрази, тъй, както се излагатъ въ контестацията. Ето ви контестацията; можемъ да я оставимъ, защото азъ съмъ съгледилъ всичко, което е изложено въ нея. Твърди се въ контестацията, че агитаторитъ или, нека кажа по-добре, че агитаторътъ П. Хр. Боровъ — за да бѣда по-ясенъ, за да имаме единъ прецизенъ фактъ, *un fait précis* — билъ далъ 20 л. на Мустанъ Насталовъ отъ с. Борново — виждате, това е ясно, прецизно; същиятъ далъ 5 л. на Алилъ Ах. Кестеловъ отъ сѣщото село, 5 л. на Ради Неновъ отъ гр. Казанлъкъ, 4 л. на Ст. Ивановъ отъ гр. Казанлъкъ, 7 л. на Хр. Игнатовъ отъ сѣщия градъ, 2 л. на Стояна Христовъ сѣ отъ гр. Казанлъкъ, 10 л. на Донча Д. Долапчевъ отъ сѣщия градъ, 5 л. на Христа Илчовъ отъ сѣщия градъ, 5 л. на Дим. Драгневъ отъ сѣщия градъ, 3 л. на Георги Стояновъ отъ сѣщия градъ, 5 л. на Кирю Добревъ отъ сѣщия градъ; на други, Добри Казаковъ и Хр. Кушаджиевъ, казва се, далъ пари за месо — колко, не се казва. Въ контестацията се посочватъ още и свидѣтели за установяване на изложенитъ досега факти — защото азъ смѣтамъ за отдѣленъ фактъ всѣко даване на пари; то е отдѣлно прѣстѣпно дѣйствие. Като свидѣтели се сочатъ въ тази контестация г. г. Дим. Стояновъ, Георги Ивановъ, Митю Драгнеолу. Второ, агитаторътъ Тодоръ Христовъ — казано е Т. Христовъ, не знамъ, да-ли собственото име е Тодоръ не го познавамъ — билъ далъ пари както слѣдва: 5 л. на Стойко Теневъ, 5 л. на Христа Костовъ, 2 л. на Хр. Ст. Кефаловъ — той е отъ с. Турня, а другитъ, струва ми се, сж отъ гр. Казанлъкъ, не съмъ точно обозначилъ. Дадени сж още 10 л. на Колю Цигулката, 16 л. на Доча Ангеловъ, 2 л. на Юда Бералъ, 1350 на Теодоси Килевъ, 4 л. на Михала Дечовъ, 7 л. на Стефана Танинъ, 10 л. на Митю Ивановъ, 2 л. на Никола Писановъ, 100 драма вино на Стояна умопобъркания, 30 л. на Мехмедъ Тосалия, 5 л. на Христа Царѣтъ, и 5 л. на

братя Качулови. Нѣма да се спирамъ върху другитѣ, защото тукъ се казва: на 10 души отъ с. Енина по 1 грошъ, на други 200 л.; азъ изоставямъ това, за мене то не е фактъ, а само една много мъглива, много неопредѣлена алегация, както казватъ *allegation vague* — не съдържа нищо опредѣлено. Ето ви, значи, първото обвинение. Нека сега се спремъ за минутка върху него, прѣди да минемъ къмъ другитѣ.

Почтениятъ г. Димчевъ прѣдстави двѣ свидѣтелства. Азъ помолихъ г. министъръ Мушанова, у когото бѣха тѣзи двѣ свидѣтелства, да ми ги даде да направя провѣрка — защото той нѣма бѣлѣжка за имената, а азъ имамъ обстойна бѣлѣжка за тѣхъ — да видя, да-ли лицата, посочени и прѣдставени отъ г. Димчова въ удостоверенията, фигуриратъ въ контестацията, и второ, ако фигуриратъ, колко души отъ тѣхъ фигуриратъ. Г. министъръ Мушановъ се е спрѣлъ само върху последната частъ отъ удостоверенията. Но има нѣщо по-важно, за да види г. Димчевъ, че въ бързината си, а не по желание, е направилъ една голѣма грѣшка. Отъ посоченитѣ въ контестацията лица, имената на които азъ ви съобщихъ тукъ, намѣрихъ въ прѣдставенитѣ отъ г. Димчева удостоверения всичко на всичко осемъ души. Както виждате, азъ съмъ записалъ поименно 26 души, като оставямъ необозначенитѣ лица и като вземамъ само онѣзи лица, чиито имена сѣ посочени и за които се сочи, че имъ сѣ били дадени пари и колко — оставатъ всичко на всичко 26 души. Отъ тѣхъ, споредъ удостоверението подъ № 6.059 отъ 22 октомврий 1910 г., издадено отъ Казанлъшкото общинско управление, само осемъ души, г-да, фигуриратъ въ контестацията. И тѣй, отъ изброенитѣ отъ мене по-рано 26 души само имената на слѣднитѣ лица се споменаватъ въ удостоверението, или, да кажемъ по-ясно, отъ посоченитѣ въ удостоверението лица — тѣ сѣ повече — оказватъ се въ контестацията само слѣднитѣ лица, слѣднитѣ имена: 1) Ради Неновъ отъ гр. Казанлъкъ, 2) Ст. Ивановъ, 3) Дончо Долапчиевъ, 4) Христо Илчевъ, 5) Димитъръ Драгневъ, 6) Кирю Добревъ, 7) Христо Комарджиевъ, 8) Колю Цигулката; има тукъ още единъ Ст. Танинъ, който трѣбва да е дeвeти. Тѣзи лица, имената на които азъ ви четохъ, се срѣщатъ съ лицата, посочени въ удостоверението. Въ удостоверението, което прѣдстави г. Димчевъ отъ Казанлъшкото общинско управление — азъ ще кажа сега за другитѣ — намираме, г-да, 15 души. Отъ тѣзи 15 души, имената на седемъ души не сѣ посочени въ контестацията, нѣма ги; но да ви кажа поименно.

**Т. Теодоровъ:** Нѣма нужда. Туй не е важно.

**Н. Кжневъ:** Щомъ не е важно, да минемъ тогава по-пататѣкъ. Ако азъ казахъ да ви ги прочета, то е, за да бѣда по-ясенъ за васъ. — Въ сѣщото удостоверение на Казанлъшкото градско-общинско управление вече сѣ посочени и други осемъ имена, за които говори г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, а онѣзи 15 сѣ други. Значи, въ удостоверението се говори за 15 илюсъ 8, 23 лица, отъ които осемъ души фигуриратъ въ контестацията, а останалитѣ не фигуриратъ затуй, защото или имената имъ никакъ не се срѣщатъ, или пъкъ защото тѣ си фигуриратъ подъ сѣщото име, само съ една добавка — напр., Никола Д. Кжневъ и Никола Кжневъ, защото баща ми е Димитъръ, та азъ се пиша Никола Д. Кжневъ; писано е, значи, прѣзимето, безъ да се пише собственото име на бащата. И прѣдстави се второ едно удостоверение отъ Енинската община подъ № 1.778 отъ 24 октомврий 1910 г. Това удостоверение съдържа три имена: Христо Димировъ, Иванъ Торлаковъ, Христо Матевъ. Нито единъ не фигурира въ контестацията.

**Министъръ Н. Мушановъ:** И азъ сѣщо провѣрихъ.

**Н. Кжневъ:** Моля Ви, г. министре, азъ по-добре провѣрихъ, защото азъ си вземахъ обстойни бѣлѣжки. Както виждате, общо взето, 26 души сѣ. Не казвамъ, че това е грѣшка на г. Димчева, но хората, които сѣ вземали това удостоверение — нека ми бѣде позволено да подозирамъ — така сѣ нагласили, щото въ удостоверенията, които се прѣдставятъ тукъ, да има 26 души, колкото сѣ и въ контестацията.

**Н. Козаревъ:** Грѣшката може да бѣде отъ туй, че тѣзи, които сѣ дали контестацията, сѣ прѣписвали отъ в. „Камбана“.

**Н. Кжневъ:** Възможно е, г. Козаревъ, но виждате, каква малка хитринка е направена.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Както имъ уйдисва.

**Н. Кжневъ:** Това е една малка хитринка. На пръвъ пътъ се е мислило, че тукъ, като ни дадатъ тѣзи удостоверения и като ги прочете г. Димчевъ — който самъ не ще ги е провѣрилъ, трѣбва да го знае — ние ще кажемъ това, което каза почтениятъ г. Теодоръ Теодоровъ, именно че има мистификация. Г. Теодоровъ много добросъвестно е казалъ...

**Т. Теодоровъ:** Щомъ осемъ души сѣ измислени, несъществуващи лица, достатъчно е. Азъ потвърждавамъ, че това е мистификация.

**Г. Палашевъ:** Изглежда, че самитѣ удостоверения сѣ мистификация.

**В. Димчевъ:** Г. Кжневъ! Ако е възможно, позволете ми едно обяснение.

**Н. Кжневъ:** Моля, и двѣ позволявамъ.

**В. Димчевъ:** Вие казвате, че съмъ употребилъ хитрина. Азъ като-че-ли видѣхъ сега една хитрина. Името Ради Неновъ въ контестацията е № 1, а по свидѣтелството № 2; на Дончо Долапчиевъ по контестацията е № 5, по свидѣтелството — № 3; на Стефана Ивановъ по контестацията е № 2, по удостоверението — № 4 и т. н. — не сѣ изложени въ редъ.

**Н. Кжневъ:** Не Ви обвинявамъ, г. Димчевъ. Далежъ е отъ мене мисълта да подозирамъ у Васъ каквато и да е некоректностъ въ тая работа; но азъ подозирамъ този, който е далъ удостоверенията, защото туй съвпадение ми прави впечатление.

**Т. Теодоровъ:** Не може да Ви прави впечатление, защото тѣ сѣ ни пратени отъ мѣстото; ние не сме ги искали и не сме знаели има ли ги или ги нѣма.

**Министъръ В. Молловъ:** Не е така. Който ги взема, трѣбва прѣдварително да провѣрва.

**Н. Кжневъ:** Сега азъ не зная, но прави ми впечатление обстоятелството, че въ контестацията сѣ именувани, фигуриратъ 26 души, и въ удостоверението сѣ пакъ 26.

**Т. Теодоровъ:** 23 казахте.

**Н. Кжневъ:** И други три още — всичко 26. На пръвъ погледъ, този, който нѣма възможностъ да провѣри, ще каже това, което каза почтениятъ г. Теодоровъ — че тукъ има грозна мистификация; но оказа се, както забѣлѣжи единъ народенъ прѣдставителъ, че сѣ мистифицирани свидѣтелствата. Азъ допускамъ, че и осемътѣ души да фигуриратъ, ще

фигуриратъ подъ други имена. И заключавамъ, за да мина по-нататъкъ, удостоверението, прѣдставено отъ г. Димчева, далечъ отъ да опровергае имената на лицата, потвърждава ги. Оставаме си, слѣдователно, че този фактъ не е опровергнатъ съ това удостоверение. Трѣбва да кажа и това, както правилно забѣлжи г. Милевъ, че само у насъ може да се търпи такава практика, щото въ момента, когато се разглежда единъ изборъ, тогава да четемъ тукъ удостоверения. Това не се допуска въ никоя чужда камара. Азъ имамъ тукъ и пандектитъ, и съчиненията на Еженъ Пиеръ и Жюль Пудра; правихъ справки и навсѣкждѣ се оказа, че прѣседателитѣ на камаритѣ веднага прѣкъсватъ оратора, който прочита единъ документъ, непрѣдставенъ своевременно въ комисията, а у насъ четемъ и вѣстници, и протоколи отъ партии, и търпимъ, и слушаеме, губимъ си времето.

**А. Стамболийски:** Най-първо, трѣбваше на г. Такева да се направи тая бѣлжка.

**Н. Кжневъ:** Не обвинявамъ никого. Грѣшката е обща, а не е само на Петка или Ивана.

**Д-ръ П. Табурновъ:** (Възразява нѣщо)

**Н. Кжневъ:** Г. Табурновъ! Когато седнете дѣйствително на това мѣсто, тогава ще забѣлжвате. Вие още не сте утвърдени като народенъ прѣдставителъ. Ще видимъ и Вашия изборъ.

**Т. Теодоровъ:** Щомъ е опозиционеръ, ще го касирате.

**Н. Кжневъ:** Ние имаме практика да ги касираме, ако гледаме отъ партийно гледище; но тия въпроси ние ще разглеждаме не отъ партийно гледище.

**К. Мирски:** Г. Кжневъ знае, че за истинския демократъ опозиционеритѣ сж скъпа стока.

**Н. Кжневъ:** Този малкъ апострофъ ми дава възможностъ да направя една малка забѣлжка: ако азъ разглеждамъ въпроса като членъ на демократическата партия, азъ бихъ молилъ всички другари ведно да вдигнемъ ръката и да го утвърдимъ. Много просто. Каква практическа полза има да инвалидираме избора на г. Гешова? Врѣда може да има, защото ще отидатъ утрѣ да кажатъ: „Ето демократитѣ инвалидираха избора на г. Гешова, боятъ се — той е грозна сила. А-а-а, ние сме по-голъма сила“. Или ще се намѣрятъ недобросѣвѣстни хора, които да хвърлятъ инсинуациитѣ, за които говори г. Краевъ — че държавниятъ глава искалъ да влѣзе г. Гешовъ въ парламента и поради това демократитѣ получаватъ нѣкаква заповѣдъ. Ние не получаваме заповѣдъ, освѣнъ отъ народа. Това трѣбва всѣки да знае. Искамъ да ви кажа, ако азъ дѣйствувахъ тукъ като демократъ, щѣхъ да кажа: и г. Табурнова утвърдете, и г. Гешова утвърдете, и свищовския изборъ утвърдете; грѣшка направихте, като демократи, защото партийенъ интересъ нѣмаме, партийна врѣда имаме. Но азъ разглеждамъ тукъ въпроса не като демократъ, а като членъ на парламента и като народенъ прѣдставителъ, като лице, облѣчено съ властъ, което носи частъ отъ народния суверенитетъ, и като така, имамъ обязаности, наложени ми отъ закона, отъ моята политическа съвѣстъ и искамъ тѣхъ да изпълня. Иначе, заповѣдайте, г-да, влѣзте, още 5—10 души опозиционни депутати, колкото искате, можете да влѣзете. Ние сме силни морално.

**Т. Теодоровъ:** Това отнася ли се до цѣлата демократическа партия? Цѣлата ли партия е такава?

**Н. Кжневъ:** Вие виждате, че разполагате съ такава свобода, съ каквато никой другъ не е разполагалъ. Г. Теодоровъ! Вие знаете, че въ ваше врѣме 20 души се касираха и биха, а г. Табурновъ е членъ на една партия, която беше депутатитѣ въ парламента, и пѣнось при това той е авторътъ на „lex taburnica“.

**Д-ръ П. Табурновъ:** Отъ оная вечеръ правимъ репетиция по изборитѣ!

**Н. Кжневъ:** Азъ Васъ не обвинявамъ, азъ говоря за партията. Ние сме бивши другари съ Васъ.

**Д-ръ П. Табурновъ:** Само че отъ 17 години не сме си продумвали.

**Н. Кжневъ:** Лично противъ Васъ нѣмамъ нищо.

**Прѣседателътъ:** На прѣдмета, г. Кжневъ.

**Н. Кжневъ:** Не съмъ виноватъ, че господата ме прѣкъсватъ, но сега — прѣко на прѣдмета, г-да. — Грѣшка направи почтениятъ г. Димчевъ, дѣто тукъ се впусна въ единъ анализъ на фактитѣ не отъ гледището на това, доколко тѣ, ако бѣха установени, можеха да опорочатъ избора, но отъ гледището на тѣхната вѣрностъ или невѣрностъ. Това не е наша работа. Ние не сме властни, по силата на чл. 124 алинея послѣдна отъ избирателния законъ, да се произнасяме, да-ли извѣстенъ алегиранъ фактъ е правъ или неправиъ. Напр., за да илюстрирамъ моята мисль, казва се слѣдующето: на Алила Ахмедовъ Кестеловъ били дадени 5 л. отъ агитатора Петъръ Боровъ, за да гласоподава за г. Гешова. Сега г. Димчевъ ще каже, че това е лъжа. Знаете ли вие, какво е то? Другъ може да каже, че това е истина. Това не е наша работа, въ това отношение ние сме десезирани. Миналата година вие сте гласували едно измѣнение на чл. 124, по силата на което сте възприели английската практика, английския редъ. Английскиятъ парламентъ не провѣрва самъ фактитѣ; тамъ, ако се казва въ една контестация, че Алилъ Ахмедовъ Кестеловъ и други още 25 души били подкупени, английскиятъ парламентъ не си губи времето да праща народни прѣдставители да провѣрватъ тия факти, защото той цѣни повече труда на народния прѣдставителъ, отколкото онзи на единъ сѣдия.

**К. Мирски:** Отъ 1865 г. е въведена тази практика въ Англия.

**Н. Кжневъ:** Приятно ми е, че г. Мирски ме потвърждава. Английскиятъ парламентъ, по силата на английската конституция, заповѣдва на единъ членъ отъ Върховния сѣдъ, а не на всѣки сѣдия, да отиде да повика контестатора, да повика и избрании и да имъ каже: „Г-да, давамъ ви извѣстенъ срокъ да си прѣдставите, каквито имате, доказателства; викамъ ви за еди-кой денъ, въ еди-коя зала, публично, въ присѣдствието на публика да докажете вашитѣ твърдения; можете да си хванете и адвокати“.

**Министъръ В. Молловъ:** И тукъ има адвокати.

**Н. Кжневъ:** Тукъ се говори за страни и вие ги пращате на слѣдователя. Това е своеобразна практика; отъ кждѣ сте я вземали, не знамъ. Тамъ контестацията се праща на единъ сѣдия, който съзѣзателно провѣрва фактитѣ и праща не само протоколъ, суровъ материялъ, както ще прати на васъ сѣдебниятъ слѣдователъ, защото само за това нѣма нужда отъ неговото съдѣйствие, но дава своето мнѣние. Английскиятъ парламентъ има прѣдъ себе си мнѣнието на единъ върховенъ сѣдия, който дава заключение, и парламентътъ се произнася пакъ суверенно, но

все таки има прѣдъ себе си мнѣнието на единъ върховенъ сѣдъ. Това става и у насъ, само съ тази разлика, че, вмѣсто членъ на върховенъ сѣдъ, пращаме, да речемъ, куртбунарския сѣдебенъ слѣдователъ или другъ нѣкой да направи провѣрка на фактитъ, когато това не е работа на сѣдебния слѣдователъ.

**Д-ръ П. Табурновъ:** Това не е „lex taburnica“, и пакъ се критикува.

**Н. Кжневъ:** Моля, г. Табурновъ, азъ противъ Васъ никога не инсинуирахъ, а правя критика срѣщу една партия. Ние сме бивши другари по сѣдийство.

**Д-ръ П. Табурновъ:** Да, ама какви бѣхме? 17 години не сме си продумали. Сега се срѣщаме на rendez-vous. (Смѣхъ)

**Н. Кжневъ:** Та азъ дължа да подчертая тая мисль съ цѣль не само сега, но и по-нататъкъ да се освободимъ отъ излишни грижи да приказваме по този въпросъ. — Дълга да обърна вашето внимание върху едно важно обстоятелство: че г. Милевъ и г. Димчевъ направиха една грѣшка, като се впуснаха единъ въ утвърждение, другъ въ отрицание на фактитъ; то бѣше една безполезна полемика, една прѣпирия безъ практически резултати и явно противъ чл. 124 алинея послѣдна. Нѣма какво да се впускаме ние да разискваме върху това, да-ли сж вѣрни или невѣрни фактитъ. Ние ще си зададемъ само този въпросъ: да допуснемъ за минутка, че фактитъ, посочени въ контестацията, сж вѣрни; сж ли тѣ отъ естество да упражнятъ едно влияние върху изхода на избора. Азъ ви цитирахъ единъ примѣръ по-рано.

**Т. Теодоровъ:** Азъ съжалявамъ, че при провѣрката на общитѣ избори не проведохте тази Ваша теория, защото факти отъ такова естество, които опорочаватъ избора, имаше най-много въ избора на г. Милева, а имаше и въ вчерашния изборъ на г. Сарафова, и при това имаше контестации отъ хора извѣстни, а не отъ неизвѣстни хора, като тѣзи.

**Прѣседателъ:** (Звъни) Моля, г. Теодоровъ!

**Н. Кжневъ:** Азъ имамъ за навикъ никога да не отговарямъ на прѣкъсванията; направихъ само извѣстно изключение. Продължавамъ, г-да! — Азъ зададохъ тѣй въпроса и вие ще кажете като сѣди: да речемъ, че посоченитѣ въ контестацията четири факти М, Н, О, Р — хайде да говоримъ съ единъ езикъ, ако щете, малко алгебрически — сж вѣрни; ако допуснемъ, че сж вѣрни, иматъ ли тѣ влияние за изхода на избора. Да илюстрирамъ мисльта си. Да допуснемъ, че се твърди, какво въ с. Калъчлий — вземамъ него, то се отнася до избора на г. Табурнова — било правено нѣкакво давление върху свѣстѣта на избирателитѣ. Е добръ — азъ ще кажа — колко гласове г. Табурновъ е получилъ отъ тамъ? Примѣрно да кажемъ, петъ. Съ колко г. Табурновъ надвишава своя противникъ?

**Д-ръ П. Табурновъ:** Азъ те разбрахъ още отдевъ. (Смѣхъ)

**Н. Кжневъ:** Този примѣръ е въ Ваша полза, а не е въ Ваша вѣрда.

**Д-ръ П. Табурновъ:** Харизмамъ ти го. (Смѣхъ)

**Н. Кжневъ:** Да кажемъ, че въ с. Калъчлий кандидатъ Паскаль Табурновъ е получилъ петъ гласа. Казва се, че ги е добилъ съ насилие. Добръ, ама разликата не е петъ, а е 23 гласа, струва ми се, и тогава, като взема мѣстото на г. Табурнова, ще кажа: хариз-

вамъ ви петъ гласа. Но като извадимъ отъ 28 гласа петъ, пакъ ще останатъ 23, пакъ има повече. Тогава, за какво ще отидемъ да си губимъ врѣмето въ анкетирание на избора?

**Д-ръ П. Табурновъ:** Азъ мислѣхъ, че ще кажешъ друго-яче. (Смѣхъ)

**Н. Кжневъ:** Виждате, че тукъ въпросътъ е деликатенъ. Деликатенъ е затуй, защото гласовѣтъ на г. Гешова не сж само съ 23 повече, а разликата между гласовѣтъ на г. Гешова и ония на слѣдующия подиръ него кандидатъ г. Черковски е 775.

**И. Инджовъ:** (Възражая нѣщо)

**Н. Кжневъ:** Много лошъ навикъ е да се прѣкъсва — поредъкъ никога не може да се води.

Би могло, прочее, като се вземе този критерий, който току-що посочихъ, за разрѣшаване на въпроса, да се допусне ли анкета, издирване, или не, може да ми се възрази така: на основание на сжщия този принципъ, на основание на сжщия този критерий, нѣма смисль вие да допускате анкета за Казанлъшката околия, защото ако приемемъ, че е даже напълно доказано, какво всички лица, посочени въ контестацията, на брой 26 именувани, ако щете и 100 даже, сж подкупени, пакъ това обстоятелство нѣма да има значение за изхода на избора, защото разликата не е въ 50 или 100 гласа, а е въ 700 гласа, така че, ако смѣкнемъ и 100, ако смѣкнемъ и 200 даже, пакъ ще има артъкъ гласове.

**И. Инджовъ:** Ами тютюна, г. Кжневъ?

**Н. Кжневъ:** Обаче, има още единъ другъ принципъ, още единъ критерий, който трѣбва да ни служи тоже за ръководство. Парламентарната практика е изработила още и слѣдующия принципъ: никога не трѣбва да се обсъждатъ посоченитѣ въ контестацията нарушения самостойно, отдѣлно. Ако сж посочени три нарушения а, б, в, ние не трѣбва да вземаме отдѣлно нарушение а само по себе си — има ли влияние? нѣма, унищожаваме го; б има ли влияние? нѣма, махваме го; в има ли влияние? нѣма, махваме го — а трѣбва да ги разглеждаме съвкупно и тогава да кажемъ своето рѣшение, тогава да дадемъ своя гласъ. Тукъ въ контестацията не се посочва само това нарушение. Ако се сочи само туй нарушение, азъ бихъ билъ първиятъ, който бихъ казалъ, че нѣма защо да губимъ врѣме, г. Гешовъ има 775 гласа, подкупилъ 26 души, извадете 26 отъ 775 гласа, пакъ остава грамаденъ брой гласове. Подкупването може да има само углавно значение, само за прокурора, но за насъ, които имаме да разрѣшаваме въпроса за утвърдението или неутвърдението на този изборъ, нѣма абсолютно никакво значение този фактъ. Не трѣбва да се смѣсватъ углавнитѣ послѣдствия на дадено дѣяние съ политико-парламентарнитѣ послѣдници. Единъ и сжщъ фактъ може да има послѣдници углавни, безъ да има послѣдници политико-парламентарни, и обратното. Драганъ Стояновъ подкупилъ Алила. Е добръ, той ще трѣбва да отговаря прѣдъ сѣда, но неговиятъ гласъ нѣма никакво влияние, нѣма защо и ние да си губимъ врѣмето.

**Н. Мирски:** Особено ако не знаемъ, за кого е гласоподавалъ г. Алилъ. Много пѣти нѣкои взематъ подкупъ, а гласоподаватъ противъ.

**Н. Кжневъ:** Азъ, обаче, разглеждамъ всичкитѣ тѣзи факти, които свеждамъ само въ единъ — подкупъ — съ другитѣ посочени въ контестацията факти, върху които нѣкои отъ прѣждеговорившитѣ не обърнаха внимание или обърнаха много малко внимание. Г. Димчевъ говори повече и ги оцѣнява отъ друго

становище, отъ становището: доказани ли сж или не, което нѣма значение. Азъ ще ги оцѣнявамъ отъ това становище: иматъ ли влияние върху валидността на избора, сж ли отъ естество всички установени факти да прѣдизвикатъ инвалидирането на избора. Отъ това гледище трѣбва да се разглеждатъ тѣзи факти, г-да. Ето какво се посочва прѣди всичко: войници били гласоподаватели. Посочва се въ контекстацията единъ прецизенъ фактъ — азъ го смѣтамъ прецизенъ — че всички войници отъ Казанлъшката околия, които сж били въ него врѣме въ 10-дневенъ отпущъ, сж отишли да гласоподаватъ.

**А. Стамболийски:** Кѣмъ коя организация принадлежатъ тѣ, не се знае.

**Н. Кжневъ:** Сега, трѣбва да се съжالياва, че нашата комисия не си е дала трудъ да поиска отъ военната властъ поимененъ списъкъ на войниците отъ Казанлъшката околия, които сж получили 10-дневенъ отпущъ прѣди 11 юлий. И разполагайки съ този списъкъ, комисията или натовареното лице да изучава този изборъ — защото, въ скобки казано, много повърхностно се изучава у насъ изборното производство — нѣмаше освѣтъ, ако военната властъ съобщи имената на 200 души, да вземе да ги нареди по азбученъ редъ и да направи справка — това е работа за петъ минути — въ избирателния списъкъ. Каза се прѣди малко отъ г. Стамболийски, че не се посочва отъ кѣдѣ сж тѣзи войници.

**Нѣкой отъ прѣдставителитѣ:** За кого сж гласоподавали?

**Н. Кжневъ:** Позволете.

**Т. Теодоровъ:** Сигурно сж гласоподавали за г. Гешова — тѣй имъ сж казали командиритѣ.

**Н. Кжневъ:** Тогава ние щѣхме да имаме вече една ясна прѣдстава. Азъ днесъ, по собствена инициатива, наредихъ да ми се дадатъ свѣдѣния, но не успѣхъ, защото отъ Военното министерство се отговори, че трѣбва да се искатъ тия свѣдѣния отъ полка. Това би ни дало възможностъ en pleine connaissance de cause, както казватъ французитѣ, съ пълно знание на фактитѣ да се произпесемъ, да-ли трѣбва да вдигнемъ рѣка за анкета, защото самото вдигане на рѣка за анкета безспорно изисква едно обстойно изучаване. Самата анкета е едно състояние, което може да се обяви или трѣбва да се обяви при наличността на извѣстни данни. Да откажа да гласувамъ или да гласувамъ, сѣ се изисква да бѣда достатъчно освѣтленъ, за да изпълня добросъвестно своя дългъ като народенъ прѣдставителъ. Както и да е, възражението, че този фактъ не е прецизенъ не е право. Единъ фактъ е прецизенъ, когато неяснотитѣ могатъ да бѣдатъ отстранени чрезъ една малка справка. Веднага като получа отъ военната властъ списъка на всички войници, които сж отъ Казанлъшката околия и сж получили отпущъ, азъ мога веднага да направя справка. Азъ не казвамъ, за кого сж гласоподавали — и това ще кажа, но много бързатъ нашитѣ почтени другари, всичко на врѣмето си и на реда си се казва, г-да — а за мене е важно, да-ли сж гласоподавали.

**Нѣкои прѣдставители:** Кѣсно стана.

**Н. Кжневъ:** Можемъ да отложимъ за утрѣ, ако е кѣсно. — За мене този втори фактъ, докато не се хвърли свѣтлина, е отъ голѣмо значение, когато азъ ще трѣбва да формирамъ своето сѣдийско убѣждение по въпроса, който разискваме и който има да разрѣшимъ. Другъ единъ фактъ, който тоже е отъ значение, е слѣдната: въ контекстацията се казва, че въ цѣлата избирателна околия е било въведено въ

система отъ съмишленицитѣ на г. Гешова да употребяватъ една политическа маневра, една измама по отношение къмъ всички общински чиновници и кметове. Измамата се е състояла въ слѣдующето. По силата на чл. 106 отъ новия избирателенъ законъ, гласуванъ миналата година, на общинскитѣ кметове и на общинскитѣ чиновници и служещи се забранява да раздаватъ бюлетини и изобщо да агитиратъ. По закона на 1909 г. това не се забраняваше. Азъ не казвамъ, да-ли това е вѣрно, г-да, и въ това се различавамъ отъ тѣзи, които говориха. Азъ казвамъ така: твърди се въ контекстацията, че въ всичкитѣ общини сж трѣгнали хора прѣдставители на този кандидатъ, съставлявали сж актове сръщу онѣзи общински чиновници и кметове, които сж отивали да агитиратъ, и сж имъ посочвали новия чл. 106, който прѣдвижда наказание. Съ това, значи, съ тази измама парализирали сж прѣдизборнитѣ акции и акцинтѣ въ деня на избора на всички кметове и на всички чиновници, защото и тѣ сж български граждани и тѣ иматъ право да гласоподаватъ. Колко души сж, не знамъ, но може да се каже, че тѣ сж съ влияние.

**С. Савовъ:** 50 общини по 12 души — 600 души.

**Н. Кжневъ:** Сега, азъ нѣмамъ възможностъ, г-да, да зная това. Тамъ не се твърди, че не сж гласоподавали, но се твърди, че тѣзи 600 души, които сж чиновници и кметове, били сж въведени въ заблуждение. Една хитра измама е била нагласена отъ хората, които сж поддържали кандидатурата на г. Гешова, и тѣ сж успѣли да парализиратъ прѣдизборнитѣ агитации много успѣшно. Нищо по-лесно да измамимъ единъ човѣкъ — тукъ се мами и г. Мирски, защото той сега, прѣди малко, дойде да се противопостави на г. Драгиева и го обвиняваше дори въ незнание. Азъ ще кажа, че грѣшката не е на г. Драгиева, а е на г. Мирски.

**К. Мирски:** Кѣво е говорилъ г. министърътъ при приемането на този членъ? Ние имаме мотивитѣ му въ дневницитѣ.

**Н. Кжневъ:** Едно е важно да констатираме — да, вие виждате, че азъ съмъ правникъ, г. Мирски е тоже правникъ, а между мене и него сжествува различие. Да кажемъ за г. Драгиева, нашиятъ почтенъ другаръ, той не е правникъ и той може да каже: „Ако азъ съмъ сгрѣшилъ, нѣма нищо чудно, защото не съмъ правникъ“. Двама правници спорятъ, и азъ ви казвамъ, като правникъ, че г. Драгиевъ е правъ; макаръ той да не е правникъ, той изказа една права мисль.

**К. Мирски:** Намѣрете дневницитѣ и прочетете рѣчта на г. министъръ Ляпчевъ, който замѣстваше министра, да видите какво е говорено. (Глъчка)

**Н. Кжневъ:** Моля, г. Мирски, не ме прѣкъсвайте.

**К. Мирски:** Намѣрете дневницитѣ и прочетете.

**Прѣдседателътъ:** Г. Мирски! Моля Ви се.

**А. Стамболийски:** Гледайте това, което ние сме извършили.

**Н. Кжневъ:** Г-да! Азъ нѣма тукъ да ви дисертирамъ върху това, кой е правъ и кой е кривъ. Възможно е азъ да съмъ кривъ, а г. Мирски да е правъ; може азъ и г. Драгиевъ да сме сгрѣшили; но едно искамъ да подчертая, и това е важно за цѣльта, която азъ гоня, а именно да хвърля свѣтлина. Ако азъ мога да се заблуждавамъ за силата на чл. 106 отъ избирателния законъ, ако г. Мирски може да се

заблуждава, ако г. Драгиевъ може да се заблуждава, à plus forte raison, казватъ французитѣ, а азъ бихъ казалъ още повече единъ селски кметъ или писаръ. Значи, тамъ е дѣйствиувано много успѣшно — ако е вѣрно, разбира се — и много остроумно...

**В. Димчевъ:** Идете въ селата, които се визиратъ въ контестацията, и можете да провѣрите, въ тѣзи села гласоподавали ли сж кметове, или не сж гласоподавали.

**Н. Кжневъ:** Азъ не казвамъ да-ли е вѣрно и азъ не се спирамъ върху вѣрността на факта.

**В. Димчевъ:** Седемъ общини, седемъ села се визиратъ.

**Н. Кжневъ:** 20 села.

**В. Димчевъ:** Вие можете да видите да-ли сж гласоподавали кметове или не.

**Н. Кжневъ:** Моля Ви се, г. Димчевъ. Азъ не твърдя да-ли е вѣрно това, но Ви казвамъ, като съдия, че ако това е вѣрно, много хитро е направено. Ама за кого се е гласоподавало? Ние не знаемъ и не можемъ да знаемъ. То не е важно за насъ; за насъ е важно да констатираме, че има извѣстно опорочване, ако тѣзи факти сж вѣрни.

И тѣй, г-да, азъ ще се резюмирамъ, за да дойда до своето заключение.

По моята оцѣнка, наведенитѣ въ контестацията факти, ако сж вѣрни, общо взети, съвокупно взети, могатъ да опорочатъ избора на г. Гешова. Бидейки така, азъ като съдия — говоря за себе си, защото тукъ дѣйствиувамъ като съдия — не мога да не вдигна рѣка за анкета. Слѣдователно, трѣбва да се очудваме на понятията на г. Пешева или на неговитѣ възгледи, когато той тукъ направи една декларация дѣтинска, за да не кажа нѣщо по-силно.

**А. Стамболийски:** Каквато Вие вчера направихте за г. Сарафова.

**Н. Кжневъ:** Азъ съмъ записалъ неговата декларация: „Не вѣрвамъ, че ще се намѣри нѣкой отъ народнитѣ прѣдставители, къмъ която и партия и да се числи, да вдигне рѣка за анкета“. Азъ ще кажа обратното: Не вѣрвамъ, че ще се намѣри народенъ прѣдставителъ, къмъ която партия и да се числи, който добръ прѣдѣнява своята обязаность, да не вдигне рѣка за анкета. Ето разликата между мене и г. Пешева.

**В. Георгиевъ:** Трѣбваше вчера да го кажете.

**Н. Кжневъ:** По азъ го казвамъ въ отговоръ на г. Пешева, не на васъ. Веднага го оттеглямъ по отношение на васъ, защото нито г. Пешевъ, нито азъ имаме право да ангажираме вашата съвѣсть.

Подобно изявление на г. Пешева е най-малко не тактично, когато той казва, че не вѣрва, че ще се намѣри нѣкой да вдигне рѣка, защото извадете понататъкъ заключението: който вдигне рѣка, ще направи лошо дѣло. Азъ не ви държа такъвъ езикъ, но ви казвамъ за себе си, като варненски народенъ прѣдставителъ — г. Мирски би казалъ младши, защото той е старши — (Смѣхъ) ще вдигна рѣка да се анкетира този изборъ, защото като съдия мисля, че изпълнявамъ своя дългъ.

**Т. Теодоровъ:** Много късно почнахме да го изпълнявате.

**Н. Кжневъ:** Анкетата нѣма да поврѣди нито на г. Гешова, нито на парламента, нито никому. Какъ

значи анкета? Анкета значи това: обръщамъ се къмъ тѣзи ищци, които сж подписали контестацията — защото азъ съмъ съдия, тѣ сж ищци, а г. Гешовъ е отвѣтникътъ — и казвамъ: уважавайки вашето искане, допускамъ ви да прѣдставите доказателства, за да установите наведенитѣ въ контестацията факти, защото се убѣждавамъ, че отъ съвокупното разглеждане на всички факти, ще се дойде до заключение, какво изборътъ е опороченъ, че той не изразява волята на избирателния корпусъ въ Казанлъшката околия. Какъ ще гласувате вие — то е работа на вашата съвѣсть. Азъ имахъ само дълга да изложа моитѣ възгледи. И имамъ още единъ дългъ да ви помоля да вдигнете рѣка да анкетираме този изборъ, да ви помоля всички да вдигнете рѣка — нѣма да кажа да помоля и г. Теодорова, защото той нѣма да се съгласи съ мене. Азъ бихъ помолилъ и него. Тукъ нѣма никаква опасность, защото вече властѣта не е въ напѣтъ рѣцѣ да разпитваме свидѣтелитѣ.

**Д. Драгиевъ:** А вчера имаше ли опасность?

**Н. Кжневъ:** Какво значи вашето рѣшение да се допусне анкета? То значи, както гласи чл. 124 послѣдна алинея: Народното събрание чрѣзъ своя прѣдседателъ ще прѣдпише на надлежния прокуроръ въ Стара-Загора — Казанлъкъ се числи къмъ Старозагорския окръгъ — възъ основа рѣшението на Народното събрание отъ днешна дата...

**В. Георгиевъ:** Ще ли го направи подпрѣдседателътъ?

**Н. Кжневъ:** ... умолявате се, г. прокуроре, да прѣдложите на съдебния слѣдователъ да произведе формално слѣдствие...

**К. Мирски:** Да пита хората, за кого сж гласоподавали. (Смѣхъ)

**Н. Кжневъ:** ... по оплакването на еди-кого си. Свършвамъ. Дължа да подчертая това, г-да, защото по-рано анкетитѣ се произвеждаха отъ членове на парламента, а ние, каквото щете да кажете, колкото и да се стремимъ да бждемъ обективни и безпристрастни, движейки се въ една партийна атмосфера, сѣ можемъ да направимъ грѣшки, тогазъ когато единъ съдебенъ слѣдователъ, който е съдия и членъ при единъ окръженъ съдъ, стосйки въ една срѣда непронита съ тѣзи страсти, ще погледне по-обективно и опасность, прочее, отъ пристрастие нѣма да има. А намъ се налага дългъ да направимъ това, защото тѣзи граждани, каквото положение и да заематъ, тѣ сж български избиратели и иматъ еднакви права съ всинца ни.

Тукъ е мѣсто да забѣлѣжа, че изявленията по този въпросъ и по това обстоятелство, направени отъ г. г. Краева и Маджарова, досѣжно социалната стойность на лицата, които сж подписали контестацията, сж изявления, които не хармониратъ съ тѣхното, така да се каже, положение като народни прѣдставители. Палата конституция не прави разлика между гражданитѣ, да-ли е нѣкой почтенъ, много почтенъ, най-почтенъ.

**Г. Палашевъ:** Богатъ ли е или сиромасъ?

**Н. Кжневъ:** Богатъ или сиромасъ. Всички български избиратели сж равни, били тѣ богати или сиромаси, били тѣ почтени или непочтени. Тѣ сж понятия много субективни и ми е чудно, какъ отъ устата на единъ народенъ прѣдставителъ демократъ можеше да излѣзе едно подобно изявление, да каже: „По тѣ сж хора дертливи“ — както каза г. Краевъ. Г. Краевъ! Азъ не зная да-ли сте тукъ, за да Ви кажа, че този езикъ не трѣбва да се държи по отно-

шение на българските избиратели, а трѣбва да се зачита неговото достоинство, каквото и обществено положение да заема той. Въ тази посока трѣбва да отдадемъ справедливостъ на г. Мирски, защото неговото говорене не съдържахше подобно нѣщо. Той се спрѣ върху сжщността на въпроса, а г. Краевъ и г. Маджаровъ направиха тая грѣшка, а струва ми се и други господа.

Тукъ е мѣстото да кажа за чл. 49 пунктъ 5. Единъ отъ аргументитѣ на г. Мирски и на г. Маджарова противъ анкетата бѣше: този членъ — и двамата го казаха — а именно чл. 49 пунктъ 5 не ни позволява сега да правимъ анкета, и всичкото, което ние можемъ да направимъ, то е да чакаме нѣкога Темида да издаде своето рѣшение, и ако тази Темида признае кандидата за виновенъ, тогава вече да го изключимъ. Азъ ще кажа, че по-погрѣшна мисль отъ тази не може да съществува — за да не кажа нѣщо повече — защото прѣди всичко никой не обвинява почтения г. Гешовъ въ това, че той самъ лично е подкупвалъ. При това положение кажете ми, почтени г. Мирски, кога Вие ще приложите чл. 49 пунктъ 5? Той говори: единъ народенъ прѣдставителъ може да бѣде лишенъ отъ мандата си, ако се докаже отсетнѣ съ присѣда, влѣзла въ законна сила, че той е подкупвалъ.

**К. Мирски:** Не; че е избранъ чрѣзъ подкуп.

**Н. Кжневъ:** Добрѣ. За мене то не е толкова важно. Азъ искамъ да подчертая друга мисль и е жалко, че постоянно ме прѣкъсвате.

**Т. Теодоровъ:** Посочихъ Ви само закона.

**Н. Кжневъ:** Азъ ще ви кажа, че туй е дѣйствиелно неправилно, защото тукъ се прави едно смѣнение между двѣ различни понятия, разликата между които е колкото отъ небето до земята. Едното понятие е слѣдното: кога единъ народенъ прѣдставителъ може да изгуби своя мандатъ, кога Драганъ Стояновъ, чийто изборъ е утвърденъ, може да изгуби своя мандатъ. Той може да изгуби своя мандатъ поради оставка, поради това, че е извършилъ позорно прѣстѣпление, поради това, че отпослѣ се установи, че изборътъ му е или, по-добрѣ, билъ могълъ да бѣде спечеленъ вслѣдствие на подкупъ — туй, което френцитѣ наричатъ *déshonneur* — изгубване на едно съществуващо право. Тукъ не е този въпросъ г. Мирски! Тѣ сж работи елементарни и трѣбва малко да се спремъ и да внимаваме, когато говоримъ. Въпросътъ, който има тукъ да разглеждаме е слѣдниятъ: трѣбва ли да признаемъ избора за редовенъ, защото и слѣд като признаемъ избора за редовенъ и го утвърдимъ, ако отпослѣ, вслѣдствие на една самостоятелна или прѣдизвикана сждебна акция, се установи, че има прѣстѣпление, пакъ ще се касира не, но ще изгуби правото.

**Нѣкой отъ малцинството:** (Нѣщо възражава)

**Н. Кжневъ:** Моля ви се, г-да, не е той единствениятъ членъ. Защо го разгледвате така повърхносно и изолирано? Вземете наказателния законъ, вижте главата за изгубване на политическите права и ще намѣрите, че той не е нищо друго, освѣнъ едно приложение на принципа, прокаранъ въ чл. 30 на наказателния законъ. Той не е нищо друго, ако щете, освѣнъ прокламираше на този принципъ, че единъ мандатъ, опороченъ въ своята основа, не може да произведе никакви юридически послѣдници, колкото и врѣме да изтече. Но тукъ г. Гешовъ още не е никакъвъ народенъ прѣдставителъ. Както ви казахъ, за да бѣде едно лице народенъ прѣдставителъ, трѣбва: първо, да бѣде избранъ и, второ, трѣбва

Народното събрание да признае избора му за редовенъ и да го утвърди. Туй е то. Ние сега има да се произнесемъ, тоя изборъ редовенъ ли е или не, независимо отъ всичко друго. Чл. 49 пунктъ 5 прѣдполага, че имаме утвърденъ изборъ и слѣдъ туй правимъ провѣрка. Виждате ли, г. Мирски? Вземете, напр., чл. 51 отъ закона за настоянството . . .

**К. Мирски:** Позволете. Азъ искамъ утвърдението на избора възъ основание на нашата юриспруденция още отъ основанието на Народното събрание, а не по пунктъ 5 ца чл. 49. Може да не съмъ се изказалъ добрѣ.

**Н. Кжневъ:** Вие виждате сега, че този въпросъ е свършено другъ.

**Т. Теодоровъ:** Сега може да се направи друга юриспруденция, цомъ е за г. Гешова.

**Н. Кжневъ:** Заклучавамъ: нѣма абсолютно никакви законни прѣчки да вдигнемъ рѣка, за да допуснемъ анкета, или, съ други думи, да уважимъ искането на контестаторитѣ. Да касираме избора на г. Гешова, това азъ не искамъ, а само да провѣримъ фактитѣ, наведени въ контестацията. Възраженията, прочее, на господата, че чл. 49 пунктъ 5 се противопоставя, е възражение неоснователно. Чл. 49 пунктъ 5 говори за съвсѣмъ другъ случай: когато азъ съмъ избранъ, утвърденъ, минава се врѣме и се докаже нѣщо, а тукъ трѣбва да се произнесемъ, дали трѣбва да утвърдимъ избора или не.

Що се касае до изявлението на г. Краева, азъ мисля, че казахъ. Единъ отъ аргументитѣ на г. Краева, за да иска утвърдението на този изборъ, бѣше и слѣдниятъ — нужно е да се спремъ и тукъ за една минута: ще се изложимъ на подозрѣния, че г. Гешовъ не е угоденъ нѣкому, или че ние искаме да бѣдемъ угодни другиму. Изявлението на г. Краева, независимо отъ бѣлѣжката, която направихъ по-рано, е изявление, да не кажа недостойно за единъ народенъ прѣдставителъ, но да кажа некоректно. Азъ като народенъ прѣдставителъ, не държа смѣтка какво ще кажатъ хората, когато изпълнявамъ своя дългъ; могатъ всички вѣстници да пишатъ, могатъ всички партии да излѣзатъ да говорятъ противъ мене. Когато моята съвѣсть е чиста, азъ вървя напредъ. Г. Краевъ — той или другъ — никога не трѣбва да стимулира на тѣзи възражения, за да не изпълни своя дългъ, макаръ че трѣбва да се допусне анкета, само за да не кажатъ, че г. Гешовъ не билъ угоденъ нѣкому. Това е несериозно, за да не кажа нѣщо повече. Вие трѣбва да консултирате вашата съвѣсть и да кажете: сложенитѣ тукъ факти, ако сж вѣрни, сж ли отъ естество да опорочатъ избора, и ако отговорите да — длъжни сте да допуснете анкета.

Свършвамъ съ заключение и съ молба до васъ да допуснете анкета. Това го изискватъ общественитѣ интереси, това го изисква обществената нравственостъ, дълга ви спрѣмо законитѣ и страната, г-да. (Нѣколцина отъ мнозинството ржкоплѣскаха)

**Н. Козаревъ:** Г. Кжневъ! По бѣлоградчишкия изборъ имаше 12 акта миналата година; защо не искате анкета?

**Прѣдседателъ:** Има още петъ души записани.

**Нѣкой отъ прѣдставителитѣ:** Късно е вече.

**Министъръ Н. Мушановъ:** Часътъ е 10.

**Прѣдседателъ:** Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

**Министър Н. Мушановъ:** Тогава, ще трѣбва да отложимъ разискванията по избора на г. Гешова за въ срѣда. Утрѣ заседание нѣма да има. Ще моля само на пръвъ дневенъ редъ за въ срѣда да се постави избирането на комисия за провѣрка на неприкосновения запасъ на армията; слѣдъ него да продължи днешниятъ дневенъ редъ.

**Прѣдседателъ:** Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ прѣдложения отъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи дневенъ редъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приема се.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 10 ч. вечерята)

**Прѣдседателъ:** Д-ръ П. Ораховацъ.

**Секретаръ:** Д-ръ И. Дрѣнковъ.

**Началникъ на Стенографското бюро:** Т. Гълъбовъ.